

2011. AASTA KROONIKA

---

doi:10.7592/PS/28-10kroonika

Eesti Kirjandusmuuseum 2011. aastal

Janika Kronberg

2011. aastal oli Eesti Kirjandusmuuseumi teadustegevuse põhilisteks alusteks 5 sihtfinantseeritavat teadustemat, mida toetasid baasrahastus, 7 ETF-i ja 2 järeldoktori granti. Lisaks pakkusid tõhusat tuge riiklikud programmid, Rahvuskaaslaste programm, suuremahulise digiteerimise vallas Riigi Infosüsteemi Amet ning sihtasutus Unitas, kirjastamisprojekte toetas peamiselt Eesti Kultuurkapital. Sihtasutuse Archimedes vahendusel oli struktuurifondide toel käimas kaks suurt projekti – Eesti Kirjandusmuuseumi juurdeehitus ja failirepositooriumi arendamine.

Muuseumi teadustööd ja koostööd teiste teadusasutustega elavdas kevadine tippkeskuse taotluse kirjutamine, mis ei andnud küll positiivset tulemust, kuid avas uusi perspektiive edasiseks ühistegevuseks Eesti Kunstiakadeemia, Underi-Tuglase Kirjanduskeskuse ning Tartu Ülikooli kirjandusteadlaste ja ajaloolastega. Rahvusvahelist koostööd arendati kõige enam Bulgaaria ja Poola teadusasutustega, pikemalt viibisid teadlasvahetuse korras Eesti Kirjandusmuuseumis uurijad Gruusiast, Bulgaariast ja Soomest. Doktorikraadi kaitses 2011. aastal 5 Eesti Kirjandusmuuseumi teadurit: folkloristid Anneli Baran, Mare Kalda, Andreas Kalkun ja Piret Voolaid ning kultuuriteooria töögrupi liige Eva Näripea.

Arhiivraamatukogu kogud täienesid jätkuvalt sundeksemp-laride laekumise ja järelkomplekteerimise teel, olulist lisa saadi kirjanik Leo Metsari pärandist. Suurema tegevusena jätkus Eesti Punase Raamatu digiteerimisprojekt Kadri Tüüri juhtimisel. Tema eestvõttel toimusid ka digiprojekti mõttetalgud Muhus ning aasta algul ilmus asutuse ühistööna kalender. Osakond osales veebrua-

ris aktiivselt Kultuuriteooria tippkeskuse vanaraamatu teemalises doktorikoolis “Workshop Cultural memory and the archive: selection, conservation, transformation”. Koostööd tehti kõige enam Tartu Ülikooliga, pakkudes üliõpilastele praktikabaasi, ning Tartu Kõrgema Kunstikooliga vanemate trükiste restaureerimise ja konserveerimise alal. Tartu Linnavalitsus tunnustas arhiiviraamatu-kogu töötajat Ave Pilli parima muuseumitöötaja tiitliga.

Eri osakondi koondav suursündmus Eesti Kultuuriloolise Arhiivi elus oli “Kalevipoja” uue ingliskeelse tõlke avaldamine koos eestikeelse originaaltekstiga. Tegemist on juubeliväljaandega, millega tähistati “Kalevipoja” tervikuna esmailmumise 150. aastapäeva. Tõlke autoriks on Austraalias elanud Triinu Kartus ja see on illustreeritud Gunnar Neeme piltidega. Toimetamistöö jõudis lõpule viia Harry Mürk Torontos ja teksti varustas ingliskeelsele lugejale hädavajalike kommentaaridega Bloomingtoni Ülikooli folklorist David E. Gay. Väljaande projektijuht oli Eesti Kultuuriloolise Arhiivi vanemteadur Marin Laak. Oktoobris toimus koostöös Tartu Ülikooliga ka “Kalevipoja” juubelile pühendatud rahvusvaheline konverents.

2011. aastal olid mahult suuremad laekumised Eesti Kultuuriloolise Arhiivi kogudesse Fanny de Siversi, Ilse Lehiste, Leo Metsari, Andres Vanapa ja Helju Valsi terviklikud personaalarhiivid, lisa tuli Bernard Kangro ja Valmar Adamsi isikukogudele. Arhiivi jõudsid veel ligi 500 Vaino Vahingu kirja Ilvi Jõe-Cannonile USA-sse ning Underi-Adsoni kirjad Öie Fleigile aastaist 1948–1974. Inno Salasoo Austraaliast annetas Metsäülikooli materjalid, fotokogu täienes Salme Ekbaumi pildialbumitega ning fotograaf Kalju Suure negatiividega kirjanikest. Jätkuprojekti “Kirjanik ja tema keskkond” raames pildistati 29 eesti kirjanikku. Digiteeriti Ado Grenzsteini kirjakogu ning suurem osa Martin Körberi kogust, jätkus Teataja fotoarhiivi ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi kogude digiteerimine. Villem Reimani 150. ja Arno Vihalemma 100. sünniaastapäeva tähistamiseks koostati kogudepõhised näitused ning korraldati konverentsid. Koostöös Tallinna Ülikooliga toimus rahvusvaheline autobiograafiauurijate konverents “Trajectories of (Be)longing”. Olulisemad teadustöödena ilmunud trükised olid Fried-

rich Robert Faehlmanni “Teoste” kolmas köide ja eepose “Kalevi-poeg” kakskeelne väljaanne. Ilmus ajakirja Methis jätkunumber ning laekunud elulugude põhjal raamat “Sõjas kasvanud poisid”.

Eesti Rahvaluule Arhiivi tooniandvamad 2011. aasta trükised on seotud kohapärimusega: Valdo Valperi koostatud “Metsast leitud kirik. Mõtsast löütü kerik. Urvastõ kohapärimus” ning Mari-Ann R Emmeli Rae valla aastapäevaks ilmunud “Päritud paigad. Kohajutte ja legende Rae vallast” põhinevad mitu aastat kestnud uurimistööl ning välitöödel. “Metsast leitud kirik” on seni ilmunud samalaadsetest paikkondlikest väljaannetest kõige põhjalikum, varustatud üksikasjalike kaartidega ning rikkalike illustratsioonidega. Töö on tehtud suure pühendumusega ning tulemus väärrib tunnustust nii põneva sisu kui väga kauni kujunduse poolest. Kohapärimuse töörühma juhi Mari-Ann R Emmeli teos esitab autori sünnikoha pärimust, milles arhiivitekstidega vahelduvad neid mõtestavad ja analüüsivad põhjalikud kommentaarid. Andreas Kalkuni kaitstud doktoritöö “Seto laul eesti folkloristika ajaloo. Lisandusi representatsiooniloole” on selle oponendi professor Tiina Kirsi hinnangul “säravalt kirjutatud, elavalt ja teravalt mõtestatud, sügavapõhjaline monograafiline dissertatsioon, mis uurib eesti folkloristika ajalugu seto laulu – eriti improvisatsioonilise laulu – kaudu”.

Rahvaluulearhiivi teabematerjalide kogum oli 2011. aastal erakordne: arhiiv sai hoiule läbi Eesti tantsinud projekti Teatetants 2011 käigus edasiantud teatepulgad ehk ligi 200 “mälu pulka”, millele on jäädvustatud projektis osalenud tantsukollektiivide ajalugu, traditsioonid ja kombes koos fotode ja videomaterjaliga.

Kõigile Eesti Kirjandusmuuseumi arhiividega osakondadele sai aasta lõpus osaks ametlik tunnustus Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt: teaduskollektsioonide perioodiline hindamine läbiti positiivselt eeskujulikule hindele.

Folkloristika osakond paistis ka 2011. aastal silma elava rahvusvahelise teadustööga, lisaks lisandus 3 doktorikraadi. Liisi Laineste eestvõtmisel toimus augustis Rahvusvahelise Huumoriseltsi Suvekool, koostöö oli vilgas üleeuroopaliste töörühmade raames eriti Eesti-Poola ja Eesti-Bulgaaria ühisprojektides. Ilmumist alus-

tas rahvusvahelise uurimisrühma “Charms, Charmers and Charming” ajakiri Incantatio. Väljaannetest pälvisid Folklore ja Mäetagused EIRIH-i kõrge kategooria. Ühtlasi tegeldi usinalt teaduse populariseerimisega: Eesti raamatumuügi edetabelite esikümnesse jõudsid Piret Voolaiu “Jänes hüppab kitse” ja Mare Kõiva koostatud “Eesti loitsud”.

Etnomusikoloogia osakonna aasta jooksul tehtud tööst väärib kõige enam tunnustust Triinu Ojamaa mahukas monograafia “60 aastat eesti koorilaulu multikultuurses Torontos”, mis laiemalt võttes on üks väike kild pagulaseesti ajaloost. Lõpule jõudis ka Taive Särje ja Aune Valgu ühisuurimus, mis käsitleb musikoloogilisest ja sotsiaalpsühholoogilisest aspektist muusika ja identiteedi vastastoidmet Setumaal, kõrvutades seda Eesti teiste piirkondadega.

Olulise sündmusena Eesti Kirjandusmuuseumi tegevuses ja arengus algas 1. septembril juurdeehituse rajamine, mille tulemusena valmib 2012. aasta suveks 2800 ruutmeetrit valdavalt eritingimustega hoidla- ja laboripinda. Hoone projekti autor on arhitekt Indrek Saarepera ja Amhold AS, ehitustöid teostab AS Rand ja Tuulberg, omanikujärelevalvet Vealeidja OÜ, projekti haldab Riigi Kinnisvara AS.

Eesti kirjandusmuuseumi sündmuste kroonika 2011

Krista Ojasaar, Kadri Tüür, Moon Meier

15. oktoober 2010 – 31. jaanuar 2011

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond ja Eesti Rahvaluule Arhiiv korraldasid lasteaiapärimuse kogumise aktsiooni, millest võtsid osa õpetajad ja kasvatajad lasteagedadest üle Eesti.

21. jaanuar – 27. märts

Eesti Kultuuriloolise Arhiivi korraldusel leidis aset Vello Paluoja pastellmaalide näitus “Inimesi Eesti kultuuriloos I–II” kirjandusmuuseumi saalis.

27. jaanuar

Akadeemilise Rahvaluule Seltsi ettekandekoosolekul “Püha maa õhtu” jagas Tuuli Otsus oma reisimuljeid Iisraelist.

28. jaanuar

Anu Korb pälvis Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri aasta-preemia Siberi eestlaste rahvapärimuse pikaajalise kogumise ja uurimise ning sariväljaande “Eesti asundused I–V” koostamise eest.

10. veebruar – 15. aprill

Näitus “25 kauneimat Eesti raamatut ja 5 kauneimat Eesti lasteraamatut” arhiivraamatukogu vitriinides. Näitusel olid eksponeeritud Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Kujundusgraafikute

Liidu ja Eesti Kirjastuste Liidu korraldatud Eesti raamatukunsti 2010. a. konkursi võidutööd.

3. ja 4. veebruar

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna peakorraldamisel toimunud folkloristide 6. talvekonverentsil “Haldjas 15: Pärimus ja Internet” kõnelesid Aado Lintrop, Lina Gergova, Ell Vahtramäe, Tiiu Jaago, Kadri Tüür, Asta Õim, Mare Kõiva, Ingrid Rüütel, Reet Hiimäe Maili Pilt, Mare Kalda, Anneli Baran, Liisi Laineste, Piret Voolaid. Posterettekandega esines Sille Kapper. Esitleti Ingrid Rüütli Kihnu tantsude DVD-d, Õie Pärtli ja Esti Koppeli Saaremaa rahvalaulude veebikogumikku “Sõit, sõit, sõit Sõrve poole” ja Piret Paali raamatut “Written Cancer Narratives – An Ethnomedical Study of Cancer Patients’ Thoughts, Emotions and Experiences”. Ühtlasi tähistati viieteistkümne aasta täitumist folklooriserveri haldjas.ee käivitamisest Eestis.

1. märts

Eesti Kirjandusmuuseum ning Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts sõlmisid koostööleppe TeateTantsu projekti raames rahvatantsurühmade pärimuse kogumiseks ja talletamiseks Eesti Rahvaluule Arhiivis.

11. märts

Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv ja Võru Instituut esitlesid Võru Instituudis Urvaste kihelkonna kohapärimuse kogumikku “Metsast leitud kirik / Mõtsast löütü kerik. Urvastõ kohapärimus”. Kohapärimusest ja raamatu valmimisest rääkisid kogumiku koostaja Valdo Valper ning Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadur Mall Hiimäe. Lauludega astusid üles Jaan Pulk ja Jan Rahman.

14. märts

Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves andis üle 2010. aasta rahvaluule kogumispreemiad Maire Salale, Ellen Randojale ja Anni Oraverile ning avaldas pikaajalise kogumistöö eest tänu Tallinna Ülikooli emeriitprofessorile Pille Kipparile.

30. märts

EKLA korraldatud ettekandepäeval “Villem Reiman 150” kõnelesid Tarmo Piir, Ants Tooming ja Kristi Metste. Näitust “Villem Reiman 150” (eksponeeriti 30. märts – 15. mai) Eesti Kultuuriloolise Arhiivi materjalide põhjal tutvustas Vilve Asmer. Esitleti Friedrich Robert Faehlmanni “Teoste” 3. köidet.

27. ja 28. aprill

Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Rahvaluule Arhiivi traditsioonilise noorte etnoloogide ja folkloristide konverentsi “Noorte hääled” peakorraldajaks oli Ave Tupits. Kirjandusmuuseumi uurijatest pidasid ettekanded Katre Kikas ja Jaanika Hunt. Esitleti artiklikogumikku “Pro Folkloristica XVI. Kuldkalake”.

29. aprill

Tartu Ülikooli ja Eesti Kirjandusmuuseumi koostööna toimunud sümposiumil “Merilai tähendus: Arne Merilai 50” võtsid sõna Berk Vaher, Maia Tammjärv, Janika Kronberg, Hasso Krull, Neeme Lopp ja Anneli Saro. Esitleti Arne Merilai artiklikogu “Õnne tähendus: kriitilisi emotsioone 1990–2010”.

5.–7. mai

Folkloristikaosakonna ja ERA initsiatiivil võttis Eesti Kirjandusmuuseum teist korda osa Prima Vista kirjandusfestivali raamatumüügist.

13. mai

Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuri- ja kirjandusteooria tööruhmn korraldas Tartu Kirjanduse Maja krüptis konverentsi “Eshatoloogia ja apokalüpsis: konverents representat-

siooni piiridest”. Ettekanded pidasid Neeme Lopp, Tõnis Kahu, Jaak Tomberg, Bruno Mölder, Toomas Lott, Leo Luks, Meelis Friedenthal, Hent Kalmo ja Hasso Krull. Esitleti Jaak Tombergi raamatut “Kirjanduse lepitav otstarve”.

14. mai

Muuseumiööl “Öös on aardeid!” toimusid lasteprogrammi üritused, aardeteemaliste rahvalaulude laulmine, aardeotsimis-mäng, ringkäik Lilla Daami saatel. Tutvustati ja näidati Madis Arukase filmi “Kalitkadega sina peale”. Torupillilugudega esines Kalle Sõber, regilaulutöötusi esitas noorteansambel “Sireli”. Uku Masingu artiklikogumikku “Aarded tellistes” esitlesid Hando Runnel, Mari-Liis Tammiste, Risto Järv ja Kristi Salve. Vaadata võis spetsiaalset näitust “Aardeleide arhiivraamatukogust”, tekste eesti aardejuttudest ning Mare Kõiva ja Andres Kuperjanovi slaidiprogrammi “Kaitseesemed öös”.

14. mai – 22. september

Mari-Ann Rembali maalinäitus “Ööloomad ja päevalilled” trepigaleriis.

18.–20. mai

Tallinna Ülikoolis toimunud Eesti Humanitaarinstituudi ja Eesti Kirjandusmuuseumi korraldatud rahvusvahelise IABA konverentsi “Trajectories of (Be)longing: Europe in Life Writing” korraldaja kirjandusmuuseumi poolt oli Leena Kurvet-Käosaar, assisteeris Maarja Hollo. Kirjandusmuuseumi uurijatetest esinesid ettekandega Rutt Hinrikus, Eve Annuk ja Tiina Kirss.

24. mai

Marin Laagi ja EKLA peakorraldamisel toimunud konverentsil “Muusad ja marionetid: Arno Vihalemm 100” esinesid Andres Ehin, Arne Merilai, Maia Tammjärv, Ene Asu-Õunas, Reet Mark, Janika Kronberg, Sirje Olesk ja Helga Nõu. Avati Marin Laagi ja Vilve Asmeri koostatud Arno Vihalemma juubeli-

näitus, esitleti Joel Sanga koostatud A. Vihalemma “Kogutud luulet”, vaadata sai Enn Nõu filmikaadreid “Ystadis, Vihalemma pool”. Muusikat tegi kammerkoor MASK.

24. mai –9. september

Näitus “Muusad ja marionetid: Arno Vihalemm 100” kirjandusmuuseumi saalis.

17. juuni

Eesti Kirjandusmuuseumi ja ühenduse Eesti Elulood korraldatud eluloopäeval (peakorraldaja Rutt Hinrikus) meenutati 70 aasta eest toimunud juuniküüditamist ja järgnenud sõja-aastaid. Kõnelesid Imbi Paju ja Aigi Rahi-Tamm. Vaadati Terje Anepaio filmi “Meie mäletame! Meie mälestame!”, esitleti elulooraamatuid “Sõjas kasvanud poisid” ja ingliskeelset “Mälu sõdurid” ning ajakirja Methis nõukogude aega analüüsisivat erinumbrit.

15.–20. august

Eesti Kirjandusmuuseumi (peakorraldaja Liisi Laineste) ja Zürichi Ülikooli korraldatud rahvusvahelises huumori suvekoolis “International Summerschool and Symposium for Humour and Laughter: Theory, Research and Applications” (ISS11) esines kirjandusmuuseumi uurijatest Arvo Krikmann.

26. ja 27. august

Nüpli I suvekool “Kaotatud klassika: lähilugemine” tõi taas kokku kirjandusuurijad Eesti Kirjandusmuuseumist ja mujalt. Ettekannetega esinesid Pille-Riin Larm, Brita Melts, Janika Kronberg, Erika Renel, Elo Lindsalu, Johanna Ross, Aare Pily, Kadri Tüür, Tiit Hennoste, Ivo Heinloo, Katre Talviste, Tiina Sulg, Mihkel Kunnus, Maia Tammjärv, Epp Annus. Kultuuri-programmi sisustasid Hasso Krull ja Carolina Pihelgas. Toimus väljasõit Palanumäele.

14. september – 31. oktoober

Vello Paluoja pastellmaalide näitus “Inimesi Eesti kultuuriloos III” kirjandusmuuseumi saalis.

16. september

Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuri- ja kirjandusteooria töörühm korraldas koostöös Eesti Kirjanike Liiduga konverentsi “Võlus ja vaimus, valguses ja varjus” Mari Saadi loomingu. Kõnelesid Epp Annus, Luule Epner, Ele Süvalep, Johanna Ross, Barbi Pilvre, Paula Randver ja Märt Väljataga. Esitleti artiklikogu “Luhtatulek. Ekslemisi Mehis Heinsaare tihnikutes” (“Etüüde nüüdiskultuurist 3”, koostaja Sven Vabar, Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuri- ja kirjandusteooria töörühm).

23. september

ERA aastapäeva (24. september) tähistamine küünalde süütamisega endiste töötajate haudadel Raadi ja Pauluse kalmistutel.

23. september

Teadlaste Ööl (peakorraldaja Astrid Tuisk) toimusid lasteprogramm ning Reet Hiimäe, Janika Kronbergi ja Kadri Tüüri avalikud loengud, avati Mare Kõiva ja Andres Kuperjanovi fotonäitus “Surva”.

23. september 2011 – 17. mai 2012

Mare Kõiva ja Andres Kuperjanovi fotonäitus “Surva” Perniku (Bulgaaria) rahvusvahelisest maskeerimisfestivalist kirjandusmuuseumi trepigaleriis.

8. oktoober

Eesti Kirjandusmuuseumi ja Tartu Ülikooli muinasjuttude uurimise töörühma seminar “Seto muinasjutud ja Lutsimaa pühakud” Obinitsa Seto Muuseumitarõs. ERA ja muinasjuttude uurimise töörühma poolt esinesid Moon Meier, Andreas Kalkun, Risto Järv, Mairi Kaasik, Kärri Toomeos-Orglaan ja

Inge Annom. Esitleti veebiväljaannet “Pühakud ja vägimehed. Muinasjutte Lutsi maarahvalt ja nende naabritelt”.

21. oktoober

KUMU kunstimuuseumis toimunud “Kalevipoja” ingliskeelse uustõlke “Kalevipoeg: the Estonian National Epic / eesti rahvuseepos” pidulikul esitlusel võtsid sõna Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, Sirje Helme, Janika Kronberg, Arvi Vainomäe, Marin Laak ja Kersti Koll. Musitseeris ansambel Una Corda, “Kalevipoja” tekste luges näitleja Katariina Unt.

24. oktoober – 25. november

Näitus “Täheke 50” kirjandusmuuseumi saalis.

27. oktoober

Eesti Kirjandusmuuseumi juurdeehitusele pandi nurgakivi.

10. ja 11. november

ERA töötajad välitöödeseminaril “Kentätutkimuksen ja keruun haasteet tämän päivän perinteentutkimuksessa” Joensuu. Seminari korraldajad Ida-Soome Ülikool, SKS-i rahvaluulearhiiv ja Joensuu pärimusarhiiv. Ettekandega esines Risto Järv. Lisaks tutvuti põhjalikult SKS-i rahvaluulearhiivi Joensuu osakonnaga (*Joensuun perinnearkisto*).

17. ja 18. november

Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Kirjandusmuuseumi, Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Seltsi ja Emakeele Seltsi korraldatud eesti keele koolitusseminaril “A-B, hakka pähe! Kui ei hakka, lükkan takka!” lasteaiatöötajatele esinesid kirjandusmuuseumi uurijatest Asta Õim, Piret Voolaid, Astrid Tuisk, Eda Kalmre, Janika Oras, Kärri Toomeos-Orglaan. Viidi läbi ekskursioonid Eesti Kirjandusmuuseumi kogudesse, Eesti Rahva Muuseumi näitustemajja ja Teaduskeskusesse AHHA, tutvustati Eesti Kirjandusmuuseumi elektroonilisi andmebaase.

21. november

Tähistati 90 aasta möödumist Eesti Bibliograafia Asutise loomisest.

28. november

8. rahvusvahelisel Medica konverentsil “Medical Pluralism in the Era of Digimodernism” esinesid kirjandusmuuseumi uurijatest Renata Sõukand, Raivo Kalle, Mare Kõiva, Piret Paal ja Ave Tupits.

29. ja 30. november

Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituut ning Kultuuriteooria tippkeskus korraldasid rahvusvahelise maailma eeposte uurimisele keskendunud sümposiumi “Traditional and Literary Epics of the World: Textuality, Authorship, Identity. The Kalevipoeg 150”. Peakorraldajaks oli Marin Laak. Kirjandusmuuseumi uurijatest esinesid ettekannetega Tiina Kirss, Mari Sarv, Marin Laak, Risto Järv, Mare Kõiva, Katre Kikas ja Pille-Riin Larm.

21. ja 22. detsember

55. Kreutzwaldi päevade teaduslikul konverentsil esinesid Janika Kronberg, Toomas Kiho, Peeter Torop, Jaan Kaplinski, Anne Lange, Marin Laak, Kärt Summatavet, Vello Paatsi, Andreas Kalkun, Reet Hiimäe, Märt Läänemets, Vladimir Sazonov, Heinike Heinsoo, Enn Ernits, Sirje Kupp-Sazonov, Renata Sõukand, Raivo Kalle, Mare Kõiva ja Anu Korb. Konverentsil esitleti ka uusi väljaandeid ning tutvustati “Kalevipoja” juubelinäitust.

Arhiivraamatukogu

Merike Kiipus

2011. aastal kuulusid arhiivraamatukogu (AR) koosseisu: juhataja Merike Kiipus, pearaamatukoguhoidja Ave Pill, vanemraamatukoguhoidjad Dea Kruuse, Kristin Liba, Imbi Pelkonen, Hanna Väli, Ülvi Kalpus, restauraatorid Sigrid Vooremäe, Tiiu Lepasepp, mikrofilmija Kaja Marga (0,5) ja köitja Jaanus Tordik. Seoses kahe vanemraamatukoguhoidja lapsehoolduspuhkusega jätkasid nende ajutiste asetäitjatena Mariliis Öunapuu (0,5), Kerli Puna (0,25) ja Siiri Reinola (0,25). Ajutiste asetäitjatena töötasid ka Maarja Soenberg (3 kuud), Evelin Arust (2 kuud) ja Heino Räim (3 kuud). Koosseisuvälise projektijuhina jätkas Kadri Tüür.

Arhiivraamatukogu finantseeriti Haridus- ja Teadusministeeriumi humanitaar- ja loodusteaduslike kogude rahvuskollektsioonide eelarvest, riiklikest programmidest “Eesti keel ja kultuurimälu” (projekt “Vanem eestikeelne ajakirjandus kui rahvusliku kultuurimälu kandja digitaalajastul”) ja rahvuskasvatuse programmist (projekt “Baltica/estica trükimaterjalide arhiveerimine ja kättesaadavaks tegemine”). Rahvusteavikute järelkomplekteerimiseks eraldati vahendeid HTMi teadus- ja arhiivraamatukogude komplekteerimissummadest. Raamatukogu tegevust toetati ka kirjandusmuuseumi infrastruktuuri eelarvest.

2011. aastal jätkus EL struktuuritoetuste poolt finantseeritav projekt “Eesti trükise Punase Raamatu ja eesti kultuuri käsikirjaliste alliktekstide säilivuse ja kättesaadavuse tagamine”.

2011. a. tähtsündmuseks oli uue juurdeehituse alustamine. Sellele pandi nurgakivi 27. oktoobril. 2012. a. I poolaastal peab arhiivraamatukogu uude hoidlakorpusesse kolima 3200 laudimeetrit

trükiseid, mis paiknevad 1894. a. ehitatud aadlielamu keldrites ja tubades, mis on küll ümber kohandatud hoidlateks, kuid ei vasta säilitusnõuetele.

Teadustöö ja publikatsioonid

Arhiivraamatukogus jätkusid vanema eestikeelse raamatu- ja perioodikafondi, *baltica* fondi, ÕESi ja erikogude uuringud. Uurimistulemusi rakendati trükiste kirjeldamisel, järelkomplekteerimisel, restaureerimisel/konserveerimisel ning vanema ajakirjanduse tagatis- ja kasutusfondi loomisel. Lisaks põhifondile töötati ka reservfondi trükistega. ARile vajalikud eksemplarid võeti arvele põhifondi ning mittevajalikud eksemplarid eraldati põhiliselt Eesti Hoiuraamatukogule ja Eesti Rahvusraamatukogule.

Jätkati tööd eesti rahvusbibliograafia (1918–1944) koostamisel. Elektronkataloogis ESTER kataloogiti 903 trükist, mille bibliokirjed edastati Eesti Rahvusraamatukogule valikute tegemiseks Eesti Rahvusbibliograafia Andmebaasi (ERB – <http://erb.nlib.ee/>). Nimetatud perioodist lisati Tartu andmebaasi 904 eksemplarikirjet. Tartu andmebaasis parandati ja täiendati 1057 bibliokirjet.

Jaanuari algul ilmus kirjandusmuuseumi “Kalender 2011/2012” millesse tehti valik ARi digiteerimisprojekti kaheksast ainuekssemplarist. Avaldati 6 ülevaadet ja kirjutist raamatukogu tegevuse kohta.

Seminarid, ettekanded, juhendamised, koolitused, töөрühmad

Korraldatud seminarid

4. veebruar – Kultuuriteooria tippkeskuse doktorikool kirjandusmuuseumis “Workshop Cultural memory and the archive: selection, conservation, transformation / Group work, group: Old publications and rarities” – K. Tüür, A. Pill.

15. märts – Eriseminar baltisaksa keelest ja kultuurist kirjandusmuuseumis – I. Pelkonen.

26.–30. juuni – BaltHerNeti suvekool Käärikul – M. Kiipus.

8.–10. juuli – Digiprojekti mõttetalgud Muhus – K. Tüür, M. Kiipus, A. Pill.

Peaaegu igal nädalal viidi kirjandusmuuseumis läbi projekti “Eesti trükise Punase Raamatu ja eesti kultuuri käsikirjaliste alliktekstide säilivuse ja kättesaadavuse tagamine” tarkvaraarenduse tööühma koosolekuid – K. Tüür.

Ettekanded

25. märts – ERÜ maaraamatukogude sektsiooni teabepäev rahvusraamatukogus. – K. Tüür “Kirjandusmuuseumi virtuaalne kelder”.

6. aprill – Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu 65. aastapäeva teaduskonverents “Ülikooli raamatukogu 21. sajandi künnisel”. – M. Kiipus “Eesti trükise punase raamatu roheline tee”.

30. juuli – Kodavere murdepäev. – K. Tüür “Muhu murde kirjutamisest”.

30.–31. august – Eesti mäluasutuste suveseminar “Digitaalse ressursi strateegiad ja kompetentsikeskused” Palmses. – K. Tüür, M. Sarv “Digitaalsest kultuuripärandist Eesti Kirjandusmuuseumis”.

23. september – teadlaste öö kirjandusmuuseumis. – K. Tüür “Vanad trükised riulil ja ekraanil”.

Juhendamised

Julika Pöder'i (Tartu Kõrgem Kunstikool) lõputöö “Eesti- Ma Rahwa Koddo- ja Kirko Ramat”, selle sisuploki restaureerimine ja säilitusköite valmistamine” osaline juhendamine – M. Kiipus. Lõputöö tulemusena restaureeriti arhiivraamatukogu 1758. a. eksemplar (A 7954).

Tartu Kõrgema Kunstikooliga tehti koostööd vanemate trükiste restaureerimisel/konserveerimisel – I. Pelkonen.

TÜ magistrantide (Evelin Arust, Maarja Soonberg) arhiivindusliku praktika juhendamine – A. Pill, Ü. Kalpus.

Koolitused, seminarid

26.–27. jaanuar – digiteerimise koolitus TÜR-is – “Digitaalne säilitamine – mida sellest peaks teadma?” – K. Liba, M. Öunapuu, M. Kiipus.

2.–3. märts – teadusraamatukogude talveseminar Otepääl – M. Kiipus.

30.–31. august – Eesti mäluasutuste suveseminar “Digitaalse ressursi strateegiad ja kompetentsikeskused” Palmises – K. Tüür, M. Kiipus.

5.–6. september – riigihangete koolitus – K. Tüür, M. Kiipus.

30. september – 1. oktoober – rahvuskaaslaste II konverents rahvusraamatukogus – M. Kiipus.

5. oktoober – *Creative commons*’i seminar kirjandusmuuseumis – K. Tüür, M. Kiipus.

19. detsember – Rahvusarhiivi arhiivitarkvara tutvustusseminar – K. Tüür, M. Kiipus.

Töörühmad

Merike Kiipus võttis osa Haridus- ja Teadusministeeriumi humanitaar- ja loodusteaduslike teaduskollektsioonide ekspertnõukogu, ELNET Konsortsiumi juhatuse, Fr. Puksoo auhindamiskomisjoni tööst, ERÜ kogude toimkonna, MTÜ Baltic Heritage Network ning ELNET Konsortsiumi digiteerimise ja mikrofilmimise töörühma tegevusest. Kerli Puna osales ELNET Konsortsiumi liigitamise- ja märksõnastamise ning kataloogimise töörühmas, Ave Pill ELNET Konsortsiumi perioodika ja teenuste töörühmas ja ERÜ vanaraamatu toimkonna töös, Kristin Liba ELNET Konsortsiumi tehnilises töörühmas ja ERÜ kogude toimkonnas, Helje Laas ELNET Konsortsiumi analüütika töörühmas ja ERÜ Tartu toimkonna töös, Ülvi Kalpus ERÜ vanaraamatu toimkonna töös, Imbi Pelkonen ÕESI ja Baltisaksa Kultuuriseltsi tegevuses, Sigrid Vooremäe Tartu Restauraatorite Klubis.

Näitused

Kirjandusmuuseumis

10. veebruar – avati koridorinäitus “25 kaunimat raamatut” (K. Liba, M. Õunapuu).
21. veebruar – mälestusraamatute näitus elulookoolitusel muuseumi saalis (A. Pill).
30. märts – 15. mai – koostöönäitus EKLaga “Villem Reiman” (A. Pill, K. Liba).
19. aprill – eksponeeriti raamatukokku saabunud võrkeelset kirjandust (K. Liba, I. Pelkonen).
13. mai – muuseumiöö näitus “Aardeleide arhiivraamatukogust”, mis valmis peaaegu terve kollektiivi osavõtul.
8. september – eksponeeriti uuemat võrkeelset kirjandust (K. Liba, I. Pelkonen).
21. detsember – avati koridorinäitus “Kalevipoeg inspireerib” ja koostöönäitus EKLaga “Kalevipoeg 150: kingitus Eestile” (A. Pill, I. Pelkonen).

Arhiivraamatukogu materjalide kasutamine väljaspool kirjandusmuuseumi

Näitused ERM-is: “Jüri Linnus” (jaanuar), “Teerajaja: Villem Reiman 150” (24. veebruar – 25. märts), “Kartul – meie teine leib, aga mitte ainult” (11. aprill – 20. mai), “Meie elu lugu: 70 aastat juuniküüditamisest” (8. juuni – 6. august), “Mitä uutaa kuuluu? Keeleteadlane Paula Palmeos 100” (17. november – 31. jaanuar 2012). Tartu Ülikooli Ajaloomuuseumis korraldati näitus “Kalevipoja tõlked” (29.–30. november).

Tehti koostööd ERMiga uue ekspositsiooni vanaraamatu keelenäidete ja ajakirjanduse osa kujundamisel.

Komplekteerimine

Arhiivraamatukogu fonde täiendati peamiselt sundeksemplaride baasil. Aktiivselt tegeldi ka järelkomplekteerimisega ning osaleti mitmetel raamatuoksjonitel (A. Pill, K. Liba, I. Pelkonen). Arvele

võeti 26888 eksemplari (sundeksemplarid, annetused, vahetus, ostud, reservfond).

2011. a. võeti rohkesti vastu annetusi üksikannetatelt: Liivi Aarma, Viktor Boikov, Turid Farbregd, Michael Gallmeister, Rutt Hinrikus, Maris Jaagosild, Ivar Jöks, Anne Järvpöld, Raivo Kalle, Ülvi Kalpus, Aldo Kals, Stella Karolin, Heino Kasesalu, Harri Kask, Valev Kaska, Margus Kasterpalu, Kyösti Kettunen, Elle-Vaike Kiik, Dave Kiil, Taivo Kirm, Janika Kronberg, Dea Kruuse, Ott Kurs, Marin Laak, Juhan Lepasaar, Daniel Ling, Mihkel Loodus, Vello Lään, Helle Maaslieb, Veronika Mahtina, Jaan Malin, Heino Mardiste, Helle Metslang, Lui Niilo, Tõnis Nõmmik, Enn Nõu, Leida Oeselg, Vello Paatsi, Hillar Palamets, Erast Parmasto, Imbi Pelkonen, Arno-Toomas Pihlak, Lauri Pilter, Anneli Porri, Aino Praakli, Jael Puusaag, Heiki Raudla, Heino Räim, Kristi Salve, Lauri Sommer, Terje Soots, Renata Sõukand, Jüri Talvet, Tiina Tamman, Villu Tari, Lille Teedumäe, Imbi Tomberg, Szilard Tóth, Kadri Tüür, Eve Vahtra, Triinu Varik, Tõnu Vessmann, Helle Virt, Larissa Volpert, Aino Voltri ja Tarah M. Xaintorxare.

Raivo Adlas andis üle raamatuid Endla Hermannini pärandist. Trükiseid käidi valimas Leo Metsari pärandi hulgast.

Annetusi saadi asutustelt ja organisatsioonidelt: Adelaide'i Eesti Selts, AS Ajakirjade Kirjastus, Association of Finnish Ethnologists, Baltic Defence College, E-Kunstisalong, Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik, Eesti Arengufond, Eesti Arhiiv Austraalias, Eesti Hoiuramatukogu, Eesti Kirik, Eesti Kirjanike Liit, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Kunstiakadeemia, Eesti Paeliit, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Skautide Ühing, Eesti Spordimuseum, Eesti Vabagraafikute Ühendus, Eestikeelne kogudusetöö Soomes, Folklore Fellows, Goethe Instituut, Haridus- ja Teadusministeerium, Hiidlaste Selts (Torontos), Hõimurahvaste Programm, Juminda Külaselts, Jõgeva Maavalitsus, Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused, Keila Kool, Keskkonnaministeerium, Kiidjärve Küla Selts, Kindlustuse Muuseum, Kristiine Kaubanduskeskus, Kultuuriministeerium, Minnesota Eesti Selts, Märjamaa Gümnaasium, Narva Noortekeskus, The Nordic Press Inc, Politsei- ja Piirivalveamet, Portlandi Eesti Selts, Põllumajandusministeerium,

Põlva Lasteaed “Mesimumm”, Põlva Muusikakool, Riigikogu Kantselei, Riigikontroll, Riigimetsa Majandamise Keskus, Rootsi Eestlaste Liit, Ropka-Karlova Päevakeskus, Seattle’i Eesti Selts, Soome Instituut, Sotsiaal-Humanitaarinstituut, Supilinna Selts, Tallinna Haridusamet, Tallinna Kiirabi, Tallinna Reaalkool, Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituut, Tallinna Tehnikaülikooli Kuresaare Kolledž, Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledž, Tartu Kõrgem Kunstikool, Tartu Linnaraamatukogu, Tartu Nefa Rühm, Tartu Õpetajate Seminari Raamatukogu, Tartu Ärinõuandla, Tartu Ülikooli raamatukogu, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduskonna raamatukogu, Tarvastu Vallavalitsus, Tuglas-Seura, Uppsala Universitet, Valga Keskraamatukogu, Valga Põhikool, Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool, Vancouveri Eesti Selts, Vanemuise Selts ja Vene Uurimiskeskus Eestis.

Eriti tuleb tunnustada Kalju Tammaru tegevust fondide järelkomplekteerimisel, kes Eesti Hoiuraamatukogu peavarahoidjana on püsivalt varustanud arhiivraamatukogu seni puuduvate nimetustega.

Suurimaks vahetuspartneriks oli Soome Teaduskirjanduse Vahetuskeskus.

Andmebaasid

Elektronkataloog ESTER (<http://tartu.ester.ee/>)

Elektronkataloogis ESTER inventeeriti 26888 eksemplari. Raamatufondi juurdekasv: 8419 raamatut, 1546 jätkväljaannet, 100 nooti, 15 maakaarti, 4 masinloetavat teavikut (inventeerija K. Liba).

Perioodikafondi juurdekasv: 1790 aastakäiku, neist eestikeelseid 1488 ja võõrkeelseid 302 aastakäiku (inventeerija A. Pill).

Pisitrükiste juurdekasv: 15014 pisitrükist (inventeerija H. Väli).

Eestikeelseid raamatuid kohaviidastas ja töötles M. Õunapuu, võõrkeelseid raamatuid I. Pelkonen. Kokku töödeldi 7000 eesti- ja võõrkeelset raamatut. Raamatuid kataloogisid, märksõnastasid ja liigitasid S. Reinola, D. Kruuse ja K. Puna (903 bibliokirjet). Jätkati kaartkataloogide retrokonverteerimist (E. Arust, D. Kruuse, Ü.

Kalpus, K. Liba, A. Pill, M. Soonberg, M. Õunapuu). Kokku sisetati ca 18000 retrokirjet. Jätkus Tartu andmebaasi eesti raamatu 1918–1944 bibliokirjete redigeerimine ning eksemplarikirjete lisamine (Ü. Kalpus). Andmebaasi kanti 666 eksemplari ning parandusi ja täiendusi tehti 1057 bibliokirjes. Parandused ja täiendused edastati Rahvusraamatukogule.

Elektronkataloogi sisetati kokku 31116 eksemplari. Seisuga 31.12.2011 on kogude suuruseks: 962 475 arvestusühikut, millest on kantud elektronkataloogi 554 443 ühikut ehk 57,6 % raamatukogu säilikutest.

Eesti vanema raamatu digitaalne andmebaas (<http://www2.kirmus.ee/graf/>)

Digitaalraamatukogu Grafo liidestati Eesti Kirjandusmuuseumi failirepositooriumiga Kivike. 450 seni Grafos paiknenud trükise pildifailid arhiveeriti Kivikeses. Arendati Grafo olemasolevat keskkonda. Avalehel on nüüd rakendatud otsingut, mille kaudu saab otsida ka märksõnastatud teatmeteoste sisu järgi. Kui varem sai trükiseid alla laadida ühe lehekülje kaupa, siis nüüd on võimalik alla laadida ka raamatu tervikteksti Kivikeses olevate säilikute PID-ide järgi. Säilikute laadimine Grafosse toimub PID-i alusel Kivikese kaudu. Grafos eksponeeritakse põhiliselt kalendrikirjandust, muud digitaalteavikud paigutatakse Kivikesse.

Eesti Kirjandusmuuseumi failirepositoorium Kivike (<http://kivike.kirmus.ee/>)

Koostöös Eesti Rahvaluule Arhiivi ja Eesti Kultuuriloolise Arhiivi viga osaleti failirepositooriumi tarkvara arendamisel. Trükiste mooduli uus rakendus on seotud elektronkataloogiga Ester. Kivikesse laaditud digiteeritud säilikute metaandmeid ei pea enam käsitsi sisestama, sest liidestus Estriga on tehtud bibliokirje numbri alusel ja vajalikud metaandmed saadakse automaatselt Estrist. Repositooriumisse Kivike paigutatati 450 trükise arhiivifailid. Repositooriumi sisendalasse on lisatud kõik "Eesti trükise Punase

Raamatu” digiteeritud eksemplaride failid, mis on lugejatele kättesaadavad digitaalarhiivis Digar.

Memoriaalkogude elektronkataloog (<http://www2.kirmus.ee/memoriaal/>)

Andmebaasi andmestik on 2008. a. tasemel (33467 kirjet). Elektronkataloogis Ester olevad personaalkogude loendid on lingitud memoriaalkogude elektronkataloogi, kus on võimalik neid kogude kaupa lehitseda.

Korraldamine

2011. aastal alustati seoses juurdeehitusega ulatuslikke kolimistöid. Esimesel korraldusel vabastati vanemate memoriaalkogude alt ruum nr 152, mis on projekti järgi planeeritud uueks serveriruumiks. Memoriaalkogud koliti ajutiselt II korruse fondihoidlasse. Järgnevalt vabastati keldrikorraldusel ruum nr 057, mis on kavandatud sisetuleva materjali hoidmiseks. Vanemad mikrofilmid (negatiivid ja positiivid) koliti ajutiselt ruumi nr 025. Kahjuks tuli likvideerida raamatukogu 95. a. juubeliks avatud Mart Lepiku tuba, mis jäi nüüd lammutusalasse. B. Alveri ja M. Lepiku personaalkogu koliti III korruse fondihoidlasse ja paigutati ajutistele riiulitele. Kõik kolimistööd viidi läbi H. Räime juhtimisel. H. Räime juhendamisel alustati ka vanaraamatu kollektsiooni arhiivsempaaride ulatuslikku mapistamist.

Korraldustöödena jätkus vanema ja uuema perioodikafondi ajalehtede ja ajakirjade aastakäikude mapistamine, kogumite moodustamine ja kirjeldamine (A. Pill). Jätkati ka uuema väikestruktuuride kogumite moodustamist, mapistamist ja kirjeldamist (H. Väli) ning vanema väikestruktuuride kogu süstematiseerimist ja kirjeldamist (S. Reinola).

Jätkati reservfondi trükiste leidumuse võrdlemist põhifondiga. Reservi hulgast saadi lisa nii vanemale raamatufondile kui ka perioodika kogule ja *baltica*’le. Arhiivraamatukogule mittevajali-

kud trükised eraldati Eesti Hoiuraamatukogule, Eesti Rahvusraamatukogule, Tallinna Ülikooli Akadeemilisele Raamatukogule jt raamatukogudele. Reservfondi uurimistöödega olid seotud A. Pill ja I. Pelkonen.

Veebruarist alates (60 tundi) viibisid AR-is praktilal TÜ magistrandid Evelin Arust ja Maarja Soonberg, keda juhendasid A. Pill ja Ü. Kalpus. Praktikandid tegelesid põhiliselt memoriaalkogude (Aavik, Eisen, Hurt, Loorits, Roos) elektronkataloogi Ester sisestusega. Mõlemad praktikandid täitsid oma tööülesandeid väga korrektselt ja leidsid II poolaastal raamatukogus ka ajutist tööd nii memoriaalkogude sisestusel kui ka *baltica* raamatufondi I suuruse eksemplaride sisestamisel ja kolimiseelisel pakkimisel.

Säilitamine

Kõikide arhiiveksemplaride hoidlate kliimaatilisi tingimusi jälgiti ja mõõdeti iga päev, dublettide hoidlates üks kord nädalas. Mõõtmistulemused kanti Exceli tabelitesse (S. Vooremäe).

Vanema raamatufondi arhiiveksemplaride ja perioodikafondi aastakäikude ümbristamiseks valmistati arhiivipüsivast kartongist 766 individuaalmõõtmes mappi (S. Vooremäe, T. Lepasepp, J. Tordik). Uuemaid ajalehti, ajakirju ja raamatute dublette köideti kohapeal kokku 160 nimetust (J. Tordik). Arhiivipüsivaid mappe telliti osaihingult File-Est ja Maksing OÜ. Kõite- ja restaureerimistöödeks osteti vajalikke materjale Saksamaalt. Uuemat perioodikat köideti Mare Fucksi kõitekojas ning sealt telliti ka erimõõdulisi mappe.

Tagatis- ja kasutusfondi loomisel tehti säilitusalast koostööd Eesti Rahvusraamatukoguga, Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukoguga, Tartu Ülikooli Raamatukoguga ja Eesti Ajalooarhiiviga.

Restaureerimine

Baltica ja eesti vanaraamatu fondist restaureeriti/konserveeriti 1 täisnähkköide (“Sioni Laulo-Kannel” 1855), 60 poolnähkköidet (“Ehstnische Wörterbuch” 1780, “Juhhataja Piibli ramato sisse” 1789, “Katekismuse õppetuse seletus” 1851, “Lühhike Piibli Ramat” 1803, “Noodiraamat” 1831, “Wastne Testament” 1821, 1839 jmt.), 137 papp-ja paberköidet, 13348 raamatulehte. Parandati 236 maakaarti, 562 raamatukaant, korrastati ja õmmeldi 267 raamatuplokki, 162 köitel eemaldati roostes klambrid (T. Lepasepp, S. Vooremäe).

Lihtsamaid restaureerimistöid tegid praktika raames Tartu Kõrgema Kunstikooli tudengid Silli Peedoski juhendamisel. Kokku restaureeriti 14 köidet.

Jätkati hävimisohus 19. sajandi ja 20. sajandi alguse ajakirjanduse ettevalmistamist mikrofilmimiseks (eelnev puhastamine, restaureerimine). Mikrofilmimiseks valmistati ette Pernausche Zeitung (1897–1918), Ревельские известия (1893–1900).

Tagatisfond

Koostöös Eesti Rahvusraamatukoguga ja Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukoguga jätkati vanema ajakirjanduse tagatisfondi loomist.

Mikrofilmimiseks valmistati ette (täieliku aastakäigu komplekteerimine, üksiknumbrite leht-leheline kontroll, töölehtede koostamine) ja filmiti vastavalt ISO standarditele: Pernausche Zeitung (1897–1918), Ревельские известия (1893–1900), Verordnungs-Blatt des Kreises Pernau ja Verordnungs-Blatt des Kreises Pernau (1918). Kokku valmis 22 negatiivfilmi (17539 kaadrit), mis ilmutati Eesti Ajalooarhiivis. Mikrofilmimiseks deponeeriti ajalehtede üksiknumbreid ka teistelt raamatukogudelt ja arhiividelt (RR, TLÜAR, Rahvusarhiiv). Eesti Rahvusraamatukogule deponeeriti mikrofilmimiseks XX saj I poole ajalehti ja ajakirju kokku 96 aastakäiku.

Digiteerimine

Projekti “Eesti trükise Punase Raamatu ja eesti kultuuri käsikirjaliste alliktekstide säilivuse ja kättesaadavuse tagamine” raames jätkati vanaraamatu kollektiooni digiteerimiselset ettevalmistust. Kokku võrreldi ja sisestati elektronkataloogi ESTER 3959 eksemplari (sh 754 ÖESi kollektioonist). Digiteerimiseks valmistati ette 644 parimat eksemplari, mis paigutati ühtlasi ka happevabadesse ümbristesse. Eesti Rahvusraamatukogus digiteeriti 809 trükist (66388 lehekülge), mis on kättesaadavad ka Eesti kultuuripärandi andmebaasis DIGAR (<http://digar.nlib.ee/>).

Eesti Ajalooarhiivis skaneeriti 25 mikrofilmirulli (12134) kaadrit XIX ja XX sajandi algupoole raretsete ning hävimisohus olevate ajalehtede aastakäikudest. Skaneeritud pildifailid (TIFF) arhiveeriti välistele kõvaketastele ja edastati ka Eesti Rahvusraamatukogu serverisse. Andmebaasi DEA (<http://dea.nlib.ee>) lugejamoodulis tehti kättesaadavaks 70 mikrofilmirulli *ca* 60 000 pildifaili. Lugejatele on nüüd kättesaadavad: Aiatööleht (1907–1916), Amerika Eesti Postimees (1925–1928), Käsitööleht (1906–1911), Lasteleht (1900–1940), Naesterahva Töö ja Elu Käsitööleht (1912–1927), Postimees (Pärnu) (1905–1918), Põllumees (1884–1912), Põllutööleht (1906–1916), Usk ja Elu (1908–1917), Uusleht (1912–1918), Ühistegevusleht (1910–1918) jmt. eesti kultuuriloo olulised väljaanded.

ELNET Konsortsiumi digiteerimise töörühmas osalesid Kadri Tüür ja Merike Kiipus.

Fondide kasutamine

Aruandeaastal registreeriti 147 uut lugejat, raamatukogul on 1914 lugejat. Arhiivraamatukogu külastati *ca* 3100 korral, sooritati *ca* 16500 laenutust, vastati *ca* 200 elektroonilisele päringule, konsultatsioone anti ka telefoni teel. Kohapeal jagati konsultatsioone *ca* 900 korral. Korraldati 24 õppekursiooni 477 osavõtjale.

Arhiivraamatukogus käis uurimistööd tegemas 20 uurijat Bulgaaria TAst, Amsterdami Ülikoolist, Budapesti Ülikoolist, Helsingi Ülikoolist, Jyväskylä Ülikoolist, SKSist jm.

Aasta jooksul kasutati andmebaase 303000 korral. Kuna serverite töös oli seoses juurdehitusega mitmeid katkestusi, on kasutusstatistika väiksem kui varasematel aastatel.

Arhiivraamatukogu trükiseid deponeeriti ajutiselt teistele muuseumidele ja raamatukogudele mikrofilmimiseks, skaneerimiseks ja näitustel eksponeerimiseks.

Koostööpartnerid

ARi põhilisteks koostööpartneriteks on MTÜ Baltic Heritage Network, Eesti Arhiiv Austraalias, Eesti Arhiiv Ühendriikides, Endel Aruja nimeline arhiiv ja raamatukogu Torontos, Tuglase Selts, Soome Teaduskirjanduse Vahetuskeskus, Eesti Hoiuraamatukogu, Eesti Rahvusarhiiv, Eesti Rahvusraamatukogu, Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu, Tartu Ülikooli Raamatukogu, Tartu Kõrgem Kunstikool.

Arhiivraamatukogu bibliograafiaosakond

Arhiivraamatukogu bibliograafiaosakonna koosseisu kuulusid vanembibliograafid Helje Laas, Annemaria Onoper ja bibliograaf Ülle Tamm. Vabatahtlikuna jätkas Jaan Isotamm.

Bibliograafiatöö

Põhitööna jätkati eesti ajakirjanduse analüütilise retrospektiivse üldise bibliograafia koostamist. Kirjandusmuuseumi kodulehele ja aastaraamatusse koostati muuseumi väljaannete bibliograafia. Osaleti ERÜ ja TLÜ Akadeemilise Raamatukogu Eesti bibliograa-

fiaväljaannete auhinnakomisjoni ja Fr. Puksoo auhinnakomisjoni töös.

29. septembril tähistati kauaaegse bibliograafi ja juhataja Virve Adamsoni 90. sünnipäeva. Auväärset juubilari auks koostati slaidiprogramm bibliograafide tegemistest läbi aegade. Juubilari ter vitas peaaegu kogu muuseumi pere. Kohal oli ka endisi töötajaid.

21. novembril täitus 90 aastat osakonna eelkäija Eesti Bibliograafia Asutise sünnist, mida tähistati kitsamas ringis.

Andmebaasid

BIBIS

Jätkati Postimehe (1936, 1937, 1938) ja Sädemete (1936, 1937, 1938) aastakäikude bibliograferimist eesti ajakirjanduse artiklite analüütilises andmebaasis BIBIS (<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/>). Andmebaasis koostati, anoteeriti, liigitati, ja märksõnastati 8480 bibliokirjet. Kokku on kasutajatele leitavad 106304 kirjet (artiklid, arvustused, jutustused, reisikirjad, sõnumid, visted, ülevaated jms). Andmebaasi kirjed on lingitud DEA andmebaasi (<http://dea.nlib.ee>) ning Postimehe ja Sädemete bibliograferitud artikleid saab lugeda nimetatud väljaannete vastavatelt lehekülgedelt.

ISIK

Eesti pseudonüümide andmebaasi ISIK (<http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/>) täiendati biograafiliste andmete osas (isik, tema pseudonüümid, daatumid, tegevusala, lühibiograafia) 600 uue kirjega. Jätkati pseudonüümide avamist ja andmebaasi lisamist bibliograafiate ja teatmeteoste põhjal. Andmebaasist on leitavad üle 7000 isiku pseudonüümid.

ISE

ELNET Konsortsiumi poolt koostatava eesti ajakirjanduse artiklite andmebaasi ISE (<http://ise.elnet.ee/>) lisati Eesti Kirjandusmuuseumi väljaannete põhjal 41 uut kirjet. Bibliokirjed koostati vastavalt MARC juhenditele ja märksõnastati Eesti üldise märksõnastiku alusel. Aktiivselt osaleti ELNET Konsortsiumi andmebaasi ISE analüütilises töörühmas.

Teatmefondi täiendamine ja kasutamine

Jätkati Jaan Toomla kartoteegi läbivaatamist ja korrastamist (J. Iso-tamm).

Aasta jooksul külastati andmebaase 303000 korral. Kohapeal teenindati uurijaid 211 korral. E-maili ja telefoni teel vastati 120 teemapäringule. Kanal 2-le valmistati ette Rootsi kroonprintsiga seotud materjale, Eesti Pressimuuseumile anti ajakirjandusajalooga seotud materjale (originaalmaterjali valik ja eraldamine reservfondist, skaneeringute tegemine põhifondi eksemplaride põhjal). Arendati koostööd ERMiga tulevase püsinäituse ajakirjandusega seotud materjalide osas ja MTÜ Ajakirjanduse uurimise ja koolituskeskusega näituste valdkonnas. Võeti vastu 16 õppe-ekskursiooni.

Eesti Kultuurilooline Arhiiv

Vilve Asmer

Eesti Kultuuriloolises Arhiivis jätkati 2011. aastal nii teadus- kui arhiivitööga. Selle koosseisus töötas kaks kultuuri ja kirjanduse uurimise töörühma sihtfinantseeritavate teadusteemadega “Kultuuriloo allikad ja kirjanduse kontekstuaalsus” (kultuuriloo allikate ja kirjandusuurimise töörühm) ning “Mimeesi retoorilised alusmustrid ja eesti tekstikultuur” (kultuuri- ja kirjandusteooria töörühm).

Kultuuriloo allikate ja kirjandusuurimise töörühma täitjatena jätkasid Marin Laak (teemajuht), Eve Annuk, Rutt Hinrikus, Leena Kurvet-Käosaar (koormusega 0,5), Sirje Olesk, Vello Paatsi ja Piret Noorhani (koormusega 0,2); alates septembrist liitusid töögrupiga Külliki Kuusk (koormusega 0,5) ja Maarja Hollo (koormusega 0,5 kuni lapsepuhkusele minekuni oktoobris 2011); toimetajad Kristi Metste ja Tiina Saluvere ning assistent Marju Mikkel (koormusega 0,5). Kultuuri- ja kirjandusteooria koosseisus töötasid Virve Sarapik (teemajuht, koormusega 0,7), Epp Annus, Luule Epner (koormusega 0,5 alates 1.07.2011), Mari Laaniste, Kaia Lehari (koormusega 0,4), Neeme Lopp, Eva Näripea (koormusega 0,5), Katrin Puik (koormusega 0,5 kuni lapsepuhkusele minekuni veebruaris 2011), Jaak Tomberg, Sven-Hannes Vabar (koormusega 0,5) ja Piret Viires (koormusega 0,5).

EKLA arhiivitööga olid seotud arhiivi juhataja Vilve Asmer ning arhivaarid ja assistendid Leili Punga, Johanna Ross (koormusega 0,5) ja Mari Õunapuu (käsikirjade kogu); Elo Maandi (koormusega 0,5) ja Irma Pilt (fotokogu) ning septembrist lapsepuhkuselt tulnud Maarja Savan (heli- ja filmikogu). Pildistamiste, fototellimuste

täitmise ja digiteerimistöödega tegeles fotograaf Alar Madisson, andmebaasi sisestustöid tegi Joel Ilja.

Teadustöö

Kultuuriloo allikate ja kirjandusuurimise tööühm

Teadusprojektid

2011. aastal jätkus sihtfinantseeritava teadusteema “Kultuuriloo allikad ja kirjanduse kontekstuaalsus” (SF0030065s08, 2008–2013, teemajuht Marin Laak) täitmine. Teema on keskendatud 19. ja 20. sajandi eesti kirjanduskultuuri ja sellega seotud arhiiviallikate uurimisele neljas peamises suunas: biograafika, diasporaa, kontekst ja digitaalne mälu. Diasporaa uurimine ulatus Austraaliasse, eesti diasporaa suhete uurimiseks töötati välja uus Eesti Teadusfondi grandiprojekt “Eesti kirjanduse pingeväljad 1956–1968” (M. Laak, S. Olesk, T. Kirss, J. Kronberg, R. Hinrikus, T. Saluvere, J. Ross, K. Ojasaar jt). Teadustegevust toetasid neli riikliku programmi “Eesti keel ja kultuurimälu” projekti: “Kirjandus- ja kultuuriloolised allikapublikatsioonid EKLA kogudest” (vastutav täitja Eve Annuk), “Eesti elulood kultuurimälu kandjana” (Rutt Hinrikus), “Humanitaarakirja Methis rahvusvahelise taseme tõstmine” (Marin Laak) ja “Interaktiivne teabekeskond “Kreutzwaldi sajand. Eesti kultuurilooline veeb”” (Marin Laak). ETF-i grant “Omaeluloolisus eesti kirjandusmaastiku osana” (nr 7354, 2008-2011, grandihoidja Leena Kurvet-Käosaar) toetas Eesti elulugude ja mälestuste andmebaasi ELMA väljatöötamist.

Konverentside ja teadusürituste korraldamine

Osaleti kahe rahvusvahelise konverentsi läbiviimisel. 18.–20. mail korraldati koostöös Tallinna Ülikooliga üle-euroopaline autobiograafiauurijate konverents IABA Europe 2011, “Trajectories of (Be)longing: Europe in Life Writing” (“Kuulumise/igatsuse trajektorid: Euroopa omaelulookirjutuses”), kus oli osavõtjaid 26 riigist. Peakorraldajaks oli Leena Kurvet-Käosaar, assisteeris Maarja Hollo.

Koostöös Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudi ning Kultuuriteooria tippkeskusega oli Eesti Kirjandusmuuseum üheks 29.–30. novembril aset leidnud rahvusvahelise sümposiooni “Traditional and Literary Epics of the World: Textuality, Authorship, Identity. The Kalevipoeg 150” korraldajaks. EKLAst kuulus organiseerimistoimkonda Marin Laak.

2. veebruaril korraldas Rutt Hinrikus koolitusseminari “Kuidas koguda mälestusi ja mida nendega teha?”, mis oli suunatud ennekõike raamatukogude ja arhiivide töötajatele. Oldi osalised eesti rahvusliku liikumise juhi Villem Reimani 150. sünniaastapäeva tähistamisel, mille puhul toimus 30. märtsil Eesti Kirjandusmuuseumi saalis teemakohane ettekandepäev, korraldajateks Vilve Asmer ja Kristi Metste. Luuletaja, graafiku ja raamatuilustraatori Arno Vihalemma 100. sünniaastapäeva tähistava konverentsi “Marionetid ja maastikud” toimumise eest 24. mail Eesti Kirjandusmuuseumis vastutas Marin Laak. Päevakohaseid ettekandeid oli nii kirjandus- kui kunstiteadlastelt. 17. juunil viis Rutt Hinrikus läbi traditsioonilise iga-aastase eluloopäeva. Elulugude fond EKLA-s on jätkuvalt üks huvipakkuvamaid kogusid ja seda kahepoolselt – nii nende kirjutajatele kui lugejatele-uurijatele. Piret Noorhani korraldatud BaltHerNeti suvekoolis “Eestlaste kultuuripärand võõrsil. IV. Balti eri” 26.–30. juunil Käärikul oli kõne all diasporaa kultuuripärandi kogumine ja säilitamine. Traditsiooniks on saanud iga-aastased Nüpli kevadkoolid Gustav Wulff-Öie majamuuseumis Otepää lähistel. Seekordne kokkusaamine toimus suve lõpul, 26.–27. augustil Nüpli 1. kirjanduse suvekooli nimetuse

all teemal “Kaotatud klassika: lähilugemine”. Korraldajateks olid Marin Laak ja Johanna Ross, ettekandeid oli ühtekokku 15 esinejalt.

Eesti rahvuseepose “Kalevipoeg” esmailmumise 150. aastapäeva puhul välja antud eepose ingliskeelse uustõlke “Kalevipoeg: the Estonian National Epic / eesti rahvuseepos” pidulik esitus toimus KUMU Kunstimuuseumis Tallinnas 21. oktoobril, kus sõna said raamatu järelsõnade autorid president Toomas Hendrik Ilves ja Jüri Talvet, Austraalia Eesti Seltside Liidu esimees Arvi Vainomäe, raamatu Illustraatori Gunnar Neeme poeg Ants Neeme Austraaliast, kunstiteadlane Kersti Koll ning raamatu toimetaja ja ürituse peakorraldaja Marin Laak.

EKLA oli osaline ka traditsioonilise, järjekorras juba 55. Kreutzwaldi päevade teadusliku konverentsi organiseerimisel (M. Laak) 21.–22. detsembril, kus seekord oli keskendatud tõlketemaatikale.

Oskar Lutsu 125. sünniaastapäeva tähistamiseks 2012. a. jaanuari algul planeeritud konverentsi korraldustöödega ning teesivihiku koostamisega alustas aasta lõpul Külliki Kuusk.

Ettekanded

Kultuuriloo allikate ja kirjandusuurimise töörühma liikmed esinesid aasta jooksul kokku 18 ettekandega, neist 11 rahvusvahelistel konverentsidel. Populaarteaduslikke ettekandeid peeti 24 korral.

Eve Annuk pidas ettekande “Poetry and autobiography: reading poetry as a diary” üle-euroopalisel autobiograafiauurijate konverentsil IABA Europe 2011, “Trajectories of (Be)longing: Europe in Life Writing”. 28. oktoobril juhatas ta istungit ja pidas ettekande “Researching gender and culture in Estonian context” NEFA konverentsil Tartu Ülikoolis, osaledes samal päeval ka kirjandusmuuseumis Skype’i teel ettekandega “The culinary discourse and the discourse of organic food in Estonia” Poolas toimunud rahvusva-

helisel konverentsil “Creativity and tradition in Polish and Estonian Cultural Communication”.

Rutt Hinrikus osales samuti üle-euroopalisel autobiograafiauuri-
jate konverentsil IABA Europe 2011, “Trajectories of (Be)longing:
Europe in Life Writing” ning tema ettekanne kandis pealkirja
“A diary of an unknown Estonian woman from Alaska”. Eesti TA
Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuses Artur Adsonile pühendatud
seminaril 2. novembril pidas R. Hinrikus A. Adsoni pagulusaegse-
tele päevaraamatutele tuginedes ettekande “Artur Adson kui kroo-
nik” ning A. H. Tammsaare Muuseumi 7. sügiskonverentsil “Eesti
romaan. Sisse- ja väljavaateid” rääkis ta teemal “Mats Traadi üksi
rändaja koorem”.

Maarja Hollo võttis osa 28. juunil Gotlandil aset leidnud rahvus-
vahelisest konverentsist “Gotland and the Boat Refugees through
Life Stories” ettekandega “Gotland in Three Estonian Life Stories”.

Leena Kurvet-Käosaar avas peakorraldajana üle-euroopalise
autobiograafiauuri-
jate konverentsi IABA Europe 2011, “ Trajec-
tories of (Be)longing: Europe in Life Writing” ning pidas ette-
kande “Some Trajectories of (Be)longing”. Konverentsil “Transi-
tions, Visions and Beyond” (The 9th Baltic Conference in Europe)
12.–15. juunil Stockholmis rääkis ta teemal “Getting/being there
on our own terms: the topos of Europe in Estonia Post-Soviet Life
Writing” ning 29. septembril Hawaii Ülikoolis ““The train dragged
on with people crying and in despair”: Representations of Suffering
in Baltic Women’s Narratives of Stalinist Repressions”.

Külliki Kuusk pidas ettekande Uku Masingu luulest Kultuuri-
teaduste ja kunstide doktorikooli (KTKDK) ning Kultuuriteoo-
ria tippkeskuse (CECT) talvekoolis “Aeg ja ajalikus: kategooriad,
mudelid ja narratiivid”, mis toimus 31. jaanuarist kuni 6. veebrua-
rini Tartu Ülikoolis. Ettekanne “Lutsu aastaajad” oli teemaks Julius
Oro näituse avamisel 21. märtsil Oskar Lutsu majamuuseumis.

Marin Laak osales Eesti Infotehnoloogia Sihtasutuse e-Õppe
Arenduskeskuse seminaril “Õppimise evolutsioon antiikajast digi-
ajastuni” 17.–18. novembril Pärnumaa Kutsehariduskeskuses, kus
rääkis teemal “Tiigrihüppest kultuuriloolise veebini: mäluasutuste
e-varamud ja nende kasutajad”. Teemakohase ettekande “Traces

and Threads: The Kalevipoeg in Modern Estonian Culture” pidas ta rahvusvahelisel sümposiumil “Traditional and Literary Epics of the World: Textuality, Authorship, Identity. The Kalevipoeg 150”. Kreutzwaldi päevadel esines M. Laak ettekandega ““The Poeg of Kalev”: Triinu Kartuse tõlke järgedel”.

Kristi Metste esines Villem Reimani 150. sünniaastapäeva tähistamisel Eesti Kirjandusmuuseumis teemakohase ettekandega “Villem Reiman Faehlmanni uurijana”, kus esitles ka väljaannet “F. R. Faehlmann. Teosed III”. Kirjanduspäeval “Betti Alver 105” 24. novembril Betti Alveri Muuseumis Jõgeval rääkis ta B. Alveri novelli “Kõmpa” tähendusest.

Sirje Olesk esines Arno Vihalemma sünniaastapäeva konverentsil ettekandega “Arbujate saatus. Järelarbujad ja teised”, Gröningeni Ülikoolis 7.–9. juulil toimunud V Rahvusvahelisel Soome-Ugri sümposiumil ettekandega “Oral history, clichés and facts in a literary text: The novel “Purge” by Sofi Oksanen” ning Soome Kirjanduse Seltsi Kirjandusarhiivi 40. aastapäeva seminaril Helsingis 18. oktoobril teemal “Kirjallisuus, kirjallisuushistoria ja arkisto”.

Vello Paatsi esines Kreutzwaldi päevadel ettekandega “Terre, armas eesti rahvas”.

Johanna Ross kõneles Nüpli 1. kirjanduse suvekoolis teemal “Toidu valmistamine nõukogude eesti olmekirjanduses”, samuti oli tal ettekanne 16. septembril Tallinna Kirjanike Majas toimunud konverentsil “Võlus ja vaimus, valguses ja varjus”, mis oli pühendatud Mari Saadi loomingule ning ettekande pealkirjaks oli “Mari Saat kui “naiskirjanduse” proovikivi”.

Väljaanded ja publikatsioonid

Arhiivikogude baasil ilmus 2011. a. neli raamatut. Valmis Eesti Kirjandusmuuseumi ja Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse tekstikriitiline ühisväljaanne “F. R. Faehlmann. Teosed III”, mille koostajaks ja toimetajaks oli Kristi Metste koostöös Jaan Unduski ja Marju Lepajõega. Raamatus avaldati ka K. Metste artikkel “Dok-

tor Faehlmanni kolm raamatut”. Koostöös ühendusega Eesti Elulood koostas Rutt Hinrikus raamatu “Sõjas kasvanud poisid: Eesti meeste mälestused sõjast ja Saksa okupatsioonist”.

Sirje Olesk ja Tiina Saluvere koostasid ajakirja Methis. *Studia humaniora Estonica* nr 7, nõukogude aja erinumbri, mille aluseks oli 2009. a. T. Saluvere poolt korraldatud konverents “Kaarel Ird ja tema aeg”. Tulemuseks oli interdistsiplinaarne nõukogude aja eri valdkondi käsitlev kogumik, mida esitleti kevadisel eluloopäeval. Lisaks S. Oleski ja T. Saluvere põhjalikule saatesõnale olid selles artiklid Eve Annukilt (“Honoraripoliitikast Eestis stalinismi perioodil”), Sirje Oleskilt (“Taistolased – kas sinisilmsed idealistid või ortodokssed stalinistid?”) ning Tiina Saluverelt, kes kirjutas huvitava kaastöö rubriigis “Arhiivileid” (“Kaebekirjade kiituseks ehk kommentaariks ühele arhivaalile”). M. Laak koostöös J. Tombergiga valmistas ette Methise nr 8, interdistsiplinaarse vabanumbri, mille keeletoiemetamisega olid seotud M. Hollo ja T. Saluvere.

Sarjas “*Studia Fennica*” ilmus Leena Kurvet-Käosaare ja Lea Rojola koostatud ja toimetatud kogumik “*Aino Kallas: Negotiations with Modernity*”. Artiklid olid selles nii L. Kurvet-Käosaarelt (“*The Vitality of Primeval Peasant Blood. The Role of Heredity in the Work of Aino Kallas*”) kui Sirje Oleskilt (“*Aino Kallas on the Boundaries of Finland, Estonia and the World*”).

2011. a. oktoobris ilmus aastatepikkuse töö tulemusena trükist eesti rahvuseepose “*Kalevipoeg*” ingliskeelne uustõlge, mille käsikiri jõudis EKLasse Austraaliast. Selle tõlkijaks oli Triinu Kartus ja kujunduse aluseks Gunnar Neeme pildid. Sarjas “*Humaniora: germanistika 5*” ilmunud “*Nationalepen zwischen Fakten und Fiktionene*” avaldati Marin Laagi ja Piret Viirese ühisartikkel “*The Estonia Epic Kalevipoeg in Cultural and Literary Reception*”.

Raamatus “*Soldiers of Memory. World War II and its Aftermath in Estonian Post-Soviet Life Stories*” (toim. E. Kõresaar; New York, Amsterdam: Rodopi) ilmus Rutt Hinrikuse artikkel “*How to remember? The Social Framework of Reinhold Mirk’s Reminiscences of War*”. Sirje Oleskilt avaldati kogumikus “*Tartu Historical Studies*” (toim O. Mertelsmann; Frankfurt am Main. Berlin.

Bern. Bruxelles. New York. Oxford. Wien) artikkel “Writers’ Collaboration with the Soviet Authorities and the Dominant Literary Journal in the Estonian SSR in the 1940s and 1950s” ning koos Piret Viiresega kogumikus “Uurimusi 1940. aastate eesti kirjanduses” artikkel “Pöördelised neljakümned”. Ajakirja *Interlitteraria* 16. väljaandes avaldati Leena Kurvet-Käosaare artikkel “Throwing Mud in the Face or Gentle Journeys into Frames of Time? Some Notes on Post-Soviet Life-Writing in Estonia”.

Traditsiooniliselt jätkus EKLA allikmaterjalide põhjal regulaarne kaastööde avaldamine ajalookultuuriajakirjas *Tuna*. Külliki Kuusk avaldas katkendeid Uku Masingu ja Bernard Kangro kirjavahetusest (“Täna vahtrategi meenutamise eest...”), Sirje Olesk arhiivmaterjale eesti ja soome suhetest (“Pagulased ja kodumaa. Kirjad Soomest”), Vello Paatsi Gustav Maltsast ja tema käsikirju (“Maakuulajate reis Krimmi ja Gustav Malts”, “Ajalugu Maltsveti usust ja Krimmi rändamisest”), Tiina Saluvere A. Vihalemma kirju K. Irdile (“Kaks ärkliarmeelast – Vana Viha ja Vana Hirmus”). Ajakirjas *Looming* ilmus aasta jooksul kolm artiklit Sirje Oleskilt: “Rein Riitsalu kiri Soomest”, “Nõukogude Eesti raamatud väliseestlaste lugemislaual” ja “Arhiividesse kadunud... et uurimustes sündida”. Ajakirjas *Keel ja Kirjandus* avaldasid oma artikleid Vello Paatsi (“Haruldane raamatuleid Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiv-raamatukogust” (kaasautor Ave Pill) ja “Kus ja millal sündis Jaan Sandra”) ning Johanna Ross (“Naised, nišid ja nullid”).

Rutt Hinrikus ja Tiina Kirss koostasid ENÜSi 100. aastapäeva puhul mahuka väljaande “Eesti Naisüliõpilaste Selts: vaateid ajalukku”, milles ilmus ka R. Hinrikuse artikkel “Eesti naine, haridus ja “naisterahva küsimus” 20. sajandi alguses”.

Mitmetes perioodilistes kultuuriväljaannetes nii Eestis kui välismaal ilmus teematäitjail ka populaarteaduslikke artikleid, ülevaateid ja arvustusi. Samuti kirjutati väljaannete järelsõnu, koostati kirjeid teatmeteostesse, retsenseeriti teadusartikleid (E. Annuk, R. Hinrikus, K. Kuusk, M. Laak, K. Metste, S. Olesk, V. Paatsi, J. Ross, T. Saluvere).

Aasta jooksul töötati mitmete käsikirjadega, mis jäid oma ilmumisaega ootama: “Voicing Trauma in the Deportation Narratives

of Baltic Women” (L. Kurvet-Käosaar); “What Oly Fiction Can Do” (L. Kurvet-Käosaar); “Uku Masingu 1930. aastate luule seosed rahvalauluga: kordus ja parallelism” (K. Kuusk); “Heritage, User and the Environment: Rewriting the Narrative of the Literary Past in the Digital Space” (M. Laak); “Literary Canon in the Digital Era: Re-thinking the Estonian National Epic Kalevipoeg” (M. Laak ja P. Viires); “Marie von Bruiningki tundeline revolutsioon. Märkmeid ühest Faehlmanni patsiendist” (K. Metste); J. H. Rosenplänter “Maa-keele päevaraamat” 1833 (koost. ja toim. K. Metste ja V. Paatsi); “Aus der statistischen und geographischen Wissenschaften in die Geschichte und Politik Russlands. Carl Schirren und sein heranwachsen” (V. Paatsi ja E. Tammiksaar).

Õppetöö ja juhendamine

Töörühma liikmetest jätkasid Tartu Ülikoolis doktorantuuriõpinguid Maarja Hollo, Külliki Kuusk, Marju Mikkil ja Johanna Ross eesti kirjanduse ja kultuuriteaduste alal ning Tiina Saluvere teatri-teaduse alal. Viimane luges ka TÜ-s eesti teatri ajaloo kursust.

Vello Paatsi luges kevadsemestril Tartu Ülikooli kunstide osakonnas loengukursust “Kunstiõpetuse ajaloo eesti koolis” ning oli kaasjuhendajaks K. Paatsi ajaloo osakonnas kaitstud magistritööle “Kalender eestlase ajaloo-alase maailmapildi kujundajana 18. sajandi algusest 1905. aastani”.

Eve Annuk pidas TÜ kraadiõppe üliõpilastele loengukursuse tekstoloogiast ning osales juhendajana TTKK ja TÜ doktorikooli korraldamises (inglisekeelne loeng ja seminar arhiividest). Samuti on ta A. Mandeli magistritöö ja T. Saluvere doktoritöö juhendaja.

Marin Laak on M. Mikkeli, K. Ojasaare ja P.-R. Larmi doktoritööde juhendaja ning Sirje Olesk J. Kronbergi ja J. Rossi doktoritöö juhendaja.

Oponeeriti TÜ eesti kirjanduse õppetoolis kaitstud bakalaureusetöid: K. Hūvato “Mati Undi romaanid “Hūvasti, kollane kass” ja

“Tere, kollane kass” (K. Kuusk) ning H. Hundi “Fr. R. Kreutzwaldi “Kalevipoja” retseptioon nüüdisajal” (M. Laak).

Koostöö

Koostöös Tartu Ülikooli, Eesti Kunstiakadeemia, Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse ning Eesti Kirjandusmuuseumi rahvaluule arhiivi sihtfinantseeritava teema töögrupiga osalesid mõlemad EKLA töörühmad Eesti Teaduse Tippkeskuse projektikonkursil, mille raames töötati välja ja esitati uus tippkeskuse projekt CELAR (“Centre of Literature and Art Research”), projekti juht oli M. Laak.

Rahvusvahelise teaduskolleegiumiga eelretsenseeritava teadusajakirja *Methis. Studia humaniora Estonica* (peatoimetaja M. Laak, vt www.methis.ee) väljaandmist jätkati koos Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudiga.

Eve Annuk osales Põhjamaade biograafiauurijate võrgustikus ning Eesti ja Poola TA vahelises koostööprojekti “Creativity and Tradition in Polish and Estonian Cultural Communication”.

Koostöö Tartu Ülikooliga toimus ka nii loengukursuste kui üliõpilaste arhiivipraktika kaudu.

Muud tegevused

2011. aasta teisel poolel alustati Eesti elulugude ja mälestuste andmebaasi väljatöötamist (<http://galerii.kirmus.ee/elma/>) ja andmesistust, millega tegelesid L. Kurvet-Käosaar, T. Saluvere ja J. Ilja. Kirjandusmuuseumi failirepositooriumi “Kivike” tarkvararühma töös osalesid M. Laak, M. Mikkel ja T. Saluvere.

Leena Kurvet-Käosaar viibis aasta lõpukuudel J. William Fulbrighti stipendiaadina uurimistööl Hawaii ülikooli biograafiauuringute keskus (Center for Biographical Research, University of Hawaii at Manoa, USA).

Kvalifikatsiooni tõstmise eesmärgil osaleti aasta jooksul konverentsidel ja seminaridel, töötati arhiivides ning raamatukogudes. Eve Annuk osales Euroopa teadusfondi konverentsil “First person writing, four ways reading” Londoni Ülikoolis; Vello Paatsi tutvus arhiividokumentidega ja kogus materjale Tallinnas ennistuskogas Kanut, osales Kaika suveülikoolis ning töötas Riias Läti Riiklikus Ajalooarhiivis, kus kogus materjale H. Rosenplänteri päeviku avaldamiseks.

27.–29. oktoobril viibis Sirje Olesk Helsingi raamatumessil, mille teemamaa oli seekord Eesti. Ta osales seminaril “Viron henki Suomessa”, oli seminari “Muisti ja omaelämäkerrallisuus” moderaator ning esitles ka E. Mihkelsoni romaani “Ruttohauta” (“Katkuhaud”).

Töörühma liikmed kuulusid ja enamasti kuuluvad praeguseni ka mitmetesse nõukogudesse, kolleegiumitesse, seltsidesse jm ühendustesse. Leena Kurvet-Käosaar on Euroopa Rahvusvahelise Autobiograafiauuringute Assotsiatsiooni (IABA Europe) juhatuse liige ning Balti Põhja-Ameerika uuringute Keskuse (Baltic Center for North-American Studies), Rahvusvahelise Võrdleva Kirjandusteaduse Assotsiatsiooni (EACL) ning Eesti Võrdleva Kirjandusteaduse Assotsiatsiooni (EVKA) liige. Samuti on ta ajakirja Ariadne Lõng toimetuse kolleegiumi liige, Eesti Teaduskompetentsinõukogu ekspert, Islandi Teaduste Akadeemia ekspert ning ajakirjade Keel ja Kirjandus ning Trames retsensent.

Marin Laak on Balti uuringute Assotsiatsiooni (Association for the Advancement of Baltic Studies) ja Eesti Võrdleva Kirjandusteaduse Assotsiatsiooni (EVKA) liige. Samuti kuulus ta 2011. a. Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali nõukokku. Eve Annuk on ajakirja Ariadne Lõng peatoimetaja ning TÜ kultuuriteaduste ja kunstide instituudi sarja “Studia literaria Estonica” kolleegiumi, Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali nõukogu ja Tartu Kultuurkapitali G. Suitsu luulestipendiumi auhinnakomisjoni liige. Rutt Hinrikus on Soome Kirjanduse Seltsi kirjavahetajaliige, Tartu Kultuurkapitali nõukogu, ühenduse “Eesti elulood” ja Emakeele Seltsi liige. Külliki Kuusk ja Kristi Metste osalesid liikmetena Uku Masingu Kolleegiumis ning Sirje Olesk jätkas tööd TÜ kul-

tuuriteaduste ja kunstide instituudi nõukogu liikmena. Piret Noorhane on MTÜ Baltic Heritage Network president ja portaali www.balther.net peatoimetaja, rahvuskaaslaste programmi arhiiviprojektide hindamiskomisjoni liige, Balti Audiovisuaalsete Arhiivide Kolleegiumi liige ja revisjonikomisjoni esimees ning Villem Reimani Kolleegiumi liige.

Eesti Kirjanduse Seltsi kuuluvad Marin Laak (juhatuses), Rutt Hinrikus, Maarja Hollo, Külliki Kuusk, Piret Noorhane ja Sirje Olesk; Karl Ristikivi Seltsi kuuluvad Rutt Hinrikus (juhatuses), Marin Laak, Piret Noorhane ja Sirje Olesk.

On osaletud ka muuseumivälistes ettevõtmistes: Johanna Ross oli Eesti Kultuurkapitali 2010. a. kirjanduspreemiate žüriis ning osales festivali Ladyfest kirjandusseksiooni organiseerimisel; Marin Laak osales rahvusraamatukogu veebiarhiveerimise tööühmas.

Kultuuri- ja kirjandusteooria tööühm

Teadusprojektid

2011. aastal jätkus sihtfinantseeritava teadusteema “Mimeesi retoorilised alusmustrid ja eesti tekstikultuur” (SF0030054s08, 2008–2013, teemajuht Virve Sarapik) täitmine. Uurimistöö oli fokuseeritud kahe keskme ümber: 1) fiktsionaalsuse analüüs, lähtudes selle toimimise ja representatsiooni (mimeesi) eri aspektidest; 2) nüüdiskultuuri analüüs, sh kuidas digitaalne ajastu on muutnud arusaamu tekstist ja kultuurist üldiselt. Teema täitmist toetasid riikliku programmi “Eesti keel ja kultuurimälu” projekt “Eelretsenseeritava humanitaarteadusliku monograafiasarja “Heuremata” väljaandmise jätkamine” (projektijuht Piret Viires, EKKM09114, 2009–2013); Eesti Teadusfondi grant “Osalus kultuur küberruumis: kirjandus ja tema piirid” (vastutav täitja Piret Viires, täitjad Raivo Kelomees, Virve Sarapik, Jaak Tomberg, nr 7679, 2008–2011) ja MOBILITAS Postdoctoral Research Grant “On the Contemporary

Convergence of Realism and Science Fiction” (vastutav täitja Jaak Tomberg, nr MJD129, 2010–2012).

Konverentside ja teadusürituste korraldamine

13.–15. mail toimus USAs Massachusettsis rahvusvaheline konverents “Media in Transition 7. Unstable Platforms: the Promise and Peril of Transition”, mille ühe ettekandepaneeli “Narratives in Transition: Digital Life Writing, Digital Lives” korraldajaks oli Piret Viies. Töörühma korraldusel toimus aasta jooksul kaks teaduskonverentsi. Tartu Kirjanduse Majas leidis 13. mail aset filosoofilist mõeldavust käsitlev konverentsipäev “Eshatoloogia ja apokaliipsis”, mis oli jätkuks eelnenud aastate konverentsidele “Unustuse arhiiv” (2008), “Unustuse arheoloogia” (2009) ja “Tuleviku arheoloogiad” (2010). Seekord räägiti representatsiooni piiridest, korraldajateks olid Neeme Lopp ja Jaak Tomberg. Tallinna Kirjanike Majas korraldati 16. septembril Piret Viiese koostöös Kirjanike Liiduga konverents Mari Saadi loomingust pealkirjaga “Võlus ja vaimus, valguses ja varjus”. Tööaastasse jäi 2012. a. kevadel toimuva Rahvusvahelise Filosoofia ja Kirjanduse Assotsiatsiooni (IAPL) aastakonverentsi “Archeologies of the Future: Tracing Memories, Imagining Spaces” ettevalmistamine ning samuti töörühma seminarid, mida oli kokku seitse.

Ettekanded

Rahvusvahelistel konverentsidel ja seminaridel esinesid töörühma liikmed ettekannetega kokku 13 korral. USAs New Orleansis 10.–13. märtsil toimunud aastakonverentsil “Society for Cinema and Media Studies” rääkisid filmi ja kino teemal Mari Laaniste ja Eva Näripea; 14. märtsil pidas Jaak Tomberg ettekande “On the General Representability of the Other” Londoni Ülikooli kolledžis; igakevadelisel, seekord 14.–17. aprillil Columbia Ülikoolis USAs toimunud

aastakonverentsil “16th Annual World Convention of the Association for the Study of Nationalities. Charting the Nation between State and Society” pidas ettekande Epp Annus. Teemakohaste ettekannetega Massachusettsi Tehnoloogiainstituudis USAs osalesid Virve Sarapik ja Piret Viires, kus 13.–15. mail leidis aset konverents “Media in Transition 7. Unstable Platforms: the Promise and Peril of Transition”. 35. Rahvusvahelisel Filosoofia ja Kirjanduse Assotsiatsiooni (IAPL) konverentsil 23.–29. mail Taiwanis, Rahvusvahelises Cheng Kung Ülikoolis esines ettekandega Epp Annus, kes ühtlasi pidas seal ka tervituskõne kui järgmise, 36. aastakonverentsi peakoordinaator. Samuti osales E. Annus ettekandega rahvusvahelisel filosoofiaseminaril (International Philosophical Seminar: Jean-Luc Nancy) Itaalias Kastelruthis 28. juunil – 10. juulil.

2011. a. sügisel peeti ettekandeid neljal rahvusvahelisel konverentsil: Eva Näripea 6.–7. oktoobril Kopenhaagenis Taani Filminstituudis konverentsil “New Polish and Other Eastern European Cinema”; Epp Annus 28.–29. oktoobril Tallinnas Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuses konverentsil “From Past to Present: Transformations of Memory in Contemporary Culture”; Virve Sarapik 9.–12. novembril Norras Bergenis Ülikoolis konverentsil “Nomadikon: IMAGE=GESTURE”; Luule Epner 22.–23. novembril Riias konverentsil “Text in Contemporary Theatre”.

Kodumaistel konverentsidel peeti töörühma poolt 10 ettekannet: konverentsil “Eshatoloogia ja apokalüpsis” 13. mail Tartus Kirjanduse Majas esinesid Neeme Lopp ja Jaak Tomberg; konverentsil “Urban Semiotics” 3.–5. juunil Tallinna Ülikoolis esines Epp Annus; Mari Saadi loomingut käsitleval konverentsil “Võlus ja vaimus, valguses ja varjus” 16. septembril Tallinna Kirjanike Majas pidasid ettekande Epp Annus ja Luule Epner; Eesti Teatriuurijate Ühenduse aastakonverentsil “Eesti teater sajandivahetusel: suur pauk?” 2.–3. detsembril Von Krahli Teatris Tallinnas rääkis 1990. aastate teatrist Luule Epner. Traditsiooniliselt igal aastal toimuvaks Nüpli suvekoolis rääkis Epp Annus temal “Milleks lugeda Mats Traati?” ning töörühma seminaridel kõnelesid kultuuri- ja kirjandusteooria teemadel Epp Annus, Mari Laaniste, Neeme Lopp ja Eva Näripea.

Väljaanded ja publikatsioonid

Humanitaarteaduslike monograafiate sarjas ilmus Jaak Tombergi monograafia “Kirjanduse lepitav otstarve”, mis on kirjandusteoreetiline uurimus väljamõeldise üldisest filosoofilisest funktsioonist. Valmis ka Piret Viirese monograafia “Postmodernism in Estonian Literary Culture” käsikiri (Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag). Sarjas “Etüüde nüüdiskultuurist” avaldati kolmanda raamatuna artiklikogumik “Luhtatulek. Ekslemisi Mehis Heinsaare tihnikutes” (koostaja Sven Vabar, toimetaja Mari Laaniste). Teatri- ja filmitooria vallast ilmusid Luule Epneri koostatud kogumik “Valitud artikleid teatriuurimisest” ning Eva Näripea koostatud ajakirja Kunstiteaduslikke Uurimusi erinumber “Eesti filmi sajand”. Piret Viires oli üks artiklikogumiku “Uurimusi 1940. aastate eesti kirjandusest” koostajatest.

Ilmus Kunstiteaduslikke Uurimusi / Studies on Art and Architecture 2011 / 1–2, nr 20 (peatoimetaja Virve Sarapik). Luule Epneri toimetatuna anti välja raamatud “Vahing. Mälestusi Vaino Vahingust” ja Jaan Toominga “Religioossed motiivid minu loomingus”, Mari Laaniste toimetab kogumiku “Call It A Day. Contemporary Comics from Finland, Estonia, Hungary and Latvia”. Eva Näripea, Mari Laaniste ja Andreas Trosseki tõlkes ilmus Robert Stami “Filmitooria. Sissejuhatus”.

Teadusartikleid ja koguteoste peatükke kirjutasid töörühma teadurid kokku 26, neist viiel korral oldi kaasautoriks. Tööd ilmusid või on ilmumas sellistes perioodilistes väljaannetes nagu Interliteraria, Kunstiteaduslikke Uurimusi, Methis. *Studia humaniora Estonica*, *Humaniora Germanistica*, Looming, Teater. Muusika. Kino, Vikerkaar ning sarja kogumikes “Etüüde nüüdiskultuurist”. Arvukalt publitseeriti ka lühiartikleid, arvustusi, saatesõnu, ülevaateid ja kommentaare nii eesti- kui võõrkeelsetes väljaannetes.

Õppetöö ja juhendamine

2011. aastasse jäi Eva Näripea doktoriväitekirja “Estonian Cinescapes: Spaces, Places and Sites in Soviet Estonian Cinema (and Beyond)” (“Eesti filmimaastikud. Ruumid, kohad ja paigad Nõukogude Eesti filmis (ning edaspidi)”) kaitsmine Eesti Kunstiakadeemias kunstiteaduse erialal (juhendajad V. Sarapik ja M. Kalm). Töö hinnati kõrgeima hindega ja see käsitles Nõukogude Eesti filmikunsti ruumirepresentatsioonide kaudu, kaardistades perioodi ekraaniteostes leiduvaid linna-, küla- ja meelemaastikke. Väitekirja ilmus sarjas “Dissertationes Academiae Artium Estoniae”.

Tartu Ülikooli kirjanduse ja rahvaluule doktoriõppes jätkas Neeme Lopp, väitekirja teemaks “Kirjandus kui infrastruktuur” (juhendaja A. Merilai).

Juhendati neli magistriväitekirja, neist kaks Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna kultuuriteaduste ja kunstide instituudis (juhendaja L. Epner) ning üks TÕS maailmakirjanduse erialal (kaasjuhendaja J. Tomberg) ja üks magistritöö Eesti Kunstiakadeemias kunstiteaduse erialal (juhendaja V. Sarapik). Juhendamisel on aga veel kokku 17 doktoritööd (L. Epner, K. Lehari, V. Sarapik, P. Viires) nii Eesti Kunstiakadeemias kui Tallinna ja Tartu Ülikoolis.

Loengukursusi teatriteadusest Tartu ja Tallinna Ülikoolis ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Lavakunstikoolis pidas Luule Epner; kunstiteadusest, semiootikast ja esteetika ajaloost Eesti Kunstiakadeemia kunstiteaduse instituudis Virve Sarapik; eesti kirjandusest Tallinna Ülikoolis Piret Viires ning ühe loengukursuse kevadsemestril teemal “Kriitika ja analüüs 3” Eesti Kunstiakadeemia fotoeriala tudengitele viis läbi Jaak Tomberg. L. Epner oponeeris ka EMTA Lavakunstikoolis ühte doktori- ja kahte magistritööd ning ühte magistritööd maailmakirjanduse erialal Tartu Ülikoolis.

Muud tegevused

Kultuuri- ja kirjandusteooria töörühma teadurid kuuluvad järgmiste väljaannete toimetuskolleegiumitesse: *Methis. Studia humaniora Estonica* (L. Epner, V. Sarapik, P. Viires); humanitaarmonograafiate sari “Heuremata” (L. Epner, V. Sarapik); “*Studia Romanica Tartuensia*” (L. Epner); “Eesti teatri biograafiline leksikon” (L. Epner); “*Acta Universitatis Tallinnensis*” sari “Artes” (V. Sarapik), *Estonian Literary Magazine* (P. Viires); Kunstiteaduslikke Uurimusi (peatoimetaja V. Sarapik). Luule Epner on riikliku programmi “Eesti kirjandusklassika” komisjoni liige ning EMTA magistrikraadide kaitsmisnõukogu liige, Virve Sarapik on Eesti Kunstiakadeemia kunstiteaduse doktorinõukogu liige ja teadusnõukogu esinaine ning Eesti Kirjandusmuuseumi teadusnõukogu liige, Piret Viires kuulub Tallinna Ülikooli Eesti Keele ja Kultuuri Instituudi nõukogusse, on AILC/ICLA Research Committee on Comparative Literature in the Digital Age liige, Eesti Kirjanduse Teabekeskuse juhatuse liige ning Eesti Kirjanike Liidu aseesimees.

Aasta jooksul viibiti ka mitmetel välislähetustel, kus osaleti erialastel konverentsidel ja sümpoosionitel ning töötati arhiivides ja raamatukogudes.

Arhiivitöö

Arhiivitöö finantseerimine toimus Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt teaduskollektsioonide rahastamise baasil ning rahvuskaaslaste programmi projekti “Väliseesti kultuuriajaloo allikmaterjalide kogumine, korraldamine, digiteerimine ja andmebaasistamine Eesti Kultuuriloolises Arhiivis” raames. Arhiivi tööjõukuludid toetas ka sihtfinantseeritav teadusteema “Kultuuriloo allikad ja kirjanduse kontekstuaalsus” ning sellega seotud väikesemahulise teaduse infrastruktuuri kaasajastamise projekt (SF0030065s08AP11), mille abil täiendati EKLA fotolabori sisus-

tust ja suurendati veebiserveri mahtu EKLA andmebaaside teenindamiseks.

Kogumine

2011. aastal jätkus Eesti Kultuuriloolises Arhiivis tavapärase kogumistöö. Ühelt poolt põhines see vabatahtlikel kultuuriajalooliste materjalide annetustel, teisalt oli see arhiivipoolne süsteemne ajalooainese koondamine ning kultuurisündmuste ja -isikute jäädvustamine. Selle tulemuseks oli 162 registreeritud laekumist, kokku 13 284 säilitusühikut nii käsikirjade, foto-, kunsti-, heli- kui filmikogusse.

Kõige mahukamad hoiustatud käsikirjalised personaalarhiivid olid Andres Vanapa, Leo Metsari, Helju Valsi, Fanny de Siversi ja Ilse Lehiste kogud, neist viimased saadeti EKLasse vastavalt Prantsusmaalt ja USAst. Arvestatavad olid lisalaekumised Bernard Kangro, Valmar Adamsi, Elmar Kaldi ja "Sõnavara" kirjastuse ning õpilaste ajalooalaste võistlustööde materjalidele. Registreeriti MÜA (Metsaülikool Austraalias), Eesti Naisklubi Stockholmis, Uppsala Eesti skautide ja gaidide materjalide, Kirjanike Liidu, kultuuriministeeriumi võistlustööde, Endla Hermannini, Priidu Puusepa, Aldo Kalsi, Olaf Tammarki jt arhiiviainese vastuvõtt, samuti aastakümneid hõlmavad Artur Adsoni ja Marie Underi kirjad Öie Fleigile Šveitsi ning Vaino Vahingu jt kirjad Ilvi Jõe-Cannonile USAsse ning mitmeid kultuuriajalooliselt olulisi üksiklaekumisi. Rutt Hinrikus suunas ja koordineeris elulugude kogumist. Oldi osalised Eesti Päevalehe ja ajakirja Akadeemia "Eesti Mälu" sarja initsiatiivil toimunud eluloovõistluse toimumisel, mille tulemusena laekus EKLA elulugude fondi 45 elulugu. Lisaks arhiveeriti 16 säilikut mälestusi. Kokku registreeriti 5609 säilikut käsikirjalist originaalmaterjali.

Fotokogu sai lisa Salme Ekbaumi ja Endla Hermannini personaalarhiivi, Kalju Suure autorikogu kirjanike fotode, Eesti Naisklubi fotoalbumite ning teiste arvukate kultuuriajalooliste

isikute ja sündmuste pildijäädvustustega. Oluliselt suurendasid fotokogu laekumiste arvu digitaalsed pildistused kirjandus- ja kultuurisündmustest. Projekti “Kirjanik ja tema keskkond” raames jätkus kirjanike, luuletajate, tõlkijate ja kirjandusteadlaste fotograferimine nende endi valitud keskkonnas. Seekord pildistati Harju-, Rapla-, Lääne- ja Hiiu- ning Tallinnas ja Tartus kokku 25 literaati, mille tulemusena lisandus arhiivi 764 pildifaili. Valikuliselt, kuid valdavalt enamuses on valmistatud vastavalt võimalustele digitaalsetest pildistustest ka tagatiskoopiad. Kokku laekus 2011. a. fotokogusse 6656 säilikut pildimaterjali.

Kunstikogusse lisandus ligi 800 eksliibrist Tartu Eksliibriseklubi ja mitmeid graafilisi töid (844 säilikut). Audiovisuaalsesse kogusse laekus arvukalt kassette lindistustega kirjandus- ja kultuurilooliste isikute intervjuudest, mälestustest, esinemistest ning Eesti Muinsuskaitse Seltsi koosolekutest, vestlusringidest jm (161 säilikut), lisaks kultuuriloolisi filme (14 säilikut).

Annetajatest tuleb kindlasti tänada ennekõike neid, kes järjepidevalt on arhiivikogude täiendamise eest hoolt kandnud ning kes ka 2011. a. oma panuse andsid: Virve Adamson, Agu Kaljo, Aldo Kals, Jaan Malin, Enn Nõu, Mart Orav, Ille Palm, Viivi Rohtla, Heino Ross, Heino Raim, Kalju Suur jt. Väliseesti arhiivikogude koהלe jõudmise eest väärivad tänu Inno ja Tiiu Salasoo, Epp Annus, Urmas Bereczki, Irja Cilluffo, Leelja Seensalu ja Piret Viires.

Korraldamine

EKLA arhivaarid ja assistendid korraldasid aasta jooksul mitmeid käsikirjalisi arhiive, neist lõplikult Johannes Semperi, Ine Viidingu, Oskar Kuninga, ja Astrid Reinla / Boris Kaburi kogud (korraldaja Leili Punga); Märt Raua ja Voldemar Ermi kogud (Johanna Ross) ning Asta Willmanni kogu (Maarja Hollo). J. Ross korras- tas provisoorselt ka Arvo Mägi kirjavahetust ning L. Punga jätkas Leo Metsari personaalkogu korraldamist. Töölahetusel Sydneys korraldas M. Laak provisoorselt Metsaülikool Austraalias (MÜA)

arhiivi. Lõpusirgele on jõudnud ka väga mahukas, iga-aastaste lisa-laekumistega Eesti Komitee arhiivi korrastamine (Mari Õunapuu). Arvuliselt korraldati käsikirju kokku 4455 säilikut.

Fotoarhiividest lõpetati töö suure ajalehe “Sirp” pildikoguga (Elo Maandi) ning korraldati Oskar Looritsa ja Arvo Mägi personaalarhiivid ja lisandunud materjal Ivar Ivaski, Ella Ilbaku ja Kalju Suure ning ajalehe Teataja kogudesse – kokku 4070 fotot ja negatiivi (Irma Pilt). Paralleelselt laekumistega arhiveeriti ja korrastati heli- ja filmimaterjali (Maarja Savan). EKLA oli ja on jätkuvalt koostöös Tartu Ülikooli eesti kirjanduse õppetooliga ning samuti Viljandi Kultuuriakadeemia info- ja dokumendihalduse osakonnaga, pakudes võimalust arhiivipraktikaks. 2011. aastal sooritasid kultuuriloolises arhiivis V. Asmeri juhendamisel õppepraktika kolm üliõpilast, kes korrastasid provisoorselt Eesti Ajalooõpetajate Seltsi poolt arhiivile üle antud õpilaste ajaloolaseid võistlustöid (Maris Saar Tartu Ülikoolist) ning Leo Metsari arhiivi (Maire Pariots Viljandi Kultuuriakadeemiast ja Kairi Terav Tartu Ülikoolist).

Kogude kasutamine

Üks osa arhivaaride ja assistentide igapäevatöös on materjalide korraldamise kõrval uurijate nõustamine, kohalkasutuseks materjalide fondist väljatoomine, tellimuste vormistamine, koopiate valmistamine ja teabenõuetele vastamine nii telefoni kui kirjade teel. 2011. a. külastas Eesti Kultuuriloolist Arhiivi 233 registreeritud uurijat, keda teenindati kokku 532 korda ja toodi fondidest 5072 säilikut. Valmistati 2345 lehte paberkoopialid ning 970 digikoopiat, vastati ligikaudu 250 arhiivipäringule. Erialaliselt oli uurijate ring väga avar – literaadid, ajaloolased, ajakirjanikud, etnoloogid, kirjastajad, folkloristid, kunsti-, muusika-, kiriku- ja teatriajaloolased, genealoogid, keeleteadlased, muuseumi- ja raamatukogutöötajad, õppejõud ja üliõpilased, koduloolased jpt. Küllastajaid oli ka väljastpoolt Eestit – Soomest, Saksamaalt, Inglismaalt, Hispaaniast, Kanadast, USAst ning Austraaliast, peamiselt sealsete ülikoolide

õppejõud ja üliõpilased. Uurimisteemad hõlmasid väga erinevate eluvaldkondade ajalugu, nagu näiteks kirjastustegevus, fotograafia, arhitektuur, pedagoogika, kirikulugu, merendus, metsandus, kohapärimus, rahvamuusika, folkloor jm. Aktiivne ja järjepidev on EKLA teaduskollektsioonide kasutamine ka asutusesiseselt, sõltuvalt teadurite uurimisteemadest ja töös olevatest projektidest.

Arhiivikogude tutvustamine avalikkusele

Arhiivikogude tutvustamise ühe väljundina on saanud traditsiooniks koostada kogudepõhiseid tähtpäevanäitusi, millega kaasnevad konverentsid või ettekandepäevad. 2011. a. oli neid kokku kolm. Märtsis tähistati eesti rahvusliku liikumise ühe olulisema tegelase Villem Reimani 150. sünniaastapäeva, mille raames koos näituse avamise ja päevakohaste ettekannetega (V. Asmer Villem Reimani arhiivikogust ja K. Metste Villem Reimani Faehlmanni uurijana) esitleti ka EKLA materjalidel põhinevat Friedrich Robert Faehlmanni "Teoste" III köidet. Näituse koostamisel andsid oma panuse Vilve Asmer, Kristi Metste ja Leili Punga, ettekandepäeva osas toimus koostöö Villem Reimani Kollegiumiga. Arno Vihalemma 100. sünniaastapäeva konverentsi täiendas samuti põhjalik ekspositsioon (M. Laak ja V. Asmer). Väljapaneku koostamisel olid väga suureks abiks Arno Vihalemma poegadelt saadud graafilised tööd, fotod ja muu illustreeriv materjal, samuti deponeeriti selleks puhuks Vihalemma töid ka Tartu Kunstimuuseumist. Aasta lõpp möödus rahvuseepose "Kalevipoeg" ilmumise 150. juubeli valguses ning selleks puhuks panid M. Laak ja K. Metste kokku näituse pealkirjaga "Kalevipoeg 150: kingitus Eestile".

Põhjust arhiivimaterjalide tutvustamiseks andsid ka Pärnu kunstniku Vello Paluoja portreemaalide näitused "Inimesi Eesti kultuuriloos I–III", mis toimusid kahel korral Eesti Kirjandusmuuseumis. Vitriinidesse lisati pastelltehnikas töodel kujutatud kultuuriajaloo tuntud tegelaste autograafe, mida valisid V. Asmer ja L. Punga.

Kuna 2012. a. jaanuari algul täitus 125 aastat Oskar Lutsu sün-
nist ning samal aastal ka 100 aastat “Kevade” esmatrüki ilmu-
misest ning selle tähistamiseks oli planeeritud konverents ja näi-
tus, tuli juba 2011. a. lõpukuudel alustada ettevalmistustöödega.
Rändnäituse “Mälestusi kevadest” sisulise osa pani kokku Külliki
Kuusk, teostus toimus koostöös Tartu Linnamuuseumi ja Oskar
Lutsu Majamuuseumiga.

Lisaks näituste, ettekandepäevade ja konverentside külastajaile
käib igal aastal arhiivialaseid loenguid kuulamas ning üldisemalt
kogude ja arhiivitööga tutvumas arvukalt huviliste gruppe: güm-
naasiumi- ja üliõpilased, muuseumi- ja raamatukogutöötajad,
õpetajad, etnoloogid, genealoogid, kodu-uurijad jt. 2011. aastal
registreeriti kokku 24 külastuskorda 596 inimesega, nende hulgas
väljastpoolt Eestit IABA konverentsist osavõtjad, laste- ja noorsoo-
kirjanikud Hiinast, rahvusvahelise Kirjanike Muuseumide Ühen-
duse liikmed ning väliseestlased Austraaliast.

Kirjandus- ja kultuurilugu, arhiivikogusid ja neis sisalduvat
arhiiviainest ning arhiivitöö põhiprintsiipe tutvustati ka väljaspool
muuseumi – Thirlmere'i eesti külas Austraalias (Kirjandusmuu-
seumist ja “Kalevipojast”, M. Laak); BaltHerNeti suvekoolis Kää-
rikul (kogumisprintsipiidest ja kogumistööst, V. Asmer); Tallinna
Ülikooli Rakvere Kolledžis akadeemilistel märtsipäevadel (Jüri
Parijõe personaalkogust, V. Asmer); ARSi seminar-retkel (Koda-
vere kihelkonnast ja vanausulistest, V. Paatsi); Eesti Ajaloomuu-
seumis fotoajaloo ettekandepäeval (Andres Saalist kui fotograa-
fist ja tema pildikogust EKLAs, V. Asmer); raadios ja televisioonis
(eeposest “Kalevipoeg”, M. Laak). Jätkuvalt on püsinud inimeste
huvi elulugude vastu ning peamiselt maakondlikes raamatukogu-
des pidas mitmeid selleteemalisi ettekandeid elulugude kogu hästi
tundev Rutt Hinrikus.

Andmebaasid ja digiteerimine

Eesti Kultuuriloolise Arhiivi igapäevatöös on saanud harjumuspäraseks ja väga vajalikuks pidevalt täieneva andmebaasi Ellen (<http://www2.kirmus.ee:8888/ellen/avalik.do>) kasutamine. EKLA fondide struktuuri ja süstematiseerimise printsiipe arvestades on selle põhifunktsiooniks korrastatud arhiivikogude nimestike ja selles sisalduvate kirjete uurijatele kättesaadavaks tegemine, mis läbi oleks huvipakkuva materjali leidmine kiire ja mugav. Seisuga 31. detsember 2011 oli andmebaasi sisestatud kokku 118 688 kirjet, 2011. aasta juurdekasv oli 14 096 kirjet: Märt Raua, Voldemar Ermi, Peeter Lindsaare, Bernard Sööti, Otto Aleksander Webermanni, Herbert Salu, Helmi Rajamaa, Helgi Mulleri, Eduard Virgo, Mikkel Jürna, Juta Kaidla, Ado Lüüsi, Karl Mihkla, Andrus Saareste jt personaalarhiivid, ajakirja Looming, romaanivõistluste käsikirjade ja Markus Larssoni / “Ameerika Hääle” kogud ning osaliselt Eesti Komitee kogu. Fotokogudest kanti andmebaasi ajalehe Sirp pildiarhiiv. Sisestustöödega tegeles peamiselt Joel Ilja, kes tegi veebis kättesaadavaks varasematel aastatel korraldatud kogusid, aga ka kogude korraldajad ise – Johanna Ross (M. Raud, V. Erm), Mari Õunapuu (Eesti Komitee) ja Elo Maandi (Sirp). Otsingute statistilised näitajad olid 2011. a. lõpuks 19 703 korda käsikirjade kogust, 6649 korda fotokogust ja 911 korda kunstikogust.

Jätkus süsteempärane ajalehe Teataja ligikaudu 14 000 säilikut koosneva pildikogu digiteerimine, millest Alar Madisson on paralleelselt tellimuste täitmise ja pildistamiste kõrval jõudnud teha umbes neljandiku ning mille lõppedes saab uurijate tellimuste lihtsustamiseks väikesed pildifailid lisada ka fotokirjetele.

2011. a. jätkus Euroopa Regionaalarengu Fondi rahastatav Eesti Kirjandusmuuseumi projekti “Eesti Trükise Punase Raamatu ja eesti kultuuri käsikirjaliste alltekstide säilivuse ja kättesaadavuse tagamine” teine aasta. Selle raames toimus ka kultuuriloolise arhiivi vanemate käsikirjaliste materjalide digiteerimine ning interneti vahendusel kättesaadavaks tegemine. Nüüdseks on digiteeritud 15 köidet Õpetatud Eesti Seltsi fondi kuuluva Võnnu

pastori Eduard Philipp Körberi 19. sajandi algusaastate käsikirjalise kogust ning 18-köiteline 19. sajandi lõpu ajakirjandustegelase Ado Grenzsteini kirja- ja käsikirjakogu. Digiteeritud käsikirjade säilituskohaks on selleks otstarbeks loodud failirepositoorium aadressiga <http://kivike.kirmus.ee>, kust faile on võimalik leida nii repositooriumi kasutajaliidese kaudu kui ka sellega seotud andmebaasidest (sh Ellen). Eelnenud aastal toimus andmebaasi Kivike testimine ja alustati EKLA materjalide andmete sisestamist koos failidega. Projekti töid teostasid Leili Punga ja Marju Mikkell.

SA Unitas toetusel toimus Eesti Muinsuskaitse Seltsi käsikirjalise arhiivi korrastamine ja ettevalmistamine digiteerimiseks TÜ Raamatukogus, töid teostasid Maarja Savan ja Marju Mikkell.

Eesti Kirjandusmuuseumi ning sealhulgas suure osana kultuuriloolise arhiivi nii käsikirjalist kui fotomaterjali hõlmab interaktiivne teabekeskond “Kreutzwaldi sajand. Eesti kultuurilooline veeb” (<http://kreutzwald.kirmus.ee>, projekti juht M. Laak). Tegemist on mahuka teabekeskonnaga, mis pakub süstematiseeritud eesti kirjanike ja kultuuriloo tegelaste isikututvustusi, teoste esmatrükke KM Arhiivraamatukogust ja arhiivimaterjale EKLAst. 2011. a. toimus keskkonna arendamine kuni aastani 1925. Projekti peadirektor on Marju Mikkell, kes jätkas andmesisestuse ja varem alustatud Juhan Liivi käsikirjade kogu digiteerimisega, Külli Trummal tegeles projekti raames digiteeritud raamatute autoriõiguste selgitamise ja andmebaasi loomisega.

Kõige enam täienes projekt EKLA fotokogu põhjal. Arhiivist valiti, digiteeriti ja sisestati andmebaasi kirjanduslikesse või muudesse rühmitustesse ning organisatsioonidesse (nt Siuru, Tarapita, Kirjanike Liit, EÜS) kuulunud või kirjanduslikel suurüritustel (kirjanike kongressid ja väljasõidud, raamatu-aasta) osalenud isikute fotod. Töid teostasid Elo Maandi ja Alar Madisson. Üldse digiteeriti, teisendati kasutusformaati ja sisestati veebi andmeid 17 kirjandusloost tuntud isiku kohta, kokku 745 fotot ja 1983 käsikirjalehte. Projekti toetas riiklik programm “Eesti keel ja kultuurimälu”(EKKM09-94) ning isikututvustuste koostamist Kultuurimisteeriumi programm “Eesti kirjandusklassika”. Teabekeskonna

külastusi aastas on registreeritud *ca* 150 000, kasutatud 74 395 002 kB digiteeritud materjale.

Aasta 2011 oli tegus kõikidele EKLA inimestele ja seda nii teadus- kui arhiivitöö vallas. Jätkati ja viidi lõpule pooleliolevad tööd ning alustati uutega, tehti plaane edasiseks.

Risto Järv, Mari Sarv

2011. aastal jätkus rahvaluulearhiivi teadustöö ja arhiivitöö põimunud tegevus. Arhiivi koosseisu kuulusid arhiivijuhataja Risto Järv, sihtfinantseeritava uurimisteema juht Aado Lintrop, vanemteadurid Mall Hiemäe (koormus 0,5, alates 11.9 koormus 0,2), Anu Korb, ja Mari Sarv, teadurid Andreas Kalkun (koormus 0,8), Janika Oras, Mari-Ann Rimmel (koormus 0,25, alates 1.10 koormus 0,5), Astrid Tuisk ja Ave Tupits, projektijuht Jüri Metsalu (alates 1.03, koormus 0,5) ning assistendid Tuuli Otsus ja Maarja Aigro, Inge Annom (alates 1.02 koormus 0,5, alates 1.09 koormus 1,0), Jaanika Hunt (koormus 0,8), Annika Kupits, Moon Meier, Kärri Toomeos-Orglaan (alates 1.09, koormus 0,5), Siret Roots, Janno Simm, Valdo Valper (koormus 0,4, alates 1.03 koormus 0,15), Pille Vahtmäe (koormus 0,4, alates 1.03 koormus 0,1, alates 1.11 koormus 0,5). Arhiivitööd jätkasid arhivaar Kadri Tamm ja heliinsener Jaan Tamm. Töövõtulepinguga oli stuudioga pikemalt seotud Tiit Konsand.

Arhiivitöö oli jaotatud ka teadustöötajate vahel. Käsikirjakogude süstemaatilise arhiveerimisega tegeles aastal 2011 K. Tamm, helikogu korraldamisega J. Oras, helisalvestuste töötlusega J. Tamm ning J. Hunt, fotokogu korraldamisega S. Roots ja A. Tuisk ning videokogu korraldamisega J. Simm ja K. Tamm, eksperimentaalse multimeedia-koguga M. Sarv.

Töövõtulepingutega tegid mitmesuguste projektide raames arhiivile kaastööd Katrin Hakkinen, Kaisa Kulasalu, Marika Kundla, Maris Kuperjanov, Nikolay Kuznetsov, Madli Oras, Kristi Salve, Tiina Soopa, Ene-Reet Soovik, Julia Sulina, Terje Lillmaa, Ludmila Yamuzina ja Mara Cay Woods.

Aasta põhitulemusteks oli Andreas Kalkuni doktoritöö “Seto laul eesti folkloristika ajaloos. Lisandusi representatsiooniloole” valmimine ja kaitsmine, ning mitmete oluliste allikakogumike ilmumine. Ilmusid kohapärimuse-alased kommenteeritud allikapublikatsioonid “Metsast leitud kirik. Mõtsast löütü kerik. Urvastõ kohapärimus” ning “Päritud paigad. Kohajutte ja legende Rae vallast”, ülevaatlik raamat “Pühad kivid Eestimaal” ning eesti muinasjuttude valimik prantsuse keeles. Käivitus suuremahuline “TeateTantsu” kogumise aktsioon, korraldati ulatuslikud välitööd Kullamaa ja Jüri kihelkonnas. Turgutavalt mõjus teadustöötajate ja koguhoidjate visiit Joensuu, osalemine Ida-Soome ülikoolis rahvaluule kogumise teemalisel konverentsil ning külaskäik Joensuu rahvaluulearhiivi. Lisaks teadustööle tehti jõudumööda koostööd teiste mäluasutustega, osaleti Eesti muuseumide XIV festivalil “Teadus muuseumis”, jätkati muuseumiööl osalemise traditsiooni jne. Tunnustusena aastatepikkuse viljaka töö eest pälvis Anu Korb aasta algul Eesti Kultuurkapitali aastapremia.

2011. aastal toimus haridus- ja teadusministri 2009. aasta määruse kohaselt esimene teaduskollektsioonide perioodiline hindamine, milles hinnati perioodi 2009–2011 tegevust ja vastavust määruses kehtestatud nõuetele. Ekspertnõukogu hinnangus leiti, et Eesti Rahvaluule Arhiivi kollektsioon vastab täielikult määru- ses kehtestatud teaduskollektsiooni nõuetele (kolmepallisüsteemis hinne 3 ehk “eeskujulik”). Seoses teaduskollektsioonide uuenenud aruandlusega seati sisse arhiivi infopäringute register siseserveris. Tingituna ERA materjalide järjest suurenevast avaldamisest kom- mertskirjastuste poolt seati alates 2011. aastast sisse avaldamis- lepingu vorm, koostöös teiste kirjandusmuuseumi arhiividega uuendati arhiivi kasutuskorrad ja hinnakirjad.

Eesti Rahvaluule Arhiivi põhirahastus tuli jätkuvalt sihtfinant- seeritavast teadusteemast “Folkloor ja folkloorikogud kultuuri- muutuste mõjuväljas – ideoloogiad, kohanemine, kasutuskontekst” (juht A. Lintrop). Riikliku programmi “Eesti keel ja kultuurimälu” projektidest jätkusid “Eestlased Venemaal: asustuslugu ja pärimus” (juht A. Korb, täitmises osalesid ERA töötajatest J. Hunt, A. Kal- kun, S. Roots, J. Simm, A. Tuisk ja P. Vahtmäe), “Eesti kohapäri-

muse andmebaas ja piirkondlikud publikatsioonid” (juht M.-A. Remmel, osalesid J. Metssalu, J. Simm, J. Tamm, V. Valper, P. Vahtmäe), “Eesti regilaulude avaldamine” (juht J. Oras, osalesid I. Annom, A. Kupits). Alates 2011. aastast on kirjandusmuuseum ka seni Tartu Ülikooli poolt taotletud ühisprojekti “Eesti muinasjutude teaduslikud väljaanded” juhtasutuseks (juht R. Järv, arhiivi poolt osalesid I. Annom ja M. Meier).

Paraku oli majanduslikult seis endiselt kehvpoolne, jätkus kilustatus töötasude lappimisega eri finantsallikatest ning uute taotlemine, väikeseks rõõmuelemendiks oli see, et peatus kaks aastat väldanud teadusrahastuse vähenemine. Arhiivitööga seotud ERA töötajate koormusest kattis teaduskollektsioonide rahastus ainult väikese osa.

Arhiivitöötajate suurim mure on eri taotluste hulk arhiiviga seotud tegevuste katteks: see ületas kokkuvõttes kirjutatud teadusartiklite hulga, ühtekokku valmis arhiivi töötajatel üle kahekümne taotluse eri fondidesse, ennekõike Eesti Kultuuriministriumisse ning Eesti Kultuurkapitali. Vaid plaanitavad väljaanded ning nende tarbeks tehtud taotlused võimaldasid tagada kvalifitseeritud töötajate püsimiseks vajalik miinimumkoormus. Plaadiväljaande “Siberi setode laulud” ettevalmistamiseks saadi toetust rahvusaaslaste programmist (juht A. Korb, täitjad A. Kalkun, N. Kuznetsov, A. Korb, S. Roots) ning Setumaa kultuuriprogrammist (A. Kalkun); Setumaa kultuuriprogrammist setu helisalvestuste digiteerimiseks (juht J. Oras, täitja T. Konsand); kultuuriministriumii programmist “Eesti kirjandusklassika” “Vana kandle” Paide ja Anna regilaulude köite avaldamiseks (J. Oras), ning Vana Võrumaa kultuuriprogrammist väljaande “Metsast leitud kirik...” trükkimiseks. Eesti Rahvuskultuuri Fondist saadi toetust RKM I seeria rahvaluulekogu digiteerimiseks (juht R. Järv, täitjad S. Roots, T. Otsus), Eesti Kultuurkapitalilt “Pro Folkloristica” numbrite I–X digiteerimiseks; numbrid VI ja IX olid varem olemas, projekti tulemusena said veebiväljaandena kättesaadavaks sarja numbrid aastatest 1993–2003 (juht R. Järv, täitjad M. Aigro, R. Järv, T. Otsus). Suuremahulise “TeateTantsu” projekti arhiveerimiseks saadi mitmeid toetusi (R. Järv, täitja M. Aigro). Mitmeid projekte

tehti seoses rahvajuttude plaadiväljaande “Linda kivist Lilla Daamini” ettevalmistamisega (R. Järv). Stuudiotöö pingelist olukorda aitas leevendada koostöö OÜga Must, kelle tellimusel digiteeriti kommunismipärandi materjale (juht R. Järv, täitjad T. Konsand, J. Tamm) ning koostöö sihtasutusega Fennougria soome-ugri veebientsüklopeedia materjalide digiteerimisel (R. Järv, täitjad J. Hunt, T. Konsand, J. Tamm).

Arhiivi kui pärimust koguva institutsiooni järjepideva toimimise seisukohalt oleks hädavajalik süstemaatilise kogumistöö ja sellega kaasneva arhiveerimise toetamine. Kuna kogude süstemaatiliseks täiendamiseks ja töömahukateks arhiveerimisetappideks puudus jätkuvalt piisav rahastus ning frontaalset kogumistööd koos arhiveerimiskuludega ei olnud viimaste aastate tingimustes võimalik mahutada ka teadusprojektide rahastuse hulka, esitati süstemaatiliste kogumisaktsioonide läbiviimise eesmärgil riiklikule programmile “Eesti keel ja kultuurimälu” projektitaotlus “Kaasaja pärimuse kogumine, talletamine ja tekstipublikatsioonide avaldamine”. Just kultuurimälu säilitamisele suunatud riiklik programm peaks oma eesmärgipüstituse poolest olema sobiv rahastusallikas rahvaluulearhiivi kogude süstemaatilise täiendamise ja kättesaadavaks tegemisega seotud töödele. Toetust taotleti ennekõike töömahukate arhiveerimistööde jaoks ning kogutud materjalide põhjal temaatiliste tekstiväljaannete koostamiseks. Kahjuks ei pidanud ekspertkomisjon taotlust piisavalt oluliseks ning jätkuvalt seisab rahvaluulearhiiv vastamata küsimuse ees, kuidas täita oma põhikirjalisi kohustusi, kui selle jaoks puudub kate.

Teadustöö

Rahvaluulearhiivi uurimisteema “Folkloor ja folkloorikogud kultuurimuutuste mõjuväljas – ideoloogiad, kohanemine, kasutuskontekst” raames jätkus uurimistöö põimituna arhiivitööde, välitööde, artiklikogumike ja teaduslike allikapublikatsioonide koostamisega. Ilmus 12 teadusartiklit, üks monograafia (dissertat-

sioon), viis põhjalikult kommenteeritud arhiivitekstide kogumikku ja 21 populaar- või metateaduslikku artiklit. Koostati ja toimetati üks artiklikogumik ja kaks teesikogumikku. Peeti 13 ettekannet rahvusvahelistel konverentsidel ning 19 ettekannet kohalikel teadusüritustel, 6 ettekannet koolitusseminaridel. Teadustulemusi tutvustati laiemale avalikkusele mitmesugustel populariseerivatel üritustel, erialaväljaannetes ja meedias.

Andreas Kalkunil valmis doktoritöö "Seto laul eesti folkloristika ajaloos. Lisandusi representatsiooniloole" (juhendaja Kristin Kuutma) ning ta kaitses selle edukalt 30. augustil (oponendid Tiina Ann Kirss ja Thomas A. Dubois) Tartu Ülikoolis. Doktoritöö pälvis ka diplomi üliõpilaste teadustööde konkursil. Uurimuse eesmärgiks oli selgitada ja analüüsida, kuidas eesti folkloristika diskursuses on kujundatud teadmused setu laulukultuurist. Väitekirja neli peatükki kajastavad eesti folkloristika ja setu laulukultuuri kokkupuuteid eri ajastutel ja olukordades ning käsitlevad ka setu laulukultuuri representeerimise problemaatikat. Lähemalt on uuritud setu pärimusest kirjutavate teadlaste teoreetilisi, poliitilisi ja ideoloogilisi vaateid, nende kirjutamisstiili ja retoorikat, toimetamis- ja avaldamiskaanoneid ning kogumispraktikat. Uurimuse üheks taotluseks on tuua läbi representatsiooniloo kuuldavale ka setu laulikute, traditsioonikandjate endi hääl. Autor vaatleb ka seda, kuidas setu laulu on kasutatud eesti rahvusliku ideoloogia teenistuses justnagu eesti kultuuri pärli, kuid samas on jäetud tagaplaanile laulikute eneste rahvuslik kuuluvus ja eneseteadvus. Väitekirja vaatenurgad juhivad meid eesti folkloristikas seni käsitlemata aspektide juurde (eesti rahvusideoloogia, setu kultuuri ja laulikute suhestamine). Oma väitekirja tutvustas A. Kalkun ka ajakirjas RMN Newsletter.

Kahes konverentsiettekandes käsitles A. Kalkun neitsi Maarjaga seotud jutupärimust ning ühes ettekandes Fr. R. Kreutzwaldi tähelepanekuid setu kultuurist. Koos Liina Lindströmiga (TÜ) tutvustas ta 2011. aasta suvel Petserimaa setude juures korraldatud välitööde tulemusi. Populariseerivates artiklites käsitles A. Kalkun Lõuna-Eesti teadus- ja kultuurielu.

Anu Korb pälvis Eesti Kultuurkapitali aastapremia raamatutarja “Eesti asundused” eest, mis oli suureks tunnustuseks seni tehtud tööle. Uurimused, aga veelgi enam kogutu populariseerimine on aidanud Siberi eestlasi laiemalt tutvustada. Siberi eestlaste tutvustamisel Torontos (näituse “Siberi eestlased” avamine, loengud, A. Korjuse filmi demonstreerimine-kommenteerimine, lugemisteatri Ilutuli etendus A. Korbi koostatud raamatu põhjal) oli ülimalt vajalik, et murda sealsete eestlaste väärarusaamu Siberi eestlaste kohta. Pikaajane kogumistöö Siberi eestlaste juures on päästnud hulga unikaalset materjali unustuse hõlma vajumast.

Ka A. Korbi 2011. aastal peetud konverentsiettekanded ja ilmunud artiklid käsitlesid eesti idadiasporaa kogukondi – pärimuse kogumist Siberi eestlaste juures, Siberi eestlaste laulurepertuaari kujunemist multikultuurises keskkonnas ning Venemaal sündinud eestlaste Eestisse naasmist ja kohandumist siinsete oludega. Populariseerivates artiklites, tele- ja raadioesinemistes käsitles A. Korb Siberi eestlasi üldisemalt, nende elulugusid, Siberi eesti külasid tutvustavat näitust, aga ka kõrvutavalt ida- ja läändiasporaa kogukondi ning Siberi rahvuskaaslaste ajaloo ja kultuuri tutvustamist Kanada eestlastele.

Siberi eestlaste pärimuse uurimist jätkas ka **Astrid Tuisk**, kellel ilmus artikkel väljarändamislugudest, mida on rääkinud Eestist läinute järeltulijad. Artiklis vaadeldakse, milliseid pilte maalivad praegused jutustajad väljarändamise-eelsest (orja)elust Eestis, millise ideoloogilise tähenduse need on omandanud, ning näidatakse, kuidas kollektiivne mälu tugineb traditsioonile rääkida konkreetsest sündmusest või ajalooperioodist ühes kindlas võtmes. Koos Aivar Jürgensoni ja Kaja Kumer-Haukanõmmega kirjutatud artiklis vaadeldakse eesti migratsioonilugu vabatahtlikkuse ja sunnivii-silisuse aspektist lähtuvalt. A. Tuisk jätkas ka veebilehe internetilehekülje “Siberi- ja Volgamaa eestlased” täiendamist – veebilehele lisati kaart, fotosid, video- ja helinäiteid, nende tööde juures abistas P. Vahtmäe. A. Tuisku doktorantuuriõpingud Tartu Ülikooli juures keskenduvad lastepärimusele ning sel teemal pidas ta ka kaks ettekannet lasteaednike eesti keele koolitusseminaril. Kahes konverentsiettekandes käsitles A. Tuisk rahvaluule kogumise ja kogude

haldamisega seotud problemaatikat ning koostas ülevaate arhiivile 2010. aasta jooksul laekunud kaastöödest.

Mari Sarvel ilmus kaks värsimõõdu-alast artiklit rahvusvaheliste meetrikakonverentside kogumikes, ühes neist käsitles ta suulise luule värsimõõdule universaalselt iseloomulikke tunnuseid, teises artiklis analüüsis eesti regilaulu värsimõõdu piirkondlike eripärade võimalikku lähtumist etnilistest kontaktidest nii kultuuri- kui keelemõjude kaudu. “Kalevipoja” esmailmumise 150. aastapäevale pühendatud konverentsil peetud ettekandes käsitles M. Sarv kalevipojavärsile iseloomulikke poetikatumnuseid võrdluses regilauluga ning analüüsis kalevipojavärsi hilisema eduka leviku põhjusi. Kullamaa välitöö-ekspeditsiooni kavandades ja hiljem selle tulemusi tutvustades keskendus M. Sarv kodupärimusele, leides, et kui kohapärimust uurides on märgatud inimese ümber oleva maastiku “tähendustega laetust”, siis sama ja ehk veel enam kehtib kodu, eriti põliskodu ja selle lähiümbruse kohta, kus esemete ja kohtadega seostuvad (mikro)lood, mälestuskillud, aga teinekord ka aegade taha ulatuvad muistendid. Konverentsiettekandes käsitletud isikupärimuslike lugude puhul näitas ta, et rahvapärasele jutustamisele iseloomulik detailide varieerimine, asendamine, juurdepanemine toimib sellisena ka ajaloolise tõena räägitavate lugude juures ning ajalooline tõde võib seejuures moonduda tundmatuseni; samal ajal ei teki ükski lugu tühjale kohale, lood vahendavad alati mingi teatud osa sellest ajaloolisest tõest, mingid detailid või kasvõi lugudes väljendatud hoiakud, suhtumised sündmustesse või inimestesse on ikka tõesed. Kahes konverentsiettekandes tutvustas M. Sarv ka rahvaluulearhiivi kogusid ning digitaalarhiivi arendustöid.

Ave Tupits tegeles aasta jooksul nii rahvameditsiini ajaloo kui ka teatripärimuse kogumise ja uurimisega. Ajakirjas JEF ilmunud artiklis käsitles ta Eesti Tervishoiumuuseumi direktori Voldemar Sumbegi seisukohti rahvameditsiini ja akadeemilise meditsiini vahekorras ning tema 1920.–1930. aastatel läbiviidud rahvameditsiini kogumisaktsioone, samuti kogutud materjalide saatust. Eesti rahvameditsiini kogumis- ja uurimislugu maailmasõdade vahelisel ajal käsitles A. Tupits ka ühes konverentsiettekandes. SIEFi kongressil pidas A. Tupits ettekande teatripärimuse kogu-

mise strateegiatest. Enesekohase vaatenurgaga rääkis ta probleemidest, kuidas läheneda suhteliselt suletud kogukonnale, seal ennast kehtestada ja panna inimesed avameelselt rääkima folkloristi huvitavatel teemadel. Erialajakirjades tutvustas A. Tupits eesti folkloori kogumislugu, rahvaluulearhiivi ning Akadeemilise Rahvaluule Seltsi tegemisi ja toimunud folkloristikaüritusi.

A. Tupits korraldas koos Marleen Nõmmelaga Eesti Rahva Muuseumist 27.–28. aprillil traditsioonilise noorteadlaste konverentsi “Noorte hääled”, mis juba mitmendat aastat toimub ERA ja ERMi ühisettevõtmisena. Konverents on tudengitele ja kraadiõppuritele heaks võimaluseks tutvustada oma uurimistulemusi laiemale teadlaskonnale ning oma esinemisoskusi proovile panna. Konverentsil osales parkümmend esinejat, sh välistudengid TÜst. Konverentsi raames toimus ka möödunud aasta noorteadlaste konverentsi artiklikogumiku “Kuldkalake. Pro Folkloristica XVI” – toim. A. Tupits, Kanni Labi (EO) – esitlus. A. Tupits ja K. Labi olid ka konverentsi teesikogumiku ERA-poolseteks toimetajateks.

Assistent **Janika Hunt** analüüsis konverentsiettekandes tänapäevases popkultuuris käibivate surmakujundite päritolu- ja levikuteid, täheldades massimeedia trendeloovat ja suhtumisi kujundavat rolli selles. Oma uurimusele tuginedes tõdes J. Hunt, et tänapäevased uskumused on pluralistlikud, igal inimesel on modernses infoühiskonnas võimalus luua endale oma isiklik uskumussüsteem, kasutades eri rahvaste folkloori ja religiooni ning segades neid omavahel sõltuvalt enda kogemustest ja tajudest.

Janika Orase teadustegevus keskendus rahvalaulu muusikalisele küljele. JEFis ilmunud artiklis analüüsis ta regilauluesituste põhjal teksti struktuursete üksuste markeerimist spetsiaalsete viisivariantidega. Nelja lauliku regilauluesitusi analüüsid jõudis ta tulemusele, et tekstis sisuliselt uusi osi sissejuhatavad värsid on markeeritud nii tavapärasest pisut silbirohkema värsistruktuuri, aga ka “intensiivsema”, silmatorkavama meloodiavariandiga. Aasta jooksul tegeles J. Oras ka intensiivselt Olli Kõiva koostatava “Vana kandle” Paide ja Anna kõite toimetamisega. Samasse väljaandes kirjutas ta Paide ja Anna kihelkondade regiviiside ülevaate, kus otsis võimalust, kuidas kirjeldada väikest ja sisuliselt väga hajusat

viisikogumit, ning tõi esile uuemaaegse muusika mõjusid taandumisperioodi regilauludes. SIEFi kongressil peetud ettekandes analüüsis J. Oras I maailmasõja aegsetelt sõjavangidelt salvestatud laulude esitusstiili ja laulukogumi kultuuriajaloolist tähendust folkloorikogude ja kultuurmuusika salvestuste kõrval. Koolitusseminaridel tutvustas J. Oras väikelastele sobivaid regilaule ning elulugude ja rahvaluule seoseid. Viimaste aastate regilauluviiside uurimise tulemusi on J. Oras praktiliselt rakendanud regilaulude õpetamisel nii Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias kui mitmetes õpitubades. Arhiivi, selle materjale ja kogumistööd on J. Oras tutvustanud ka populariseerivates ülesastumistes ja meedias.

Teadusteema juht, vanemteadur **Aado Lintrop** jätkas uuringuid soome-ugri rahvaste mütoloogia ja usundi alal. Lisaks soome-ugri temaatikale käsitles A. Lintrop ühes konverentsiettekandes ja pikemas loengus Omskist umbes 250 kilomeetrit põhja pool Tara jõe kaldal asuvast väikeses külas Okunjovos 1992. aastal tekkinud usukogukonda ning sellega seotud kuuldusi küla all maa sees olevast templist, mõttekristallist ning meteoriidi kokkupõrkest Maaga tekkinud järvede imeliste omadustega veest. A. Lintrop näitas, kuidas meediat ja interneti kasutatakse uute uskumuste loomiseks ja kehtestamiseks, usutavuse suurendamiseks viidatakse sageli teadlastele ja nende avastustele. Meedia vahendusel on Okunjovost saanud palverännakute sihtpunkt, kus toimetavad oma rituaale lisaks erilise koha avastanud (või loonud) müütilise guru Šri Babaji jüngeritele uuspaganad, vanausulised ja õigeusklikud.

Mall Hiimäe suuremaks tööks 2011. aastal oli kommenteeritud tekstivalimiku “Pühad kivid Eestimaal” koostamine. Rohkete fotodega varustatud raamat annab ülevaate eestlaste kivipärimusest – rändrahnudega seotud lugudest ja uskumustest. Erialajakirjanduses tutvustas M. Hiimäe veel P. Voolaiu doktoriväitekirja eesti mõistatuste perifeersetest alaliikidest ning populaarsetes väljaannetes nahkhiire ja suitsupääsukese kohta kirja pandud folkloorseid teateid. M. Hiimäe oli ka 55. Kreutzwaldi päevade teesikogumiku toimetajaks. Mitmetes avalikes ülesastumistes tutvustas M. Hiimäe eesti loodus- ja kalendripärimuse eri aspekte.

Moon Meier uuris rahvapärast jutuvestmist Eestis ja Ungaris. Ilmunud artiklis ja konverentsiettekandes käsitles M. Meier oma süvaintervjuu põhjal Ungari jutuvestja András Bereczi maailma-vaadet: veendumusi ja seisukohti, suhtumist keelesse, moodsasse ühiskonda, pärimusse, lugudesse ja jutuvestja rolli; samuti jutuvestmiseetikat, mis sellest veendumuste kogumist on sündinud. Oma kokkupuudete põhjal mitmete maade jutuvestjatega väidab autor, et sarnased seisukohad on meile iseloomulikud üldisemalt ning kõnelevad paljuski kogu tänapäevasest jutuvestmisliikumisest. Muinasjutuseminaril peetud ettekandes käsitles M. Meier setu jutuvestja Terje Lillmaa arvamusi, suhtumisi ja jutuvestmispraktikat.

Inge Annom tegeles 2011. aastal lisaks muinasjuttude sisestustööle suuresti veebikogumiku “Pühakud ja vägimehed. Muinasjutte Lutsi maarahvalt ja nende naabritelt” ettevalmistamisega seotud töödega – tegi esmase tüübivaliku, tõlkis lutsi- ja venekeelsed muinasjututekstdid. Obinitsas toimunud seminariettekandes käsitles I. Annom Paulopriit Voolaine tööd Lätimaal asuva Ludza piirkonna pärimuse jäädvustamisel ning sealse eesti keelesaare säilitamisel.

Kohapärimuse tööühma assistendil **Valdo Valperil** ilmus pikaajalise kogumis- ja koostamistöo tulemusena põhjalik raamat Urvaste kohapärimusest (toim. M. Hiimäe). Raamatu saateartiklis tutvustab autor raamatu koostamislugu ja -põhimõtteid ning annab ülevaate nii Urvaste kohapärimuse kogumise ajaloost kui ka pärimuslugudega seotud kohaliikidest (ehitised, loodusobjektid, teed, jõed jts). Raamatu põhisisu moodustavad arhiividest leitud pärimustekstdid, mida oluliselt täiendavad autori enese välitöömaterjalid. Ka on püütud välitöödel lugude aluseks olevaid kohti võimalikult täpselt tuvastada. Raamatus leidub ka rikkalikult fotosid pärimuspaikadest nii varasematel aastatel kui tänapäeval. V. Valper tutvustas ERA kohapärimuse tööühma tegevust ka avalikel esinemistel.

Kohapärimuse tööühma töö tulemusel ilmus 2011. aastal veel teinegi raamat, **Mari-Ann R Emmeli** koostatud “Päritud paigad. Kohajutte ja legende Rae vallast” (toim. K. Tamm, Heiki Valk, V. Valper), mis on pühendatud Rae valla 145. aastapäevale ning

on valminud sealse vallavalitsuse tellimusel ja osalt ka rahastusel. Sarnaselt Urvaste raamatuga sisaldab teos valiku lugusid praeguse Rae valla alal säilinud muististest ja pärimuspaikadest: pühapuu-dest ja hiiesaludest, ohvrikividest ja kalmetest, veekogudest ja ehitistest. Kohalikelt elanikelt talletatud legende, muistendeid ja mälestusjutte täiendavad eriaegsed fotod pärimusobjektidest ja põliselanikest. Rahvusvahelises keskkonnafilosoofiale ja maastikumõttele pühendatud artiklikogumikus (UTKK) uurib M.-A. Rimmel rahvajuttude sotsiaalseid tagamaid, kõrvutades omavahel mõisa- ja hiiepärimust ning nende lõikumispunkti – lugusid mõisnike suhtumistest hiitesse. Oma artiklis näitab Rimmel, et lood ei järgi ühesuunalist kollektiivset kujutelma mõisnikest eestlaste hiite hävitajaina. Negatiivsed lood on pigem anonüümsed ja muistendilaadsed. Mitmed konkreetsemad, pajatuslikud teated annavad meile aga hoopis teada “valgustatud” mõisnikest, kes kohati kaitse-sid muinsusi suuremgi tähelepanu ja teadlikkusega kui talupojad. M.-A. Rimmel tutvustas pärimuspaiku, nendega seotud lugusid ja uskumusi ka populaarsetes kirjutistes ja esinemistel.

Arhiivijuhataja **Risto Järve** teadustöö keskendus põhiliselt muinasjuttudele, valmis kaks muinasjututekstide väljaannet – prantsuskeelne kommenteeritud eesti ja setu metsamuinasjuttude valimik “L’Esprit de la foret: contes estoniens et seto” Eva Toulouse’i tõlkes ning muinasjuttude tööühma ühistööna valminud kommenteeritud internetiväljaanne “Pühakud ja vägimehed. Muinasjutte Lutsi maarahvalt ja nende naabritelt”. Samuti ilmus koos Mari-Liis Tammiste ja Kristi Salvega toimetatud Uku Masingu folkloristika-alaste artiklite kogumik “Aarded tellistes”. Jätkus töö muinasjuttude tüpoloogია korrastamise ja monumentaalväljaande ettevalmistamisega. Konverentsiettekannetes käsitles R. Järv mitmeid eri teemasid: turistikogemuse ajatunnetust (ühisettekanne Maarja Kaaristoga), rahvapärimuse kasutamist turismitööstuses, folkloorseid strateegiaid reklaamides, Kalevipoja-eelset eesti müto-loogiat ja selle kajastusi Eesti varasemas folkloorikäsitluses Kr. J. Petersoni poolt, ning Setumaal levinud muinasjututüüpi “Ussi naine” (ATU 425M). Kirjandusmuuseumi kogumisstrateegiast

pidas R. Järv ettekanded vaimse kultuuripärandi koolitusseminaril Tallinnas ning Soomes Joensuu välitöö-alasel konverentsil.

Teadusüritustel osalemine

Eesti folkloristide 6. talvekonverentsil Jõgevastes (3.–4.02) esines ettekandega “Vanad lood uues kuues: maailma nabast, okunevo kristallist ja populaarsest vodkamargist” A. Lintrop.

A. Korb pidas Baltimaade diasporaauurijate võrgustiku BaltHerNet noorteseminaril (10.02) ettekande Siberi eestlaste elulugude kogumisest ja publitseerimisest ning osales ka võrgustiku BaltHerNet suvekooli korraldamisel.

A. Lintrop esines Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi loengusarjas “Religioonid ja ühiskonnad II” (17.02) teemal “Usundid kohutuvad Okunjovos. Üks religioosse sünkretismi näide kaasaegsel Venemaal”.

Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Kirjandusmuuseumi ja ühenduse “Eesti elulood” koolitusseminaril (21.02) “Kuidas koguda mälestusi ehk mida teha elulooga?” pidas J. Oras ettekande “Rahvaluule ja elulugu”.

Indias, Shillongis toimunud ISFNRI konverentsil (22.–25.02) osalesid R. Järv ettekandega “Older and Newer Folktales in the Practice of Tour Guides on the Island of Hiiumaa” ja A. Kalkun ettekandega “Virgin Mary and Seto Identity: On the role of virgin Mary in Seto women’s Belief Narratives”.

Urvaste kohapärimuse väljaande esitlusel Võru Instituudis (11.03) esines M. Hiiemäe ettekandega “Kohapärimus folkloristika mõistena”.

Rahvusvahelise Etnoloogide ja Folkloristide Ühenduse (SIEF) kongressil “People make places – ways of feeling the world” Lissabonis (17.–21.04) osalesid J. Oras ettekandega “Recordings from WWI war prisoners as a representation of Estonian singing culture” ja A. Tupits ettekandega “The Field of Theatre”.

- Eesti Muuseumiühingu ja Rahvakultuuri Arendus- ja Koolituskeskuse koolitusel “Vaimse pärandi küsimused muuseumis” (26.–27.04) esinesid R. Järv ettekandega “Vaim ja selle püüdmine. Eesti Kirjandusmuuseumi kogumispraktikatest” ja A. Korb ettekandega “Allikate loomine välitööl ning kogutu kasutamine”.
- Konverentsil “Noorte hääled” pidas (28.04) ettekande “Surmakujundid popkultuuris” J. Hunt.
- Budapestis toimunud rahvusvahelisel soome-ugri tudengikonverentsil IFUSCO (10.05) pidas M. Meier ettekande “Storytelling on Stage: The Attitudes and Role of Hungarian Storyteller András Berecz”.
- M. Hiimäe esines Eesti Teaduste Akadeemia Looduskaitse komisjoni 49. ettekandepäeval Tartus (25.05) ettekandega “Loodushoiu usundiline taust”.
- M. Sarv pidas koos Kadri Tüüriga (AR) mäluasutuste suveseminaril “Digitaalse ressursi strateegiad ja kompetentsikeskused” (31.08) ettekande “Digitaalsest kultuuripärandist Eesti Kirjandusmuuseumis”.
- TÜ Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskuse seminaril “Lõunaeesti sõnaraamatud” (30.09) pidas A. Kalkun koos L. Lindströmiga ettekande “Petserimaa setosit kaemah: keelest ja meelest”.
- Soome antropoloogide aastakonverentsil “Dynamic Anthropology: Tensions between Theory and Practice” (6.10) Helsingis pidas R. Järv koos Maarja Kaaristoga (TÜ) ettekande “Our clock moves at a different pace: the timescapes of identity in Estonian rural tourism”.
- Seminaril “Seto muinasjutud ja Lutsimaa pühakud” Obinitša Seto Muuseumitarõs (8.10) esinesid M. Meier ettekandega “Terje Lillmaa seto jutuvestjana”, A. Kalkun ettekandega “Pühä Maarja ja seto identiteet. Jumalaema kohast seto juttudes”, R. Järv “Muinasjutt “Ussi naine” (ATU 425M)” ning I. Annom “Paulopriit Voolaine ja Lutsimaa”.

- SIEFi rituaalse aasta tööühma 7. konverentsil “Researchers, Performance, Researcher; Co-Designing Heritage, Co-Designing Performance” Ljubljanas (10.–13.10) pidas A. Lintrop ettekande “The Great White Leader Visits the Northern Shaman”.
- Eesti Muusikakogude Ühenduse asutamise 20. aastapäeva konverentsil (27.10) pidas M. Sarv ettekande “Heli- ja muusikakogud Eesti Rahvaluule Arhiivis”.
- Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kogumiskonverentsil “Eetika ja valikud” (27.10) pidasid M. Sarv ja A. Tuisk ettekande “Frontaalse kogumistöo valikud – ERA Kullamaa-välitööd 2011”. M. Meier pidas koos Jaan Sudakuga (TÜ) ettekande “Ammutame või anname?”.
- Balti Kirjandusteadlaste 9. rahvusvahelisel konverentsil “From Past to Present: Transformations of Memory in Contemporary Culture” (28.10) Tallinnas pidas M. Sarv ettekande “There’s a Grain of Truth in Every Story”.
- Poolas, Krosnos korraldatud konverentsil “Creativity and Tradition in Polish and Estonian Cultural Communication” (28.10) pidas R. Järv ettekande “Traditional texts in advertising”.
- Joensuu toimunud konverentsil “Kenttien kutsu. Kenttätutkimus ja keruu tämän päivän perinteen- ja kulttuuritutkimuksessa” (10.–11.11) pidas R. Järv ettekande ““Paljonko on tarpeeksi?” Kenttätöyt ja tallennetun aineiston arkistointi Viron kirjallisuuseumissa”.
- “Kalevipoja” ilmumise 150. aastapäevale pühendatud konverentsil “Traditional and Literary Epics of the World: Textuality, Authorship, Identity” (29.–30.11) pidas M. Sarv ettekande “The Success Story of a Verse Form” ning R. Järv ettekande “Construction of ‘Pre-Kalevipoeg’: K. Ganander/K. J. Peterson’s Finnische Mythologie”.
- Lasteaednike eesti keele koolitusseminaril Tartus (17.–18.11) pidas A. Tuisk ettekanded “Innovatsioonist ja traditsioonist lastepärimuses” ning koos Piret Voolau ning Merike Lilloga ettekande

“Liisklugemised ja lõbusad riimid lastepärimuses”. J. Oras pidas ettekande “Rahvalaulud väikelastele”.

Siseministeriumi ja kohanime nõukogu IX kohanimepäevadel Jõhvis (2.12) esines M. Hiimäe ettekandega “Kohanimed ja rahvapärimus”.

Tartu Ülikooli Ajaloo muuseumis toimunud konverentsil “Miks ja kuidas eksponeerida akadeemilist pärandit? Ülikoolimuuseumi roll tänapäeva Euroopas.” (6.12) pidas A. Tuisk koos Kadri Tüüriga (AR) ettekande “Teaduskollektsioonid Eesti Kirjandusmuuseumis. Lilla Daam ja virtuaalne kelder”.

21.–22. detsembril toimunud Kreutzwaldi päevadel esinesid A. Kalkun ettekandega “Eesti oma *terra incognita*. Kreutzwald seto kultuuri vahendamas” ja A. Korb ettekandega “Diasporaa eestlaste kohanemisest asukohamaal kogutud pärimusainese põhjal”.

A. Korb käis tutvustamas materjale Siberi eestlaste kohta Kanadas eesti läändiasporaa kogukonnale, Toronto Tartu kolledži hooaja avamisel avati näitus Siberi eestlastest ning A. Korbi kogutud ja avaldatud materjalide põhjal oli lugemisteatril “Ilutuli” valminud näidend Siberi eestlastest.

Kogumistöo

Eesti Vabariigi Presidendi rahvaluule kogumispreemia kätteandmine toimus seekord emakeelepäeval 14. märtsil 2011. a. Möödunud aasta kogumistöo eest anti üle kolm preemiat – need pälvisid Maire Sala (Karksi-Nuia) uuema aja matmiskombestiku ja kalmistukultuuri talletamise eest, Anni Oraveer (Haapsalu) Eesti pimedate kogukonna pärimuse ja setu murdejuttude talletamise eest, ning Ellen Randoja (Palamuse) Põhja-Tartumaa rahvalaulude ja -juttude ning Teise maailmasõja aegse ja järgse, samuti kolhoospärimuse ning kohalikelt inimestelt värvikate pajatuste ja pilalugude kogumise eest.

2011. aastal saabus arhiivi kokku enam kui 8000 lehekülge käsikirjalist materjali. Rahvaluule kogumistöö eest esitati **Vabariigi Presidendi kogumispreemia** saajateks kokku neli inimest: Leelo Kund, Margit Korotkova, Triin Kusmin ning Age-Kristel Kartau.

Leelo Kund ja Margit Korotkova (MTÜ Koostöö- ja arenduskoda Vöhandu) andsid Eesti Rahvaluule Arhiivile üle oma Setumaa välitöödel (2008–2010) Röpina ja Mikitamäe vallas kogutud ja korrastatud ning andmetega varustatud materjalid: 277 lk digitaalset teksti, 217 digifotot, 61 helifaili intervjuudega ja 6 videofaili. Intervjueeriti 58 kohalikku elanikku. Projekti nimetusele vastavalt oli vestluste keskmes usund ja kombestik (kirikuelu ja kogudused, rahvauskumused, pühadekombed jne), kuid koguti ka muud pärimust ja saadi biograafilisi andmeid.

Riikliku Metsamajanduskeskuse loodushoiuosakonna pärandkultuuri spetsialist Triin Kusmin on seotud olnud aastatel 2005–2011 toimunud RMK pärandkultuuri inventeerimise projektiga “Metsanduslik pärandkultuur – ühise kultuuriruumi avardaja”. Ta on salvestanud ning arhiivile üle andnud Lääne-Virumaa (Vihula valla), Läänemaa (Nõva valla), Tartu- ja Võrumaa (Kanepi, Kiidjärve) elanikelt kogutud kohapärimuslikku ja eluloolist materjali, lisaks pärimuslikku ainekülalust ja andmeid vanadest töövõtetest. Eriline tähelepanu on tema kaastöodes olnud metsa ja metsatöoga seonduval pärimusel. Põhjalikult on küsitletud eluaegset metsameest ja loodusharidustegelast Ain Erikut Kiidjärvelt. Kokku on materjali 23 tundi, lisaks salvestuste litereeringud.

Age-Kristel Kartau on magistriõpingute aastate jooksul (2008–2010) salvestanud ametipärimusliku suunitlusega biograafilist ja alternatiivmeditsiinilist materjali (Tai massaaž ja selle viljelejad Eestis). Kokku on Age-Kristel Kartau 2010. ja 2011. aastal arhiivile üle andnud 48 tundi helisalvestisi ja nende salvestuste litereeringuid 300 lk ulatuses.

Käsitkirjalised kogud. Aasta jooksul ERAle üle antud mahukamad ja sisukamad kaastööd olid Setumaal 2010. a toimunud välitööde materjalid (projektijuhid Leelo Kund ja Margit Korotkova); Jõelähtme valla külades välitöödel kogutud salvestuste litereeringud

(peamiselt kohapärimus, projektijuht Triin Äärismaa); kodu-uurija Oskar Raudmetsa (1914–2003) käsikirjad (Harjumaad puudutavad folkloorsed kirjapanekud, 249 lk); Anni Oraveere kogutud pimedate pärimus ja murdejutud (180 lk); õpilaste jutuvõistluse “See juhtus Toomemäel” tööd (84 lk, projektijuht Epp Nõges, Tartu linnaraamatukogu); Vassili Kolga pärand (laulud, Simiste küla ajaloo alane materjal jm, üleandja tütar Esperinda Meikar); Jõgeva jõulvana postkontori kirjad 2009–2010 (üleandja Eleene Sammler).

Helikogu. Kogusse laekus 2011. a materjali kokku 156 tundi. Üle poole sellest koguti ERA Liivi-Kullamaa ekspeditsioonil ning väiksem osa EMTA tudengite ekspeditsioonidel Kihnusse ja Setumaale, TÜ tudengite ekspeditsioonil Kihnu ja ERA kohapärimuse töörühma ekspeditsioonil Jüri kihelkonda. Materjali laekus ka teatrifolkloori projekti raames (u 24 tundi).

Fotokogu. Aastal 2011 laekus arhiivi üle 3500 digifoto, millest seerias ERA, DF võeti arvele ja infosüsteemis kirjeldati 2014 fotosäilikut. Abitööjõudu kasutades lõpetati mustvalgete fotode (seeria ERA, Foto) fotonimestike sisestamine ja alustati varem sisestatud metaandmete kontrollimist. Suuremateks laekumisteks olid Aado Lintropi fotod Setumaalt (üle 700 digifoto), Helen Alumäe pulmafotod (748 digifotot), fotod pillimeestest (üleandja Üllar Kurik, 71 fotot), Räpina pärandkultuuri objektide fotod (üleandja Janne Eespäev, 1310 digifotot). Lasteiapärimuse kogumisvõistlusele laekus 388 digi-, 105 värvi- ning 40 mustvalget fotot.

Videokogu. Videokogus võeti arvele 81 säilikut. Suuremad ja sisukamad laekumised olid: jäädvustus Egle ja Peeter Veltmanni pulmadest (12 säilikut, üleandja Peeter Veltmann, filmija Arvo Vilu); Kullamaa välitööde filmimaterjal (5 säilikut, filmija A. Tuisk ja kohalikud kogujad); Taisto-Kalevi Raudalaise Ingeri välitööde 2010. a materjal (15 säilikut); Tartu laste rahvamuusikapäeva “Taaralinna taaderant” videod eri aastatest (9 säilikut, üleandja Tiina Konsen); J. Orase ja EMTA tudengite välitööde materjal (3 säili-

kut peamiselt Kihnust ja Setust); 2011. a Viljandi pärimusmuusika festivalil filmitu (3 säilikut, üleandjad A. Lintrop, J. Hunt, Sille Kapper ja Anna Zubkova). Digitaalvideotest arhiveeriti lõplikult ja varustati WMV töökoopiatega 47 tunni jagu kõrgresolutsiooniga videomaterjali (ERA, EV 54–64, 68, 82).

Kogumisaktsioonid. Aasta suurimaks kogumisaktsiooniks oli “TeateTants”, augustis 2011 üle Eesti toimunud teatetantsimine, millega seoses talletasid tantsurühmad aasta jooksul “teatepulgale” (“mälupulgale” *resp.* mälukaardile) oma rühma kohta käivat pärimust. Kogumine viidi läbi koostöös Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsiga. Küsitluskava koostati talvel (R. Järv, K. Tamm, A. Tuisk, A. Tupits) ning kogumisvõistlus kuulutati välja 1. märtsil. Kokku laekus arhiivi enam kui 3 000 tinglehekülge tekstina ning 13 600 fotot. Sügisel võeti mälukaardid arvele ja suheldi tantsugrupi juhtidega nimekirjade täpsustamiseks, võeti ühendust 126 tantsujuhiga ning küsiti kommentaare materjali juurde (M. Aigro, K. Tamm).

Alates detsembrist 2010 kuni märtsini 2011 toimus lasteaiapärimuse kogumise võistlus, mille peakorraldajaks oli Piret Voolaid KM folkloristika osakonnast, rahvaluulearhiivi poolt aitas materjali arvele võtta M. Meier, žüriis osales A. Tuisk. Küsitluskavale vastas ligi 80 õpetajat-kasvatajat lasteaedadest üle Eesti.

Välitööd. Rahvaluulearhiivi korraldusel toimus kaks mahukat välitööd. Jätkusid välitööd Kullamaa kihelkonnas, sedapuhku peatuspaigaga Liivil 13.–19. juunil (korraldaja M. Sarv). Osalesid T. Otsus, K. Tamm, A. Tuisk, P. Vahtmäe, V. Valper, Epp Tamm; lühiajaliselt ka R. Järv ja J. Metsalu. Välitööde üheks eesmärgiks oli jäädvustada kodupärimust, vastava küsitluskava koostas M. Sarv. Välitööde järel korraldas M. Sarv kodupärimuse visuaalsete aspektide jäädvustamiseks täiendava pildistamisretke koos fotograaf Margus Vilisooga. M. Sarv kogus Kullamaa pärimust ka paaril päeval jaanuaris.

Kohapärimuse rühm käis välitöödel Jüri kihelkonnas mitmel korral (juht M.-A. Remmel) seoses raamatu "Päritud paigad. Kohajutte ja legende Rae vallast" ettevalmistamisega. Osalesid J. Metssalu, P. Vahtmäe, V. Valper. Lühiajalistel välitöödel Rápina kihelkonnas käis V. Valper.

Jätkus 2010. aastal alanud teatripärimuse kogumine koostöös TÜ üliõpilastega (projektijuht A. Tupits, ERAst osales ka M. Meier). Kahe aasta jooksul koguti põhiliselt Pärnu Endla ja Tallinna Linnateatri, samuti Estonia endistelt ja praegustelt töötajatelt kokku 100 tundi heliainest, mõned intervjuud tehti e-posti teel, samuti koguti kaks tundi videomaterjali teatriekskursioonist.

Koostööprojektide käigus ja lähtuvalt enda uurimishuvist osaleti mitmetel välitöödel. J. Oras juhendas EMTA üliõpilaste välitöid Kihnus ja Setumaal. J. Hunt osales Sihtasutuse Rebala Fond välitöödel Jõelähtme kihelkonnas, M. Meier osales TÜ välitöödel Kihnu saarel, A. Kalkun käis välitöödel Petserimaal (nii TÜ poolt korraldatud matkal kui ka iseseisvalt). A. Tuisk on aasta jooksul kirjeldanud, pildistanud ja filminud laste rollimänge. A. Korb intervjueeris Venemaal sündinud eestlasi. A. Kupits filmis jüripäeva kirmast Värskas. J. Oras ja A. Lintrop salvestasid pulmade pidamist Pärnumaal Treimanis ning Viljandis; J. Oras organiseeris ka pulmade jäädvustamise Saardes ja Torupillitalus Riidajal.

A. Lintrop pildistas aasta jooksul mitmesuguseid tähtpäevi ja sündmusi Setumaal alates talsipühadest kuni Lindora laadani, arhiveerimisele tuli 1088 fotot. Samuti jäädvustas Lintrop Viljandi pärimusmuusika meestelaulutuba, regilaulupesa ja tänavatel musitseerimist; lisaks veel setu laulu ansambli Liinatsuraq ja teiste kollektiivide esituses.

J. Oras filmis ansambli Tsibihärbläsed 25. aastapäeva pidu Obinitsas, Vabaõhumuuseumis EMTA tudengitele vanade tööde õpetamist ning setu laulu laulmist, Seto kuningriigi päeva meestelaulu ja sõnolise võistlust ning lasteaiia kevadpidu.

Enamik arhiivi teadustöötajatest korraldas ja andis aasta jooksul üle ka senikogutud materjali, nõustati arhiivi külastavaid uurijaid. 2011. aastal oli rahvaluulearhiivis külastajaid külalisteraamatu

põhjal 525, arvukalt tehti lisaks päringuid telefoni ja e-posti teel. Peale uurijate külastas arhiivi aasta jooksul 31 arhiiviekskursiooni käigus 721 inimest.

Töö arhiivimaterjalidega, arhiveerimine ja materjali kättesaadavaks tegemine

Digiteerimine. Kõige olulisemaks digiteerimistööks rahvaluulekogude seisukohalt 2011. aastal oli Jakob Hurda rahvaluulekogu digiteerimine (töö algas juba 2010. aastal). Digiteerimise ettevalmistustööde raames kirjeldati Jakob Hurda rahvaluulekogu köidete seisund, vormistati töölehed. Tarvilikud köited restaureeriti OÜ Mandragora poolt, digiteerimistöö toimus Tartu Ülikooli raamatukogus. Skaneeritud failid kontrolliti, varustati arhiiviviidega ning paigutati kirjandusmuuseumi failihoidlasse Kivike. 2011. aasta jooksul lisandus 20213 käsikirjalehekülge (35 Hurda kogu köidet) ning digiteeritud sai enamik Jakob Hurda kogust (105390 lk).

Alustati tööd käsikirjakogu RKM I materjalide skaneerimisega: aasta lõpuks sai digiteeritud 12 säilikut (6115 lk), failid tehti kättesaadavaks failihoidlas Kivike 2012. aasta I poolel.

2011. aastal tehti kasutuskooptiad kõigist aastail 2005–2010 laekunud digikäsikirjasäilikutest (46 säilikut, kokku 5043 lk; K. Tamm).

Helifailidest digiteeriti 2011. aastal algfailidena u 412 tundi RKM, Mgn. II seeria materjali (T. Konsand) ning arhiveeriti kõvaketastel ja Blu-ray ketastel (J. Tamm). Selle tulemusena on algfailidena järjestikku digiteeritud lindid 1–3766. Järjestikku on pala-kaupa digitaalselt korraldatud ja kasutatavad RKM, Mgn. II seeria lindid 1–2500 (summaarne kestus umbes 521 tundi). Lisaks magnetofonilintide kogule digiteeriti linte endise Eesti Keele Instituudi helikogu seeria KKI, RLH lintidest algfailidena (T. Konsand) ja arhiveeriti (J. Tamm).

Videokogust digiteeriti 16 VHS-kassetti (kokku 48 tundi materjali), ning 16 DV-kassetti, neist valmistati töö- ja tagatiskoopiad CD- ja DVD-kandjatel.

Andmebaasid ja digiteerimine

Infosüsteemid

Koostöös teiste kirjandusmuuseumi osakondadega jätkati tööd ühise failihoidla ja arhiiviinfosüsteemiga Kivike. Riigi Infosüsteemide Ameti menetlusel rahastatava europrojekti “Eesti trükise Punase Raamatu ja eesti kultuuri käsikirjaliste alliktekstide säilivuse ja kättesaadavuse tagamine” juhtrühmas olid M. Sarv (ühtlasi projekti tarkvara töörühma juht) ja R. Järv. Infosüsteemi Kivike väljatöötamises, aruteludes ning foto- ja videokirjeldusi puudutavates katsetustes osalesid M. Sarv, A. Tuisk, K. Tamm. Ühiselt osaleti 8.–10. juulil mõttetalgutel projekti juhi Kadri Tüüri juures Muhus (R. Järv, M. Sarv, J. Tamm, K. Tamm).

Kui senini on rahvaluulearhiivi kogud olnud kasutatavad peamiselt arhiivis kohapeal ja seega võrdlemisi piiratud kasutajaskonnale, siis Kivike võimaldab need kättesaadavaks teha ka laiemale üldsusele.

Esialgul oli kavas liidestada Kivikesega arhiivi andmekogude haldamiseks loodud infosüsteem Mari. Töö käigus ilmnis, et selle asemel on otstarbekas integreerida failihoidlaga ka arhiivi infosüsteem. Nõnda otsustatigi Kivike rajada nii, et ta täidaks nii failihoidla kui arhiivi infosüsteemi funktsioone. 2011. aastal toimusidki Kivikese arendus- ja programmeerimistööd paralleelselt andmete katselise sisestusega.

Baasi Mari tunnustesüsteem sobitati Kivikese põhimõtetega, seejärel viidi kokku konkreetsed tunnused ning kanti uude süsteemi üle varem Maris sisestatud andmed. Katselise andmesisestuse ja testimise tulemusena tehti tarkvaraarendajatele andmete sisestamise ja otsingutega seotud parandusettepanekuid.

Testperioodil sisestati eri projektide raames võimalikult erinevat liiki andmeid. Suurim sisestatud andmekogum oli tänu vastavale

kultuuriprogrammi projektile Mulgimaalt kogutud rahvaluuleteadete metaandmete sisestamine andmebaasi (projekti juht M. Sarv; täitjad M. Aigro, K. Kulasalu, T. Soopa, J. Hunt). Nii sai Mulgimaa kihelkondade rahvaluulematerjal esimeseks suuremaks kogumiks, mille vastavad leheküljed Hurda käsikirjakogus on failihoidlast leitavad sisuliste tunnuste põhjal. Lisaks käsikirjalise materjali kirjetele sisestati projekti raames ka helisalvestuste kirjeldusi. Nii käsikirjalise kui helimaterjali andmekirjete sisestamine võimaldas testida kirjandusmuuseumi failihoidla töökindlust ja -mugavust. Kuna töö käigus oli võimalik teha parandusettepanekuid, osutus selle ajastus ka failihoidla programmeerimistööde seisukohalt väga kasulikuks. Kokku sisestati nimetatud projekti raames mulgi materjali 7427 käsikirjapala (Hurda käsikirjakogu) ja 959 helipala (ERA helikogud) andmed.

Jätkus töö regilaulude andmebaasi täiendamisega (projekti juht J. Oras, täitjad I. Annom, A. Kupits, Madli Oras, M. Sarv). Aasta jooksul valmistati baasi jaoks ette pool Eiseni kogu regilauludest, kollatsioneeriti ja redigeeriti vahemik E 15601–55679, kokku 5750 pala, tehti xml-failid, andmebaasi laaditi üles 8589 pala.

Koostöö teiste asutuste, organisatsioonide ja välisriikidega

Rahvusvaheline koostöö. Jätkus rahvusvaheline koostöö Soome Kirjanduse Seltsi rahvaluule arhiiviga nii kogumisvõistluse ühispublikatsiooni asjus kui seoses kummagi arhiivi rahvalaulude andmebaasidel põhineva ühisprojekti kavandamisega. Väliskoostöö jätkus ajakirja *Journal of Ethnology and Folkloristics* artiklite eelretsenseerimisel.

ERA teadlased kuuluvad mitmesugustesse rahvusvahelistesse erialaorganisatsioonidesse ja võrgustikesse: A. Korb, A. Lintrop ja A. Tupits rahvusvahelisse etnoloogia ja folkloristika ühendusse SIEF; R. Järv, A. Korb ja A. Lintrop rahvusvahelisse rahvajuutu-uurimise ühingusse ISFNR. A. Korb osales teadusvõrgustikus

BaltHerNet ida-suuna koordinaatorina, A. Lintrop Soome-Ugri Kongressi Rahvusvaheline Komitee (ICFUC) tegevuses. A. Tupits osales meditsiinantropoloogia-alase ühenduse Netzwerk Gesundheit und Kultur in der Volkskundlicher Forschung (Saksamaa, Austria, Šveits) töös.

Eesti-siseselt jätkus tõhus koostöö Tartu Ülikooliga. Trükist tulid kirjandusmuuseumi, Tartu Ülikooli ja Eesti Rahva Muuseumi ühisajakirja Journal of Ethnology and Folkloristics numbri 4/1 ja 4/2 ning 2011. aasta number 5/1. Ülikooli sissejuhatava rahvaluulekursuse raames jätkasid tudengid lühiajalise praktikaga ERAs, 69 tudengi tööloikudeks olid ennekõike fotonimestike ning ERA käsiraamatukogu kirjade sisestamine (juhendasid K. Tamm ja M. Aigro). Folkloristika magistriõppe arhiivipraktika sooritasid doktorant Toomas Pajula ning magistrandid Lona Päll ja Jaan Sudak; mitmete arhiivile oluliste tööloikude juures juhendasid M. Hiimäe, R. Järv, J. Oras, K. Tamm, A. Tuisk, A. Tupits.

TÜ ja ERA koostöös esines 28. juunil kirjandusmuuseumi saalis TÜ külalisdoktorant Sadananda Singh Indiast, esitades kahe ja poole tunni jooksul katkendeid india eeposest “Mahābhārata” ning neid kommenteerides. Üritus talletati videosse (A. Lintrop ja J. Simm), salvestati helis (R. Järv) ning sellest tehti hulk fotosid (Alar Madisson).

Alates 2011. aastast on Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonna ning Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiivi muinasjuttude ühisprojekti edasiseks juhtasutuseks Eesti Kirjandusmuuseum. Sisuline töö tüpologia korrastamisel ja ime-muinasjuttude antoloogia teise köite ettevalmistamisel (R. Järv, M. Kaasik, K. Toomeos-Orglaan) jätkus endisel moel, tööd ettevalmistamisel toetab Kultuuriteooria Tippkeskus.

R. Järv osales TÜ rahvaluule osakonna korraldatava üleriigilise rahvaluuleolümpiaadi žürii töös.

Koostööd tehti MTÜga Saaremaailm seoses koostööväljaande “Söit, söit, söit Sørve poole” rahvajutuosa ettevalmistamisega. MTÜ toetuse kaudu programmist “Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2011–2014” tasustati sisestaja tööd ning käsikirjaliste muistendite

sisestamist (K. Kulasalu), muinasjutuprojekti poolt sisestati Saaremaa loomamuinasjutte (M. Meier).

Jätkus töö kohapärimuse andmebaasi ühendamiseks muinsuskaitseameti infosüsteemiga (M. Sarv ja kogu kohapärimuse töörühm) ning koostöö Eesti Keele Instituudiga seoses ERA kohapärimusteadete valimisega Eesti kohanimeraamatusse (projekti juht Peeter Päll). Aasta algul lõpetati 2010. aastal alustatud kohanimelugusid sisaldava materjali väljaotsimine Eesti kohanimeraamatu jaoks ning sisestamine ERA kohapärimuse andmebaasi (K. Kulasalu, V. Valper, P. Vahtmäe).

12. 05. 2011 sõlmiti SA Fennougria ja Eesti Kirjandusmuuseumi vahel leping projekti Nordplus raames koostatava soome-ugri veebientsüklopeedia rahvamuusika audiovisuaalsete näidete osa ning saatetekstide loomiseks. ERA ning etnomusikoloogia osakonna töötajate (R. Järv, H. Kõmmus, A. Lintrop, J. Oras, M. Sarv, T. Särg) aruteludel valiti välja autorid, kellelt märksõnaartiklid tellida. Aasta jooksul valmisid artiklid liivi ja mari rahvamuusika kohta (vastavalt Kristi Salvelt ja Lyudmila Yamursinalt), nende ja teiste autorite valitud eri rahvaste helinäiteid digiteeris T. Konsand.

Koostöö mitmes valdkonnas toimus maja kõigi osakondadega. Tehti eeltöid EKLA toimetusel ilmunud "Kalevipoja" tekstikriitilise juubeliväljaande ettevalmistamisel (T. Otsus).

ERA materjale avaldasid oma väljaannetes kirjastused Grenader, Pegasus, Tammerraamat, Ajakirjade kirjastus, Avita.

ERA teadustöötajad A. Kalkun ja J. Oras osalesid grandiprojektis "Teadmiste produktsioon rahvusteadusliku uuringu kontekstis" (7795, projekti juht K. Kuutma, TÜ), A. Tuisk grandiprojektis "Vägivaldne ja vabatahtlik deterritorialisatsioon eesti diasporaakogukondade näitel" (7335, projekti juht A. Jürgenson, TLÜ AI). A. Korb osales Tallinna Ülikooli taotletava grandis "Etniline ja rahvuslik eesti diasporaakogukondades" (grandihoidja Aivar Jürgenson) koostamisel.

Rahvaluulearhiivi töötajad jätkasid osalemist mitmetes otsustuskogudes: J. Oras kuulus Kultuuriministeeriumi vaimse kultuuripärandi nõukogusse, Eesti Rahvusliku Folkloorinõukogu pärimuskultuuri spetsialisti kutse andmise komisjoni ning oli Viljandi

Kultuuriakadeemia ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ühise pärimusmuusika magistriõppekava väljatöötamise töörühma liige. M. Hiemäe jätkas tegevust rahvapärase nimetuletuse eksperdina eesti linnunimetuste komisjonis ning osales ajalooliste looduslike pühapaikade ekspertnõukogu töös. M. Sarv osales Eesti Rahvusraamatukogu juurde loodud Eesti veebiressursside arhiivi veebiarhiveerimise ekspertide töörühmas.

A. Tuisk jätkas õpinguid folkloristika doktorantuuris (TÜ), J. Hunt jätkas doktoriõpinguid kultuuriuuringute alal (TLÜ). M. Meier jätkas magistriõpinguid Tartu Ülikoolis folkloristika erialal, J. Simm magistriõpinguid Norras, Tromsö Ülikoolis visuaalse antropoloogia erialal. A. Kalkun lõpetas õpingud TÜ folkloristika doktorantuuris.

Arhiivi töötajad osalesid mitmetel erialastel koolitustel – “Digitaalne säilitamine” TÜ raamatukogus (K. Tamm) ja “Andmekaitse muuseumitöös” (R. Järv) ning Rahvusarhiivi teabepäeval “Masinaga minevikku” (J. Hunt).

Osaleti eesti muuseumide festivalil Narvas 26.–27. septembril (M. Aigro, A. Kupits, R. Järv, A. Tuisk), R. Järv esines kirjandusmuuseumi esindajana ka festivali II päeva paneeldiskussioonis muuseumides tehtava teadustöö teemadel.

Õppetöö, juhendamine, oponentingud

R. Järv pidas TÜ juures kevadsemestril loengukursuse “Eesti rahvajutt”.

A. Kalkun pidas EELK Usuteaduste Instituudi juures magistriõppe lühikursuse “Pärimuskultuuri ja ristiusu seosed”.

J. Oras oli Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia pärimusmuusika laulueriala tudengite erialaõpetaja, viies aasta jooksul läbi nii individuaalõpet kui ansamblitunde. Sügissemestril pidas J. Oras samas ka loengukursuse “Sissejuhatus eesti rahvamuusikasse”. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias pidas J. Oras kevadsemestril pärimusmuusika eriala loengukursused “Regilaulu keel ja poee-

tika” ja “Regilaulu muusikaline keel” ning viis läbi tudengite arhiivipraktika.

- J. Simm pidas Eesti Kunstiakadeemia juures loengutsükli visuaalse antropoloogia teooriast rahvakunsti ja kultuurantropoloogia magistrantidele.
- A. Tuisk koostas koos Tiiu Jaagoga (TÜ) e-minikursuse “Rahvaluule – kuidas, kust ja millest”.
- R. Järv juhendas Moon Meieri magistritööd “Tänapäevase jutustamise mõtestamisvõimalusi: András Berecz ja Terje Lillmaa seisukohad”, K. Toomeos-Orglaane doktoritööd “Kultuuri-tüpoloogiate rakendused muinasjutužanris” ning K. Kikase doktoritööd “Rahvaluulekogumine kui kohtumine avalikus kirjaruumis: Jakob Hurt, Matthias Johann Eisen ja nende rahvaluulekorrespondendid privaatse ja avaliku kommunikatsiooni piiril” (kõik Tartu Ülikoolis).
- M. Hiimäe oponeeris Piret Voolaiu doktoriväitekirja “Eesti mõistatused kui pärimusliik muutuvus kultuurikontekstis” (Tartu Ülikool).
- A. Korb oponeeris Jane Kalajärve magistritööd “Kultuuriidentiteet ja koduinterjäär Kanada eestlaste näitel” (Eesti Kunstiakadeemia).
- J. Oras oponeeris Liisi Laanemetsa magistritööd “Iseendaks olemisest eneselavastamiseni Tallinna setode leelokoori Sõsarõ näitel” (Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituut).
- A. Tuisk oponeeris Eleene Sammleri bakalaureusetööd “Eesti laste kirjad jõuluvanale: soovid traditsiooni keskmes” (Tartu Ülikool).

Tee oma elust luule Tartus!

Rahvaluulearhiivi töös on juba alates selle alguspäevadest tavaks põimida omavahel teadus- ja arhiivitööd. Et olla rohkem nähtav ka meie olulisima koostööpartneri, Eesti rahva jaoks, kelle huvides

ja nimel me töötame, püüdsime 2011. aastal tõsise teadustöö, ajamahuka arhiivitöö ja raskete olude kiuste täiendavalt aega ja ettevõtlikkust leida avalikkusele suunatud populariseerivate tegevuste jaoks. Just ERA eestvõttel osales Eesti Kirjandusmuuseum juba teist korda rahvusvahelise muuseumiöö programmis ning esmakordselt ka Teadlaste Öö festivali üritustel. Rahvusvahelisel muuseumiööl 14. mail (programmi juht M. Aigro) avati M.-A. R Emmeli õlimaalide näitus ERA trepigaleriis, vaadata oli Villem Reimani 150. sünniaastapäevale pühendatud näitus “Aardeleide arhiivraamatukogust” EKLA materjalide põhjal, vaadati filmi vepsa rahvustoidu tegemisest, toimus aardeotsimismäng, mille käigus tehti tutvust aardejuttudega, ning esitleti kirjastuses “Ilmamaa” ilmunud Uku Masingu artiklikogumikku “Aarded tellistes”. 23.09. toimunud Teadlaste Ööl (projekti üldkoordinaator A. Tuisk) kuulati loenguid inglitest reklaamidest (Reet Hiimäe), vanadest trükistest (Kadri Tüür) ning põnevat sissevaadet arhiiviloosse kirjanik Karl Ast Rumori diplomaatilise passi näitel (Janika Kronberg). Trepigaleriis avati A. Kuperjanovi ja M. Kõiva fotonäitus “Surva”. Maja külastanud noored teadustööhuvilised tegid tutvust muinasjuttudega ning lahendasid viktoriiniülesandeid.

Tartu 2011. aasta suveniirikonkursi poolesajast tööst pälviv žürii otsusega teise koha Tartu-teemaliste kõnekäändude ja vanasõnadega märkmepaberikomplekt “Tee oma elust luule Tartus”, idee autor ja projekti juht oli M. Aigro, kujunduse tegi S. Roots, abijõududeks olid I. Annom, R. Järv, A. Kalkun ja P. Vahtmäe. Märkmepabereid tellis Tartu linn ning suvel trükiti väikeses tiraažis ka kirjandusmuuseumi suveniireksemplareid.

Aasta algul ilmus rahvaluulearhiivi algatusel koostatud Eesti Kirjandusmuuseumi “Kalender 2011/2012” (koostajad Vilve Asmer, R. Järv, Merike Kiipus, Kadri Tüür), mis tutvustas käimasolevat kolme arhiivi suurdigiteerimisprojekti ning infosüsteemi Kivike loomist. Kaheaastakalendris anti ülevaade selle mastaapse ning Eesti mäluasutuste seas ainulaadse projekti käigus digiteeritavast ainesest, igast arhiivist valiti tutvustuseks kaheksa ilmestavat kalendrilehte.

Digiteerimisprojekti reklaamiks, kuid teisalt arhiivi olelusprobleemide üheks väljenduseks oli ka 1. aprilli eelõhtul meediakanalitele saadetud pressiteade “Heategevuslikul oksjonil müüakse Jakob Hurda rahvaluulekogu 10 köidet” – rühma spontaanselt tekkinud eneseväljendus folkloorses vormis. Loodame väga, et kujuteldava oksjoni põhjenduseks välja käidud mõte heategevusest ehk juba digiteeritud käsikirjade müümisest arhiivi ülalpidamiskulude katteks ei kerkiks kunagi meie mäluasutuse finantseerijate pähe. Ühtlasi loodame, et praeguse täielikult projektipõhise rahastussüsteemi asemele tuleks vähemalt osaliselt püsirahastus meie väärtuslike kultuurikogude hoidmiseks, täiendamiseks ja kättesaadavaks tegemiseks.

Etnomusikoloogia osakond

Triinu Ojamaa

Osakonna koosseis ja rahastusallikad

2011. aastal koosnes etnomusikoloogia osakonna uurimisgrupp kaheksast liikmest: vanemteadur-osakonnajuhataja Triinu Ojamaa, vanemteadurid Taive Särg ja Ingrid Rüütel ning teadurid Kanni Labi, Aune Valk, Kristel Karu-Kletter, Guldžahon Jussufi ja Helen Kõmmus. Assistentidena töötasid Julia Sulina ja Mari Bleive. Julia Sulina õpib Eesti Maainstituudi ja Helen Kõmmus Tampere Ülikooli doktoriõppes.

Teadustöö peamine rahastusallikas oli SF0030068s08 “Muusika perspektiivid Eesti avatud identiteedi väljakujundamisel” (2008–2012), teemajuht T. Ojamaa. Projekti raames tegeldi järgmiste uurimisküsimustega: Millisel grupil (eesti- ja diasporaaestlased, eesti venekeelne diasporaa) on kõrgeim potentsiaal Eesti avatud identiteedi kujunemiseks? Kas kontakt eesti muusikaga ja muusikaline ühistegevus mõjutavad venekeelse diasporaa ja Eesti läändiasporaa identiteeti? Milline on muusika osa Eesti regionaalsete identiteetide püsimisel?

Teadustegevust toetasid I. Rüütli juhitud projekt “Eesti regiivsiide andmebaasi redigeerimine ja täiendamine” (Riiklik programm “Eesti keel ja kultuurimälu”). Projekti täitjatena osalesid Edna Tuvi ja Koit Haugas, kes tegelesid varem sisestatud materjali põhjaliku kontrolli ja ilmnenu vigade parandamisega. Samast allikast rahastati ka I. Rüütli projekti “Lääne-Eesti pärimustantsude koreograafiline tekst ja esitusviis”. Projekti eesmärgiks oli

eesti pärimustantsude audiovisuaalsete salvestuste ja sõnaliste kirjelduste publitseerimine ning tantsu kohalike eripärade ja nende muutumise uurimine. Projekti täitjad olid Angela Arraste, Sille Kapper ja Krista Sildoja.

Teadustöö ja publikatsioonid

Sihtfinantseeritava teema raames oli pöhirõhk küsimustiku “Muusika ja identiteet” (www.kirmus.ee) kaudu saadud info esialgsel analüüsil. Kokku laekus 2011. aasta lõpuks elektrooniliselt ja paberkanalil 1878 täidetud ankeeti. Esialgseid uurimistulemusi sisaldab A. Valgu, K. Karu-Kletteri ja M. Drozdova artikkel “Estonian Open Identity: Reality and Ideals” (TRAMES, Journal of Humanities and Social Sciences No 1, 2011). Lisaks ilmusid T. Ojamaa monograafia “60 aastat eesti koorilaulu multikultuursetes Torontos. 60 Years of Estonian Choral Singing in Multicultural Toronto” (esitlus toimus 10. aprillil Torontos).

Lisaks ilmusid 2011. aastal järgmised artiklid:

- K. Karu-Kletter, “Iisraeli venekeelne vähemus”, *Akadeemia*, 1, 83–119.
- H. Kõmmus, “Ethnomusicological field work in internet. Case of Fenno-ugric folklore festivals research”, Csúcs, S., Falk, N., Tóth, V. & Zaicz, G. (toim.) *Dissertationes sectionum et symposiorum ad ethnologiam, folkloristicam et mythologiam. Congressus XI. Internationalis Fenno-Ugristarum*. Reguly Társaság, Piliscsaba, 100–119.
- K. Labi, “Isamaalaulud ja okupatsioonirežiim – nostalgia, utoopia ja reaalsus”, *Methis. Studia humaniora Estonica*, 7, 109–121.
- K. Labi, “Krabisev ja kõlisev eestikeelses aegruumis”, *Keel ja Kirjandus*, 5, 343–359.
- T. Ojamaa, “Searching for Structural Boundaries in Forest Nenets Songs: A cross-cultural Case Study”, Lotman, M. & Lotman,

M.-K. (toim.), *Frontiers in Comparative prosody*. Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien: Peter Lang, 227–250.

- T. Ojamaa ja J. Ross, “The perceived structure of Forest Nenets songs: A cross-cultural case study”, *Psychomusicology: Music, Mind & Brain*, Vol. 21, No. 1 & No. 2, 159–175.
- T. Särg ja A. Johanson, “Pärimusmuusika mõiste ja kontseptsiooni kujunemine Eestis”, *Mäetagused*, 49, 115–138.

Populariseerivad artiklid

- K. Labi, “Words as Events or Events as Words”. *Folklore, Electronic Journal of Folklore*, 48, 211–214.
- A. Valk ja T. Ojamaa, “Identiteedist ja selle muutumisest väliseesti ühiskonnas”, *Rahvuslik Kontakt*, 4. Stockholm: Rootsi Eestlaste Liit, 21–27.
- I. Rüütli ilmus kokku 6 kirjutist, mis käsitlevad populaarses vormis eesti kultuurielu eri aspekte:
- “IV laulupeoke Mustamäe lasteaedades. IV pesennõi prazdnik v detsadah Mustamjæ”, *Mustamäe. Mustamäe linnaosa ajaleht*. Nr 7 (204), 2011, 4.
- “Rusko-turskata voina (1877–1878) v estonskata pesenna tradicia”, *Evropa. Dvumesečno izdanie za kultura i socialna poliitika broi* 5, 2011, 44–46.
- “Rahvamuusika märgilisest tähendusest”, *AegKiri* 4. Enne ja nüüd. Muuseumi ringreisid 1008–1009–1010. Tallinn 2011, 2007–2013.
- “Uusi andmeid eesti torupillist ja Rootsi-Eeesti kultuurisuhetest XVIII sajandi alguses”, *AegKiri* 4. Enne ja nüüd. Muuseumi ringreisid 1008–1009–1010. Tallinn 2011, 2014.
- “Kihnu tantsude ajaloost (tantsimise tavad ja olukorrad)”, *Kyne* nr 10, tali 2011, 3–6.

Mitu teadusartiklit ootavad ilmumist väljaannetes, mis plaani kohaselt oleksid pidanud ilmuma 2011. aastal, nt T. Särje ja A. Valgu ankeetküsitlusel ja intervjuudel põhinev uurimus “Leelo is the way of life. Construction of ethnic identity and its relation to traditional music in Setomaa, South Estonia” ajakirjas *Folklore*, mis sihtfinantseeritava teema seisukohalt on väga oluline artikkel.

ETIS-e andmetel ootab 2011. aasta numbriga ilmumist veel 4 publikatsiooni, mille tegelik avaldamisaeg pole 2012. aasta II kvartaliks selgunud: I. Rütli kandidaativäitekirjal põhinev monograafia “Eesti uuema rahvalaulu kujunemine”, mille seadsid trükivalmis K. Labi ja T. Otsus, kuid mille trükikulud ületavad võimaluste piire, samuti tema “Soorollidest ja naistest Kihnu kultuuris” (Sator). T. Särje “Ingrid Rütel korrastamas eesti regiviiside tihnikut: emantsipatsioon eestipäraselt” Keeles ja Kirjanduses on samuti veel ilmumata nagu ka mahukas artikkel “Eesti regilauluviisid ja rahvamuusika 20. sajandi alguse haritlaste vaates” (Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetised). Kokkuvõttes ei olnud 2011. aasta publikatsioonide osas kuigi tulemuslik.

Konverentsid, seminarid, ettekanded

Teaduskonverentsid ja koostöö teiste teadusinstituutidega

T. Ojamaa osales 14.–16. aprillil 2011 organisatsiooni Association for the Study of Nationalities 16. aastakonverentsil NY Columbia ülikoolis. Ettekanne “Music as an ethnic and regional demarcator” kuulus paneeli “Integration in Estonian Society: Challenges and Perspectives”. Paneeli juhatas Raivo Vetik ning see oli osa koostööprojektist “Sünergia ja interdistsiplinaarsuse arendamine Eesti integratsiooniuringutes” (2011–2014). Projekt on sõlmitud EKM etnomusikoloogia osakonna ja Tallinna Ülikooli riigiteaduste instituudi vahel. Projekti eesmärk on välja arendada uurimisvõrgustik nende Tallinna Ülikooli ja Eesti Kirjandusmuuseumi teadustöötajate vahel, kes tegelevad integratsiooni- ja identiteediuringute eri aspektidega.

H. Kõmmus osales ettekandega kolmel rahvusvahelisel teadusüritusel:

“Kaustinen Folk Music festival and Viljandi Folk Music Festival – questions about festival research methodology”, konverentsil “Traditional Music Research in Baltic region and British Islands” Corki Ülikoolis 19.–23.septembril;

“Folk music festivals’ influence to terminology of traditional music research” Soome Etnomusikoloogia Seltsi seminaril Helsingi ülikoolis 21.–22. novembril;

“Methodology: ethnomusicological methods of collecting, systematizing and analyzing the folk music and folk music fusion festivals research material in Finland and Estonia”

Tampere Ülikooli etnomusikoloogia osakonna doktoriseminaril 4. detsembril.

Populaarteaduslikud ettekanded

A. Valk ja T. Ojamaa esinesid ühisettekandega “Identiteedist ja selle muutumisest väliseesti kogukondades” Rahvuskaaslaste II konverentsil Tallinnas 29. septembril. Ettekande põhjal valmis 2 populaarteaduslikku artiklit, mis ilmusid ajakirjades Rahvusik Kontakt (2011) ja Lennuk (2012).

I. Rüütli populaarteaduslikud ettekanded ja loengud 2011 aastal:

“Kihnu tantsude tavad ja esitamisolukorrad” Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristide talvekonverentsil 4. veebruaril;

“Keelemängud ja kõlailu lauludes ja luules” Eesti Segakooride Liidu Emakeelepäeva kontserdil Haapsalu Kultuurikeskuses 14. märtsil;

“Pärimuskultuuri mõistest” Emakeele päeva üritusel Pikanurme koolis 17. märtsil;

Loeng “Kihnu pärimustantsude ajaloost” Eesti Rahvusliku Folkloorinõukogu Koolituskeskus Tallinnas Rahvakultuuri Hariduskeskuses 31. märtsil;

Ettekanne “Muutudes rahvana kestma jääda” eestikeelse kooli 325. aastapäevale pühendatud konverentsil “Haridus on valgus. Eesti kool vaatab tulevikku” Teadus- ja Haridusministeeriumis 8. aprillil;

Loeng “Kihnu tantsude ajaloo” seminaril Kihnu rahvamajas “Kihnu Tansu Päe” 13. augustil;

Loeng “Säilyvä ja muuttuva Kihnun kulttuuri” Vuojoen Kartano kultuurikeskuses 30. augustil;

Loeng “Kultuuri rollist eesti rahvuse kujunemises ja kestmises” TÜ Pärnu kolledži Väarikate Ülikoolis 28. septembril;

Loeng “Kihnu traditsioonid ja uuem rahvalaul” pärimusmuusika õppelaagris Kaika koolis 17. novembril.

Akadeemilised välitööd

Paralleelselt ankeetküsitluse “Muusika ja identiteet” läbiviimisega toimus intervjuude kogumine nii Eestis (J. Sulina), Ameerika Ühendriikides (K. Karu-Kletter) kui Austraalias (T. Ojamaa). Kokku on salvestatud 32 intervjuud eesti, vene ja inglise keeles, mida osaliselt on kasutatud ülal loetletud uurimustes.

T. Särg käis 2011. aasta märtsis uurimas pärimuskultuuri õpetamise olukorda Setomaa koolides.

T. Ojamaa töötas jaanuaris 2011 Sydney Eesti Maja arhiivis, valides materjali kavandatavale väljaandele austraaliaestlaste muusikaelust.

T. Ojamaa ja J. Kronberg toimetasid Stockholmist Tartusse osa Harri Kiisa isiklikust arhiivist. Materjal leiab kasutamist monograafias “Harri Kiisk – eesti kultuuri vahendaja Rootsist”.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et 2011. aasta tulemustest on nii mõndagi õppida. Muutunud teaduskorralduse tingimustes konkrentsis püsimine eeldab ulatuslike süvauurimuste asemel pigem kitsamale probleemile keskendunud lühiaurimuste kirjutamist, mis võiksid huvi pakkuda regulaarselt ilmuvatele teadusajakirjadele.

Folkloristika osakond

Mare Kõiva

Folkloristika osakonna kolmes struktuuriüksuses (usundi- ja jutu-uurimise, lühivormide ja meediarühmas) töötas 2011. aastal 17 teadustöötajat: juhataja Mare Kõiva, vanemteadurid Eda Kalmre, Arvo Krikmann, Asta Õim, Katre Õim (osakoormus), Tõnno Jonuks, Liisi Laineste, teadurid Anneli Baran, Mare Kalda, Andres Kuperjanov, Nikolay Kuznetsov (osakoormus), Reet Hiie-mäe (osakoormus), Piret Paal (osakoormus), Renata Sõukand (osa aastast vanemapuhkusel), Piret Voolaid, Katre Kikas (osakoormus). Teemaga olid seotud veel toimetajad Maris Kuperjanov, Asta Niinemets, Rein Saukas (pensioneerus oktoobrikuus), Liisa Vesik, Mall Lemana, programmeerija ja võrguadministraator Saamuel Vesik, assistendid ja projektitäitjad Salle Kajak, Helen Hanni (II poolaastal osakoormus), Eva-Kait Kärblane, Raivo Kalle (osa aastast vanemapuhkusel), Kaisa Sammelselg (osakoormus) ja järel-doktorant Lina Gergova.

Aasta jooksul abistasid meid Eesti Folkloori Instituut, Enn Ernits, Tiiu Jaago, Indrek Kiissel, Tuul Sepp, Ülo Siimets, Kärt Summatavet, Tartu Tähetorni astronoomiaring, Maarja ja Viire Villandi, Vallo Tikk; Wiki-meeskond eesotsas Raul Veedega ja Kaija Rumm. Tekste aitasid digiteerida Tiiu Jaago eesti rahvaluule üldkursuse kuulajad Tartu Ülikoolist. Külalisteadlastest olid osakonnale abiks Sloveenia TA Etnoloogia Instituudi teadur ja toidukultuuri uurija Maja Godina Golija (10.–17. aprillini), Mihály Hoppál (Etnoloogia Instituut, Budapest, Ungari), järel-doktorandid Lina Gergova ja Liisa Granbom-Herranen.

Teadustöö ja publikatsioonid

Sihtfinantseeritava teadusteema “Folkloori narratiivsed aspektid. Võim, isiksus ja globaliseerumine” raames tegeleti eesti ja soome-ugri rahvaste keele, kujundkõne, lühivormide, juttude ja rahvausundi uurimisega; analüüsiti multimeedia probleeme, jätkati interneti-uuringute ja mitmete rakendusprojektidega. Teema peamine uurimissuund keskendus narratiivsuse eri aspektidele, liikidele ja segmentidele üleilmastumise ja sotsiaalkultuuriliste mõjurite kontekstis. Avaldati 11 raamatut ja teesikogumikku, 7 numbrit eelretsenseeritavaid ajakirju ja 5 e-raamatut/andmekogu ning 2 populaarset tekstivalimikku. Lisaks toetas osakonna tööd 2011. aastal teadusaparatuuri ja -seadmete kaasajastamise projekt 3.20301.10-0247 “Väikesemahulise teaduse infrastruktuuri kaasajastamine” teadusteema SF0030181s08 raames.

Eesti Teadusfondi grante oli kolm: M. Kõiva “Kultuuriprotsessid Interneti kogukondades. Narratiivid, väärtushinnangud ja kohaloomed”; L. Laineste “Kultuuriprotsessid muutuvus ühiskonnas: Traditsioon ja loovus postsotsialistlikus huumoris”; T. Jonuks “Religiooni materiaalsus”.

Riiklikus sihtprogrammis “Eesti keel ja rahvuslik mälu” osaleti projektidega “Eesti folkloori fundamentaalväljaanded. Muistendid ja loitsud” (M. Kõiva), “Eesti keele, kultuuri ja folkloori kasutus-alade laiendamine ja tutvustamine elektroonilisel infokandjal” (A. Kuperjanov), “Eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaas ja fraseologismide allikpublikatsioon “Monumenta Estoniae Antiquae” sarjas” (A. Baran), “Historistlik eesti rahvameditsiini botaaniline andmebaas (HERBA) ja satelliitandmebaasid” (R. Sõukand), “Eesti ja Ida-Euroopa huumor ja mõistatused: globaliseerumine, lokaliseerumine ja žanriuuendused” (L. Laineste), “Eelretsenseeritava humanitaarajakirja Folklore: Electronic Journal of Folklore publitseerimine” (P. Voolaid).

Riikliku programmi “Eesti keele keeletehnoloogiline tugi” all oli täitmisel projekt “Eesti fraseologismide elektroonilise alussõnastiku loomine” (K. Õim). Kahe projektiga (A. Baran, E. Kalmre)

osaleti riiklikus saarte pärimuskultuuri programmis. Lisatoetust saadi Eesti Kultuurkapitalilt ajakirja Mäetagused väljaandmiseks ja konverentside läbiviimiseks. Osakonna hallatav server Haldjas teenindab rahvusvahelisi postiloendeid (Rahvusvahelise Tänapäeva Muistendite Seltsi uurijate list ja Medica – rahvusvaheline meditsiiniuurijate list). Serveris on kättesaadav ka Rahvusvahelise Tänapäeva Muistendite Seltsi uudisleht FOAFTale News, mida kaastoimetab E. Kalmre.

Rahvajutud ja -usund

Käsitleti nii vanemat kui uuemat traditsiooni, sõltuvalt temaatilistest raskuspunktidest. Üks keskseid teemasid oli jätkuvalt muistendite kasutamine tänapäevases ühiskonnas, intertekstuaalsed suhted, aga ka “Monumenta Estoniae antiquae” sarja muistendiväljaannetega seotud temaatika. Põnevaid avastusi pakkus juttude usundilise ja sotsiaalkultuurilise tausta avamine (nt meditsiini- ja aardenarratiivide näitel, aga ka seoses kombestikuga (M. Kalda, M. Kõiva, K. Kikas, E. Kalmre, A. Kuperjanov, L. Vesik). Hoogustus etnobotaaniline uurimistöo (R. Sõukand, R. Kalle).

Pingelise töö raames Eesti **aardepärimusega** lõpetas ja kaitses M. Kalda doktoriväitekirja “Rahvajutud peidetud varandustest: tegude saamine lugudeks” (274 lk), mis koosneb teoreetilisest ülevaatest ja neljast artiklist, milles on käsitletud jutte ja teateid peidetud varandustest eesti folklooris. Vaateviisi ja allikate poolest jätkab dissertatsioon arhiivipõhise rahvaluuleuurimise traditsioone. Aardetemaatikat puudutas ka M. Kalda uurimus “Tagasi Tammiku Rahaaugumäele. Kas kohanimel on lugu sees?”. Eesti-Poola kultuuriuuringute ühisprojekti raames (“Meaning-making through treasure stories”) valmis ülevaade eesti aardepärimusest, jätkus aardejuttude koondamine peidetud varanduste teemalise “Monumenta” tarbeks. Uuendamisel oli artikkel Ida-Virumaa kohapärimuse ülevaatega “See on minu paik!” Ida-Virumaa kohamuistenditest” (toimetaja Ingrid Rüütel; esmailmumine 1992), toimetamisel oli P. Paali halltõve-teemaline “Monumenta”. Folkloristika populariseerimise korras ilmus 15. jaanuari Päevalehes M. Kalda essee “Üks pealtnähtud rahavestlus – kuidas sünnib loits”.

E. Kalmre jätkas **narratiivide uuema kihistusega**, täiendades välislugeja jaoks oma 2007. aastal ilmunud monograafiat “Hirm ja võõraviha sõjajärgses Tartus”, mis valmis uue eessõna ja täiendusena. Töös olid järgmised teemad, millest valmisid ka artiklid: “Kuulujutud ja tänapäeva muistendid rahvusliku identiteedi loomise protsessis”/ “Rumours and contemporary legends as part of identity creation process” ning laiendamisel oli uurimus “The Tradition of Girls’ Manuscript Love Stories in the Last Century and Today”. Sõrve-projekti jaoks jätkus kogumisloo kirjutamine, valmisid uued käsitlused “Ühest Sõrvemaa naisest tema elu, keskkonna ja pärimuse kontekstis”, “About the Folklore Process: On the Example of the Sõrve Peninsula”. Tellimustööna valmis linnamuistendite kogumik “Tüdruk veiniplekiga kleidis. Tänapäeva hirmu- ja õudusjutte” (Tallinn, Ajakirjade Kirjastus).

M. Kõiva jätkas eeskätt **usundiliste ja meedianarratiivide** käsitlemisega. Üks suuremaid ainestiku koondamisi oli seotud Kolga-Jaani kihelkonna ravija Serva Elluga. Täiskorpuse najal vaadeldi selle silmapaistva 19. sajandi ja 20. sajandi alguse loitsija elukäiku ja sellest tõukuvaid, osalt iseseisvaid, kuid rahvauskumuslikku raami sobitatud narratiive. Käsitlemist leidsid ka meediumi mütologiseerimise protsessi erijooned võrrelduna temalt talletatud folklooriga, samuti tema kaudu levinud kirjalik pärimus.

Jätkus töö rituaalse aasta tähtpäevadega nende diakroonilise ja sünkroonilise arengu baasil. Peamiselt koguti ainestikku postsotsialistliku *versus* sotsialistliku kalendritavandi kohta, et täpsemalt fikseerida muutusi 20. sajandi kalendritavandis (M. Kõiva). Esmaülevaade kalendripühade transplantatsioonist, ennistamisest ja juurutamisest ning kalendriprotsesside dünaamikast valmis Eesti-Poola ühisprojekti jaoks. Koostöös A. Kuperjanoviga valmis käsitlus ühest omapärasemast üleminekuriitusest eesti koolielus, nn tutipäevast või viimasest koolikellast. Käsitluses tõsteti esile kombestikku mõjutavaid asjaolusid, pärimusliinide edasikandumist õpilaste vahendusel jm (“Back to the first class. Rituals connected with finishing school”). Ühe uuskalendrilise tähtpäeva muutumist ja kohanemist Eesti tavandis vaatles L. Vesik valentini-päeva näitel (“Валентин день”).

Jätkus **eevilise pärimuse** (Tõllu-pärimus, Kalevipoeg) vaatlemine intertekstuaalsete suhete, kultuuriliste etteantuste ja identiteediloomes osana, samuti paradigmasse uute narratiivivormide lisandumise vaatlemine (M. Kõiva “Kalevipoeg as the Basis of New Narrative Forms”, M. Kõiva, A. Kuperjanov “Signs of Giants in the Islands”), samuti kuulsuste ja identiteediloomes seoste vaatlemine president ja kirjanik Lennart Meri näitel (M. Kõiva “Lennu-Phenomenon”). Seegi käsitlus on varasemate sama isikuga seotud folkloorsete ja kultuuriliste protsesside jälgimise edasiarendus.

K. Kikas jätkas **rahvuseoloogial väljendumisviiside**, koguja H. A. Schultsi allikakäsitluse ja rahvusromantilise rahva/rahvuse/eepose mõiste seoste, samuti sama korrespondendi ja tema kaasaegete kirjameeste suhete vaatlemist. H. A. Schultzi eeposetõlgendusi käsitleb tema artikkel ““Dr. Kreutzwald Has Been Blamed...” A Village Tailor H. A. Schults Defending the Authenticity of Kreutzwald’s Kalevipoeg”. K. Kikasel valmis doktoritöö projekt “Rahvaluulekogumine kui kohtumine avalikus kirjaruumis: Jakob Hurt, Matthias Johann Eisen ja nende rahvaluulekorrespondendid privaatse ja avaliku kommunikatsiooni piiril” ja sellest tõukuv uurimus “Jakob Hurda ja Matthias Johann Eiseni vastuolo kajastumine rahvaluulekogujate kirjades”. Ettevalmistustöid tehti uurimuseks “Books for common people and books for intellectuals: strategies for publishing folklore in 1890s Estonia” ja käsitluseks “In the footsteps of Kalevipoeg. (Re)locating legendary places in the Soviet Estonia”, mis vaatlleb 1950. aastate tudengiekspeditsioone Kalevipojaga seotud paikadesse.

R. Hiimäe tegutses **saksakeelset folkloristikat tutvustava** eestikeelse kogumiku “Mis on Gilgamešil pistmist geeniuurimisega?” koostamise ja tõlkimisega. Valikusse kuulusid tuntud folkloristide, etnoloogide ja kultuuriuurijate kirjatööd: Ingrid Tomkowiaki “Mis on Gilgamešil pistmist geeniuurimisega?”, Klaus Rothi “Te võite olla üllatunud minult seda kirja saades”, Heiner Goldingeri “Prohvetlus kui elukutse: ühe etnoloogilise fenomeni avaldumine traditsioonilistest kultuuridest kuni kaasaegse ärimaailmani”, Brigitte Frizzoni “Shrek kui postmodernne muinasjutt”, Klaus Grafi “Jutumotiivid varauusaegsetes kuritegude uurimisdokumentides”,

Gunther Hirschfelderi “Ekstreemsed ilmastikunähtused ja kliimamuutused kultuuriteooria vaatenurgast”, Arne Kunzi “Tere tulemast arvutimängu “World of Warcraft” imelisse maailma”. Valmis ka tõlge saksa keelde R. Hiimäe kirjutatud eesti ainekiku paralleelidest L. Petzoldti “Deemonite ja vaimolendite leksikonile”.

Lisaks valmisid R. Hiimäel ettekanded ja kirjutised **aktuaalsetel usundi- ja narratiiviteemadel**: “Rollid ja rollikäitumine interneti esoteerikafoorumites” ja “Kommertsmaailma sõnumitoojad: ingli kuvandi stereotüübid tarbijareklaamides”, samuti teesid “Moderne esoterische Spiritualität als Wettbewerb”. Valmis antoloogia laadis raamat kaitsemaagiast, mille kirjastamiseks 2012. aastal sõlmiti kokkulepe kirjastusega Pegasus.

Meditsiiniuskumustele ja -narratiividele oli pühendatud konverents “Medica 8”, mis võimaldas interdistsiplinaarset vaadet digiajastu eri suundumustele. Peeti 9 ettekannet, esinejaid oli Eestist, Saksamaalt, Ungarist, Bulgaariast ja Venemaalt.

Lähtudes pikemaajsetest välitöödest ja küsitlustest jätkus eesti meediumidega seotud probleemistiku vaatlemine. Eeskätt käsitleti tänapäevaste eri põlvkondade ravijate maailmavaate aluseks olevaid tekste ja eeskujusid, nende osalemist meditsinikirjanduse loomises, samuti osalemist laiemas kultuuriloomes – uurimistulemused vormusid käsitlusteks “Медиум как резервуар знания” ja “Constructive alternativism and the Healers” (M. Kõiva). Jätkus ka meediumide kui uute rituaalipaikade loojate ja mitmete kultuuriliselt oluliste paikade sakraliseerijate vaatlus, teisalt oli tähelepanu all vanemate ja uuemate tähtpäevade taasjuurutamine meediumide ja konkreetsete huvirühmade poolt rituaalse aasta osisena. Viimase protsessi üheks oluliseks lähtealuseks peeti isiksuse vabu valikuid maailmavaate ja selle osiste kujundamisel ning kasutamisel (ettekanne “Making the ritual space and place”, artikkel “Women’s Holidays and Porridge Rites”, M. Kõiva).

Edukas oli uurimistöö **etnobotaanika alal**. Valmisid etnobotaanilise teabe kogumistöö üldtendentside ja taimravis kasutatud taimeteadmuse muutuste vaatlused R. Sõukandi ja R. Kalle koostöös: “Change in medical plant use in Estonian ethnomedicine: a historical comparison between 1888 and 1994”, “Etnobotaanika mõiste,

materjali kogumise ajalugu ja kogumissoovitused”, “Ajalooline ülevaade eestlaste looduslikest toidu- ja ravimtaimedest”, “Collectors of Estonian Folk Botanical Knowledge”, “Gustav Vilbaste kui etnootaani ainese koguja, uurija ja publitseerija”, “Personal and shared: the reach of different herbal landscapes”, “Eestikeelsete rahvapäraste taimenimede kategoriseerimine ja selle rakendatavus tänapäeval” ning “Tõlked ja valetõlked Eesti taimepärimuse mõjutajatena”. Ühe uue teemana kerkis esile looduslike toidutaimede teema, millest valmis mitmeid uurimusi: “Looduslike taimeliikide söögiks tarvitamine Eestis”, “Toidukultuuri kogumine ja vahendamine: individuaalsed ja institutsionaalsed vaatepunktid”/ “Recollecting and mediating food culture: individual and institutional perspectives” (R. Kalle, R. Sõukand), “Wild plants in Estonian food culture: outline of research sources” (R. Kalle), “Personal and shared herbal landscapes” (R. Sõukand).

Loitsude alal uuriti kohta ja paika loitsudes ja neid saatvates rituaalides, suurenev korpus võimaldas täiendada koodivahe-tuse ja mitmekeelsuse uurimust loitsude näitel (eesti-vene, eesti-ladina, eesti-saksa keelekoodi vahetused) ning lähemalt jälgida loitsude otsese tõlkimise või ümberkirjutamisega seotud seiku ja muutusi (“Mitmekeelsed loitsud. Kas tõlked või koodivahetus?”). Jätkus taevakirjade, nõiaraamatute ja loitsukäsikirjadega seotud folkloori ja tegelike käsiraamatute ajaloolise leviku ja konsistentsi jälgimine. Ühe rahvaluulekogu näitel vaadeldi loitsukäsikirjade temaatilist sisaldust, intertekstuaalseid suhteid ja tekstidele iseloomulikke jooni, vormusid mitmed ettekanded ja ilmusid artiklid “Колдовские, магические и заговорные книги в эстонском фольклоре”, “Letters from Heaven and Manuscript Incantation Collections”, “Käsikirjalised nõiaraamatud” (M. Kõiva). Ilmus teaduslik antoloogia “Eesti loitsud”. ISNFRi töörühm eesotsas komiteega asutas rahvusvahelise ajakirja Incantatio, mille peatoimetaja on M. Kõiva, tehniline toimetaja L. Vesik, valmis ajakirja esmanumber viie uurimusartikli ja ülevaateosaga ning ajakirja veebi-keskkond.

Tähistaevaga seotud uskumusi käsitleti SEACi aastakonverentsil Portugalis (M. Kõiva, A. Kuperjanov), valmisid käsitlused kuust

folklooris (M. Kõiva) ja astraalmüütidest “From Moon to Great Wain” (A. Kuperjanov).

Inimeste ja loomade suhetest kõneleva folkloori alal valmisid uurimused “Contemporary dog-lore” ja “Contemporary Estonian pupil dog lore” (L. Vesik). Esimene uurimus vaatles muutusi rahvaluulemotiivides ja jutupärimuses 20. sajandi jäädvustuste valguses, sedastades muutused inimestele folkloori põhjal oluliste loomaliikide osas ning lemmikloomakultuuri laienemise eestlaste tava-kultuuri sekka 20. sajandil. Teises käsitluses võrreldi 2007. aasta koolipärimuse näitel, milliseid tendentse peegeldab õpilaste koera-folkloor. Suhtumist putukatesse vaatlesid R. Sõukand ja R. Kalle: “From Repelling to Killing: Human-Insect Relationship in Estonian Folk Tradition”.

T. Jonuks tegeles eesti **usundi vanimate kihistustega** – hiite teemal valmis uurimus “Changing meaning of Estonian hiis-sites” kogumiku “Archaeology of Spiritualities” jaoks ning “Isolated holy places – sites where nothing is around?” sarjale “Sacred sites around the Baltic Sea”. Jätkus vanema usundi tõlgendamine (“Eesti usund muinas- ja keskaja piiril: olid nad kristlased või paganad?”) ja tööd usunditerminoloogia alal (koos E. Orase ja K. Johansoniga “Terms and concepts in archaeology of religion”). Saagade-temaatika jätkus käsitlusega “Estonia in Old-Norse literature”. Töös oli Kukruse kalmistu kogumik (sarjale “Muinasaja teadus”), millest valmisid arheoloogilise tausta ja uusaegse tee kohta käivad peatükid, kirjutamisel oli matuste detailne kirjeldus. Paljude kogumikku kavandatud teemade kohta on tellitud artiklid. Valmistati ette aprillis 2012 Oulus toimuvat Nordic TAGi sessiooni “Archaeology of holiness”.

Grandi **“Religiooni materiaalsus”** (juht T. Jonuks, täitjad Kristiina Johanson Tartu Ülikoolist ja Ester Oras Cambridge'i ülikoolist) raames koostati aasta jooksul välilabor ja hangiti korralik pildistamisvarustus ning töötati läbi Võru, Valga, Viljandi, Pärnu, Paide, Rakvere, Narva ja Tartu linnamuuseumi kogud. Valmis Accessi-põhine andmebaas, leiud on enamasti kataloogitud. Valmis esimene grandiga seotud artikkel (“An antler object from Pärnu river – an axe, a god or a decoy”) “Muinasaja teaduses”, viidi

läbi uuringuid unikaalsete leidude kohta (Kavastu lamp – E. Oras) ning kujunesid mitmed eriuurimuste teemad, mis peavad ootama, kuni kõikide muuseumide kogud on läbi vaadatud. Granditeemaga seoses kerkis üles usundialaste terminite ja nende kasutamise küsimus, millest oli ajendatud ka ettekanne Central TAGi konverentsil Birminghamis.

Komi keele ja kultuuri uuringutega jätkas N. Kuznetsov, kes sel kohal oli sel aastal komi keele uurimine, eeskätt kognitiivsest aspektist ja kohakäändeid aluseks võttes. Artikli “Периферийные употребления аппроксиматива в коми языке” teoreetiliseks taustaks on prototüübiteooria, mis võimaldab polüsemse keeleüksuse semantika suhteliselt paindlikku tõlgendamist. Prototüübipõhisel lähenemisel on võimalik seletada probleemsemaid fakte; selles konkreetse uurimuses on käsitletud ühe komi kohakäände perifersemaid ruumitähendusi ja on antud mõnele neist uus seletus. Uurimuses “Местные падежи коми языка в когнитивном аспекте (на примере пространственных значений аппроксиматива)” on käsitluse teoreetiliseks taustaks kognitiivne grammatika. Oma uuemaid uurimistulemusi tutvustas N. Kuznetsov Eestis, Komis ja välismaal. Samuti jätkus olulisemate komi kultuuriuurimuste tutvustamine eesti keeles, muuhulgas valmis tõlge Galina Mišarina käsitlusest “Itkud komi matuse- ja tõrjekombestikust”. Jätkus M. Hoppáli “Šamaaniraamatu” tõlkimine ja toimetamine ning tema venekeelsete artiklite kogumiku toimetamine koostöös autoriga.

Jätkusid uuringud **Bulgaaria Vabariigis** seoses kahe riigi Teaduste Akadeemiate ühisprojektiga “Folklore and dynamics of identities in united Europe – the case of Bulgaria and Estonia”. Valmisid käsitlused maskeerimisfestivalist Pernikus ja jätkuna pühapaikade uurimisele ülevaade Bulgaaria palverännakutest.

Eesti ja läänemeresoome lühivormid

Lühivormide alal kaitsti kaks doktoriväitekirja (A. Baran, “Eesti fraseologismide semantika uurimisvõimalused”; P. Voolaid, “Eesti mõistatused kui pärimusliik muutavas kultuurikontekstis”). Oluliseks tulemuseks oli riikliku programmi “Eesti keeletehnoloogiline

tugi” varal valminud “FES, Eesti fraseologismide elektrooniline alussõnastik” (A. ja K. Õim), mis sisaldab 20 749 fraseologismi või lekseemi, mida on analüüsitud kognitiivse keeleteaduse põhimõtete alusel ja koondatud mõisteseoste järgi. Tegemist on algupärase mõistelise fraseoloogia alussõnaraamatuga, millesarnased varasemad sõnaraamatud eesti keeles puuduvad. Sõnastikus antav eesti fraseologismide terviklik semantiline, süntaktiline ja morfoloogiline kirjeldus võib olla lähtealuseks järgnevatele samasisulistele või muudele fraseologisme käsitlevatele sõnaraamatutele. Selles mõistelises fraseoloogiasõnaraamatus: 1) eksplitseeritakse fraseologismide tähendusi motiveerivate mõistemetafooride sihtvaldkonnad, 2) käsitletakse fraseologisme süntaktiliste üksustena ning 3) eksplitseeritakse fraseologismide morfosüntaktiline struktuur. FESist on fraseologisme lihtne leida ka siis, kui kasutaja ei tea, millist konkreetset sõnaühendit või selle vormi otsida, kuid suudab otsitavat seostada näiteks mõne ontoloogilise mõistekategooriaga. FES koondab 26 813 tähendusüksust, mis järjestatakse mõisteartiklites morfosüntaktilise struktuuri järgi. FES sisaldab ümmarguselt 80 000 sõnet ja suhteliselt piiratud hulka (pisut üle 6000) tüvesid; erisuguseid grammatilisi vorme leidub ligi 70. Lisaks on FESi põhjal eristatud rohkem kui 5800 morfosüntaktilist malli, mis koosnevad tüüpiliselt kahest kuni kolmest osisest ja paistavad hinnanguliselt olevat suuresti samasugused kui mitteidiomaatilises keeles.

Suuremaks saavutuseks võib lugeda veel K. ja A. Õimu kaheosalist artiklit Eesti fraseoloogia leksikograafilisest arengust, mille esimene osa ilmus ajakirjas Keel ja Kirjandus 2008. ja teine 2011. aastal. Artikli fookuses on eesti idiomaatilise mõtte arenemine.

Eesti fraseologismide semantikast kaitses A. Barani doktori-väitekirja, mille pikem teoreetiline osa käsitles psühholingvistilisi ja sotsiolingvistilisi uurimissuundasid, mis võimaldavad senisest paindlikumat fraseologismide analüüsi. A. Baran tõi oma väitekirjas keskse mõistena esile salientsuse – salientsed tähendused on need, mis on mälus alati esimestena kättesaadavad, olgu kaasaitavaks teguriks sage kasutus, kogemuslik tuttavlikkus, kontekst vm. Teoreetilisele osale järgneb viis artiklit, milles vaadeldakse: a) traditsiooniliste fraseoloogiliste ühendite lühidust ning konteks-

tisidusust muutuste skaalal; b) eestikeelsete fraseologismide teket ja nende saksakeelset, religioosset tausta; c) fraseologismide rolli Eesti koolinoorte keelekasutuses; d) loomametafoore sisaldavaid sõimuväljendeid; e) hüperboolseid fraseologisme.

A. Barani uurimistöö põhiteemaks on jätkuvalt olnud ka **kujundlik keelekasutus internetikeskkonnas**, sh meediakeel ja fraseoloogia; jätkuvad uurimused vanema fraseoloogia ja vanasõnade rollist noortesuhtluses, samuti vanemas fraseoloogias kajastuvad keelesümbolid ja nende motivatsiooni tagav teadmus. Valmisid artiklid “Piltlikkuse rollist fraseologismi mõistmises”, “New life of proverbial expressions”, “Sooline aspekt eesti fraseoloogias”, “On the semantic ambiguity of phraseologisms”, “On the role of phraseologisms in the Estonian online media”, “On the role of visual imagery in comprehension of phrases – New media. Multimodal texts – visual humor of Internet”. Lisaks sellele toimetab A. Baran konverentsi “Keelest meeleni / From Language to Mind 3” ettekandeid trükis avaldamiseks.

Seoses Poola-Eesti koostööprojektiga koondus P. Voolaiu huvi **grafiti**-ainesele ja selle seostele paröömika ehk ütlusfolklooriga, valmisid väljundettekanded ja artiklid “Paröömiline pilguheit Tartu avalikku linnaruumi” / “Paremiological insight into the publik city space of Tartu” ja “*In graffiti veritas*”. Samuti valmis P. Voolaiul tellimuskogumik “Elu on lill, ainult kasta. Kõnekäände inimesest ja elamisest” (Tallinn, Ajakirjade Kirjastus).

A. Krikmann redigeeris oma artikli “Kommentaare mõnede folkloorse või rahvapärase taustaga proosapaladele (Observations on traditional or folk tales appearing in the Berlin recordings of Estonian speech)” ingliskeelset tõlget Jaan Rossi koostatavasse kogumikku “Encapsulated Voices. Estonian Sound recordings from the World War One in Berlin Archives: Estonian Sound Recordings from the German Prisoner-of-War Camps in 1916–1918”. Valmis uurimus “Armastus kui teema ja mõiste eesti jm vanasõnades ja mõnes muus folklooris”, samal teemal pidas ta ka loengu Tartu Ülikoolis.

“**Eesti mõistatuste**” III köite jaoks lõpetas A. Krikmann lahen-dite registri põhiaseme kirjade koostamise (algvariandi pikkuseks

kujunes 70 lk) ja koostas statistilise kokkuvõtte eesti mõistatamisobjektide mõistelise jagunemise kohta (u samades lõigetes nagu raamatus “Sissevaateid folkloori lühivormidesse”, kuid kogu allikmaterjalis nähtuvat polüseemiat arvestades). Toimused alustööd eesti mõistatuste (lahendite) polüseemia osas, valmis esialgne statistiline koond võimalike mõistedomeenides osas. Samuti valmis A. Krikmannil referaat, kus on ainekust (Archer Tayloriga raamatu “English Riddles from Oral Tradition” põhjal) ning eesti allikmaterjalis võrreldud 66 tüüpi või tüübisülemit.

Mõistatuste kujundite-osa jaoks kopeeriti välja tekstiread, kus on tegemist a) inimkujunditega, b) loomkujunditega, c) taimkujunditega, d) artefakte esindavate kujunditega – kas siis otse substantiividega või neisse mõisteregioonidesse assotsieerivate verbide, adjektiivide vm sõnadega. Paralleelide registri osas valmis statistika ja kartogrammide soome, ingeri, karjala, vadjaga, isuri, vepsa, liivi, läti ja vene mõistatusvastete seosetiheduse kohta Eesti kihelkondade materjaliga. Ühisosade suurused registreeriti tüübihulkades. Ühtlasi korrastati ja vormistati lõplikult viited laiemale rahvusvahelisele ainesele Tayloriga raamatu “English Riddles from Oral Tradition” põhjal. Jätkus töö kogujate registriga (A. ja L. Krikmann, R. Saukas).

Mõistatuste piirialade teemal valmis P. Voolaiul doktoritöö “Eesti mõistatused kui pärimuslik muutuv kultuurikontekstis”. Väitekirjas keskenduti mõistatusliikide sotsiokultuurilisele tähendusele. Ilmusid artiklid “Why is the floor squeaking? Because the wiser one gives in: On relations between Estonian conundrums and paremiology”, “On the relations between joking questions and paremiology – proverbs in the service of humour creation”, “Recent developments in pupils’ riddle usage in Estonia” ja “Recent changes and reflections of true life events in Estonian riddles”.

Multimeedia ja huumoriuringud, internet

L. Lainestele oli peamiseks väljakutseks töö **11. rahvusvahelise huumori suvekooli ja sümpoosioniga** (International Summer School for Humour Studies: Research, Theory and Applications (ISS11)), mis korraldati koostöös Eesti Kirjandusmuuseumiga Tar-

tus 15.–20. augustini 2011 (vt <http://www.humoursummerschool.org/11/>) ja mis tõi Eestisse hulgaliselt maailmanimega huumoriuurijaid (psühholooge, sotsiolooge, lingviste jt). Suvekooli läbiviimist toetasid Eesti Kultuurkapital, Tartu Kultuurkapital, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Teaduste Akadeemia, Saksa Suursaatkond, ISS Advisory Board jt. Suvekooli eesmärk oli pakkuda sissejuhatust huumoriuurimise distsipliini ning sügavamaid sissevaateid huumori ja naeru uurimisse.

Eri uurimisvaldkondi esindavaid lektoreid osales suvekoolis 13. See tagas suurepärase programmi, mis oli mitmekülgne ja interdistsiplinaarne. Lisaks sellele osalesid kõik lektorid aktiivselt tudengite juhendamise hommikustes sessioonides kogu nädala jooksul (13./14. august – 21. august). Suvekooli programm oli koostatud selliselt, et kaetud oleksid nii teoreetilised kui ka empiirilised küsimused. Igapäevased metodoloogialoengud avardasid kuulajate mõistmist huumori uurimises kasutatavatest meetoditest.

Suvekoolist võttis osa 28 delegaati. Nende hulgas oli üliõpilasi, doktorante, ülikoolide teaduslikke töötajaid, järeldoktorante, aga ka huumori praktiliste väljunditega kokku puutuvaid inimesi (neurolooge, psühholooge, ettevõtjaid jt). Osavõtjaid oli Austriast, Austraaliast, Belgiast, Taanist, Suurbritanniast, Eestist, Saksa maalt, Soomest, Islandilt, Itaaliast, Lätist, Malaisiast, Norrast, Poolast, Venemaalt, Šveitsist ja USA-st. Akadeemilistest distsipliinidest olid esindatud psühholoogia, antropoloogia, lingvistika, sotsioloogia, folkloristika, amerikanistika jm. Delegaatide mitmekülgne taust oli suureks plussiks grupidiskussioonides.

Toimus ka iga-aastane delegaatide sümposium, millest võttis osa 15 delegaati. Kirjastus Mouton de Gruyter sponsoreeris esinejaid auhindadega, mille said Maria Goeth, Bastian Mayerhofer, Tracey Platt ja Piret Voolaid.

ISS11 osutus igati kordaläinuks (seda ka tagasisideküsitluse kohaselt, mille korralduse ja sisulise keskmise hinne oli viiepallisüsteemis 4,68). Osalejad kiitsid loengute kõrget akadeemilist taset, aga ka toimumispaika ning sotsiaalsete ürituse korralduslikku poolt. Loengute väliselt toimus aktiivne suhtlus ja kontaktide vahetamine, millest on loota edaspidist teaduslikku koostööd.

Edukalt liigub edasi **Eesti ja Poola teaduste akadeemiate vaheline projekt** “Creativity and Tradition in Polish and Estonian Cultural Communication”, mille raames korraldati oktoobris 2011 Poolas konverents, millest võttis osa 6 Eesti teadlaste esindajat, lisaks neile peeti 4 võrguettekannet spetsiaalse loengukeskkonna kaudu. Vastuvisiidil käisid Tartus W. Chlopicki ja D. Brzozowska (augustis 2011) ning W. Zarski (septembris 2011). Järgmisel aastal on plaanis külastada Krakowi ülikooli ISHSi konverentsi ajal (25.–29. juunini).

Tihenemas on ka koostöö Rumeenia teadlastega (eesotsas Diana Popaga), kellega on kavas asutada Ida-Euroopa huumorile keskenduv teadusajakiri, mille toimetusse kuulub edaspidi L. Laineste.

Grandi **“Kultuuriprotsessid muutavas ühiskonnas: Traditsioon ja loovus postsotsialistlikus huumoris”** (L. Laineste) raames oli ettevalmistamisel kolm Eesti-Poola artiklilogumikus ilmuvat artiklit, mis on peamiselt materjali kogumise järgus. Neist ühel teemal valmis ettekanne “Women in Estonian family jokes”, milleks kategoriseeriti seni kategoriseerimata materjali eesti nüüdisaegsete anekdootide andmebaasis ja tutvuti kirjandusega. Töötati ka materjalidega, mis on vajalikud artikliks eesti *stand-up*- ehk püstijalakomöödiast (koostöös juhendatava Ilona Piirimägiga); valmimas on selle eestikeelne versioon. Kolmanda artikli teemaks on leim ja vihakõne internetis. Lisaks olid töös ““Vähe peksti meid, lolle!”: Sovetiaeg postsotsialistlikus huumoris” (käsitleb uuemat telesarja “ENSV”) ja artikkel blogikultuurist kui alternatiivajakirjandusest ning huumori rollist selle žanri populariseerimisel. Populariseerival suunal ilmus artikkel “Anekdoot – eesti huumori dinosaur” Õpetajate Lehe kvartalikirjas Haridus, kus autor tutvustab oma doktoritöö põhitulemusi ja analüüsib anekdoodi kui žanri staatust ja toimimist tänapäeva ühiskonnas.

Avaldamisootel on L. Laineste uurimus “Politics of taste in a post-socialist state: A case study” (Tsakona ja Popa kogumikus “Confronting Power with Laughter”). Kogumiku üldeesmärk on kirjeldada poliitika ja huumori vahetõrget erisugustes kultuurikontekstides, et teha üldistusi ja järeldusi sotsiaalse keskkonna mõjude kohta huumorikasutusele. Sellele otsib vastust 11 peatükki,

mis on jagatud kolme teemarühma: poliitikute huumor, huumor meedias ning huumori roll avalikus poliitilises debatis. Viimasesse teemaderingi kuulub ka L. Laineste artikkel, mille põhieesmärgiks on analüüsida 2007. aastal toimunud poleemikat rassistlike naljade kohta eesti laste kohustuslikus lugemisvaras. Artiklis vaadeldakse tekkinud avalikku diskussiooni, milles saavad sõna nii rassismi ja naljade ühisosa tunnustavad kui seda eitavad pooled; nende dialoogis konstrueeritakse/defineeritakse huumori mõiste. Sellised kokkupõrkeid võib tulevikus rohkemgi oodata, sest poliitilise korrektsuse nõue süveneb, samal ajal mõjutab suhtumist sellesse oluliselt Eesti kui endise idabloki riigi minevik. Interaktsioonis minevikuga tekibki kujutlus lubatud ja lubamatust naljast ning selles keskkonnas püsib huumori definitsioon üsna avarana, mahutades enda alla ka mõnes teises sootsiumis lubamatu nalja.

Artiklis “Eastern European three-nation jokes: A beta database” (L. Laineste ja D. Brzozowska) rõhutatakse rahvuslike, eriti aga rahvusvaheliste huumori-andmebaaside tähtsust nii folkloristlikus kui ka interdistsiplinaarses plaanis, sh senisest kiiremaid ja paindlikumaid võimalusi ainese kvantitatiivseks analüüsiks (mis võiksid olla sisse ehitatud otsimootorisse ning veebipõhisena kättesaadavad kõikidele uurijatele), tugikohti rahvusvahelise naljarepertuaari ühtse kategoriseerimissüsteemi väljatöötamiseks, ajendeid semantiliste otsimootorite arendamiseks. Folkloorse huumori rahvusvaheline andmebaas võimaldaks hinnata naljakategooriate proportsioone eri maades, nende ajalist dünaamikat, traditsiooni ja innovatsiooni vahekordi, sotsialistliku ja demokraatliku lähiminekuga traditsioonide erinevust jne.

A. Krikmann valmistas ette kaks ettekannet/uurimust/loengut: “Relationships of punchlineless (and in general older) “Schwanks” and contemporary punchlined jokes (“Witzes”)” ja “Estonian “three-nation” jokes (1964–2011)”.

Grandi “**Kultuuriprotsessid Interneti kogukondades. Narratiivid, väärtushinnangud ja kohaloome**” (M. Kõiva) raames koguti ainestikku lemmikloomakultuuri, meediumide/etnomeditiini teemadel, foorumite narratiive ning geopeituse ainestikku.

M. Kalda kirjutas uurimisartiklit geopeitusest (esialgne pealkiri “Infoajastu variandirikas mäng”). Selleks on töötatud vastava kirjandusega (kommunikatsiooniteooriad, mobiilsus, inimsuhete eripärad globaliseerumise ja infotehnoloogia ajastul; geopeituse analüüsid informaatika, meedia- ja kommunikatsiooniuuringute, kultuurigeograafia jt vaatepunktidest). Jätkati andmete koondamist keskkonnas geopeitus.ee kajastatava põhjal. M. Kõiva ja A. Kuperjanov valmistasid ette uurimust “The Druzhe Tito Figure in YouTube”, milles tulid käsitlusele eri sõnumiga dokumentaalsed, paroodilised ja poliitfantaasia stiilis klipid ning sarnaste intertekstuaalsete lugude võtted, üldnarratiivi loomise võtted ning vaatajate tagasiside narratiividele. Kirjutati käsitlusi meditsiininarraatiividest (vt eespoolt) ja eepostega seotud intertekstuaalsusest ja intermediaalsetest narratiividest (M. Kõiva, A. Kuperjanov), samuti uusimatest tendentsidest lemmikloomapärimuses (L. Vesik). Jätkus tüdrukute kirjalike juttude jälgimine (E. Kalmre). Tähelepanu pälvisid kujundkõne ja narratiivid (vt lühivormid, P. Voolaid). Ettevalmistamisel oli uurimus muuseumide ja arhiivide osast kohaliku ajaloo ja väärtuste peegeldaja ja taasjuurutajana ning vastavatest refleksioonidest Bulgaaria näitel (M. Kõiva). Tegeldi veel andmebaasidele ühtsete standardite väljatöötamise, digiteeritud andmekorpuste presenteerimise ja nende turvalise arengu tagamisega. Toimetamisel oli kogumik “Maailm ja multitasking” (koostaja M. Kõiva), mis sisaldab valiku grandi raames valminud uurimusi. Ettevalmistamisel on L. Fialkova ja M. Jelenevskaja artiklikogumik.

Arvutiandmebaasid, rakendus- ja arendusprojektid

Sihtfinantseeritavale teemale eraldati miniinfrastruktuuri kaasajastamise toetus, mis on mõeldud ennekõike serveri laienduse soetamiseks, folkloristidele sobiva tarkavara soetamiseks ning mõne uue (soovitavalt Euroopa aineklikku ühendava) andmebaasi soetamiseks (vt <http://www.folklore.ee/rl/fo/tegevus/thnl.htm>).

Osaleti ERMi püsinäituse tegemisel konsultantidena (E. Kalmre, A. Kuperjanov, M. Kõiva). Oldi aktiivselt tegevad ARSi töös hoidmise ja ürituste korraldamisega (E. Kalmre, M. Kalda, R. Saukas).

Rakendusprojektidest olid töös a) Võrumaa andmebaas ja portaal LEPP, mille heaks liigitati, kontrolliti, märgendati kõiki pärimusliike esindavat Võrumaa kihelkondade materjali, arendati Põlva, Hargla, Urvaste, Karula kihelkondade ja Antsla linna ajaloolisi ülevaateid (S. Kajak, E.-K. Kärblane, M. Kõiva, A. Kuperjanov, väljundid Antsla 1926, fotod 2011: <http://www.folklore.ee/pubte/v6rumaa/urvaste/antsla.htm> ja Urvaste 1926, fotod 2011: <http://www.folklore.ee/pubte/v6rumaa/urvaste/>); b) “Sõrve pärimuse jäädvustamine ja kogumiku “Sõrvemaa jutud ja laulud” koostamine ning kirjastamine” – kirjutati kogumislugu, toimusid ettekanded kogumisest ja esitajatest, pärimuse üldisest staatusest ja arenguprotsessidest (rahastas programm “Saarte pärimuslik kultuurikeskkond”, juht E. Kalmre).

Andmebaaside täiendamine ja nende tarvis ainestiku digiteerimine on sisuliselt kõikide osakonna töötajate igapäevatöö. Alljärgnevalt põgusalt sellesuunalistest edusammudest.

Väljendite andmebaasi (EKFA) ja selle põhjal valmiva fraseoloogismide allikpublikatsiooni “Monumenta Estoniae Antiquae” heaks töötas A. Baran läbi vanasõnade nn reservi jäetud osa, milles leidis hulk kõnekäänutüüpe. Ühtekokku lisandus ligi 70 tüüpi, suurimad neist saja sedeliga. Lisatud on vanema kirjanduse viiteid kõnekäändude esmaesinemuse kohta (Kreutzwald, Jannsen). Samuti on juhendatud ja korrastatud lisisisestusi, lisatud naljandite, muinasjuttude ja laulude viiteid andmebaasi lisainfo välja. Naljandite puhul on aluseks R. Põldmäe ja S. Läti vastavad väljaanded, kartoteek, lauluparalleelide puhul regilauluandmebaas. Tulemusena on küsimärgistatud tüübid saanud täpsustavad selgitused, mis aitab määratleda nende kõnekäänulisust.

L. Laineste on jätkuvalt tegelenud **eesti naljade andmebaasi** (<http://haldjas.folklore.ee/~liisi/o2>) täiendamise ja haldamisega.

Töö raames andmebaasiga **HERBA** (Historistlik eesti rahvameditsiini botaaniline andmebaas, R. Sõukand ja R. Kalle) valmis kirjanduse andmebaas, millesse on sisestatud ja liigitatud vanemat

kirjandust, seni 8 raamatut (R. Sõukand). Kontrollitud on tekste EFA I ja II käsikirjalisest kogust (R. Kalle), sisestatud ERAst ja RKMist järelkontrolli käigus uusi tekste umbes 50 lk (R. Kalle), lõpetatud on G. Vilbaste käsikirjalises kogus leiduva etnootaani- lise ainekogu sisestamine andmebaasi (R. Kalle). Vilbaste käsikirja jäänud võorkeelsete taimenimedede ja seente-sammalde registritest on sisestatud HERBAs seni puudu olevaid taimenimesid ja liigitatud nende alla tekste (R. Kalle). Kultuurkapitali toel skaneeriti vanemat ravimtaimikirjandust ja olulisemaid käsikirjalisi köiteid (EKS c, Lääts) (Aivar Jakobson), toimetati tekste (Tuul Sepp).

Keerdküsimuste andmebaasis (www.folklore.ee/Keerdkys) ja **piltmõistatuste andmebaasis** (www.folklore.ee/Reebus) toimus 2007. aasta kogumisvõistluse ainese tüübisisene korraldamine ja sisestamine – u 1000 keerdküsimust, tervenisti on lisatud Aimo Kejoneneni raamatus “Sajandinaljad” (2005) leiduvad keerdküsimused (P. Voolaid). Algas uue andmebaasi “**Grafiti**” loomine (koostaja P. Voolaid, tehniline teostus Martin Jaakson), kuhu sisestati 200 üksust.

Valmis andmebaasi “**Eesti loitsud**” struktuur, sisu kuvamise ja uurija töövahendite kavandid, samuti selle laiendused võorkeelse ainekogu ja teiste rahvaste ainekoga sidumiseks. Sisestati loitse käsikirjadest ERA (kuni ERA II 250), Hurt (sarjad I, II, III, E.-K. Kärblane, S. Kajak), materjal on märgendatud ja kontrollitud (M. Kõiva).

Grandi “Religiooni materiaalsus” raames valmis andmebaas **usundilistest esemetest** Eesti arheoloogiakogudes.

2007. aasta koolipärimusest digiteeriti täielikult **lemmikloomapärimus ja hirmujutud** (M. Kõiva, S. Kajak, E.-K. Kärblane, E. Fridolin).

Akadeemilistest muistendiväljaannetest viimistleti halltõvepärimuse köidet (P. Paal, M. Kalda). Jätkus muistendite ja usunditekstide sisestamine ja kontrollimine (ERA käsikirjalised kogud: M. Kalda, K. Kikas, S. Kajak) ning jätkati Hurda kogudele sisestusnimestike koostamist, sealt loitsude sisestamist ja kontrollimist (K. Kikas, M. Kõiva, E.-K. Kärblane). Täiendati **puude andmebaasi** (M. Kuperjanov).

Liideti e-arhiiviga projekti **RADAR** sisestusi (H. Hanni). Teoreetiliste osade, struktuuri ja tüpoloogiaga tegeldi kõigi töösolevate teemade ulatuses. Kultuurkapitali toel algas eesti **kalendrikirjandusest** rahvajuttude ja -usunditeadete digiteerimine esimestest kalendritest kuni aastani 1945 (peamiselt M. Villandi).

Ilmusid eelretsenseeritavad e-ajakirjad **Folklore: Electronic Journal of Folklore** (nr 47–49) ja **Mäetagused** (nr 47–49). Ingliseelse ajakirja 2009. aasta rahvusvahelist suhtlust toetas riiklik programm “Eesti keel ja rahvuslik mälu”. Ajakirja Mäetagused trükkimist rahastas Eesti Kultuurkapital. Perioodiliste väljaannetega töötasid A. ja M. Kuperjanov, M. Kõiva, M. Leman, M. Kuperjanov, A. Niinemets, P. Voolaid. Lisaks Thomson-Reutersi andmebaasile (ISI WEB) indekseeris ja vahendas mõlemat ajakirja EBSCO andmebaas “Humanities International Complete”, ühtlasi saavutati mõlema ajakirja lisamine ERIHi süsteemi.

Lisaks ajakirjade e-numbritele valmistati 5 **uut e-raamatut** (M. Kuperjanov, A. Kuperjanov jt), võrku pannakse uudislehte FOAFTale News (E. Kalmre, tehniline tugi L. Vesik).

Välitööd

Lasteaiapärimuse kogumisvõistluse (www.folklore.ee/kp/lp) eestvõtja P. Voolaiu mahukale, avatud vastustega küsitluskavale vastas ligi 80 õpetajat-kasvatajat lasteaedadest üle Eesti. 67 kaastöö hulgas oli 62 individuaalvastust ja 5 kollektiivset tööd. Peale Lääne- ja Viljandimaa olid esindatud kõik maakonnad. Osavõtjate hulgas olid peamiselt praegused lasteaednikud, kuid oli ka neid, kes enam lasteaias ei tööta. Lühim vastus oli kiri üheainsa mõistatusega, pikimad ulatusid aga poolesaja leheküljeni ja paistsid silma heade teemajutustuste ning rohke foto- ja videomaterjaliga. 2011. aastal tehti aktsioonist kokkuvõtteid ning materjalid ja preemiad anti üle 14. märtsil.

P. Voolaid jäädvustas grafitit Tartus ja mujal Eestis.

Etnobotaanikud korraldasid küsitluse “Lapsepõlves söödud looduslike taimede pärimus”, mille esialgsetest tulemustest valmis

ka kaks ülevaateartiklit (kirjandusmuuseumi aastaraamatus ja Eesti Looduses, R. Kalle, R. Sõukand).

7. mail jäädvustati Qbajjari lahe kaldal Gozol (Ghawdex) asuvas Marsalforni kalurikülas külapidu ja 15. mail Dingli laata (M. Kõiva, A. Kuperjanov).

Aasta jooksul jäädvustati Lõuna-Eesti portaali LEPP jaoks fotovälitöödel Urvaste kihelkonnas ja Antslas kirikuid, kabeleid, kultuurikeskusi, koolimaju, valitud kodusid ja koduaedasid, skulptuure ning teemaparke Pokumaad, Nõiariiki, Metsamoori pereparki. 22. juunil jäädvustati Metsamoori taimeetendus (M. Kõiva, A. Kuperjanov).

- 8.–19. oktoobrini oli A. Baran välitöödel Ida-Saaremaa ja Muhumaa koolides (projekt “Saaremaa ja Muhumaa koolinoorte fraseoloogia-alane küsitlus”) kultuuriministeeriumi toetusprogrammi “Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2011–2014” raames.

- 4.–13. detsembrini viibisid M. Kõiva ja A. Kuperjanov Eesti ja Bulgaaria Teaduste Akadeemiate ühisprojekti raames välitöödel (küsitlused lokaalse ajaloo kajastamisest, kloostritest kui traditsioonide sõlmpunktidest, arheoastronoomilistest monumentidest, tähtpäevakombestikust) marsruudil Russe, Kazanlak, Plevna, Šipka.

Näitused

1. aprillist 30. detsembrini oli Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseumis avatud näitus “Kukruse kaunitar ja tema kaasaegsed: Eesti rikkalikem kalmistu muinas- ja keskaja piirilt”. Näituse kuratorid olid Mari Lõhmus ja T. Jonuks, kujundajad Liina Unt ja Katre Rohumaa. TÜ ajaloo muuseumi ja kultuuriteooria tippkeskuse ühistööna valminud näitus otsis vastuseid küsimustele: kes olid need inimesed, keda maeti Kukrusele; kuidas ja millal neid sängitati; milline oli surnute rõivastus; kas Kukrusele maeti sõjamehi; kas nad olid kristlased. Tutvuda sai ka arheoloogide tööoludega: alati ei toimu kaevamised suvel, Kukrusel kaevati

käredate miinuskraadidega 2009. aasta lõpus ja 2010. aasta alguses kõrgete lumehangede vahel. Arheoloogilised kaevamised tõid päevavalgele umbes 800-aastase kalmistu, mis koosnes viiekümnest matusest.

14. mail esitleti muuseumiöö “Öös on aardeid” raames slaidiprogrammi “Kaitseesemed öös” (M. Kõiva, A. Kuperjanov).
6. augustil avati konverentsil “Läänemere isandatest tänaseni – sõrulase tee muutuvus argipäevas” Salme rahvamajas E. Kalmre koostatud näitus “Sõrvemaa paigad ja inimesed” (kujundanud Artur Kuus).
23. septembrist detsembrini oli EKM-i trepigaleriis avatud M. Kõiva ja A. Kuperjanovi fotonäitus “Surva”.
- Linnaraamatukogule vahendati Renaldo Veeberi näitus “Eesti mütoloogia” (A. Niinemets).

Kraadiõpe

Doktorikraadid

Piret Paal kaitses 15. jaanuaril Helsingi Ülikoolis väitekirja “Written cancer narratives: An ethnomedical study of cancer patients’ thoughts, emotions and experiences”, juhendajad A. Kaivola-Bregenhøj, M. Naakka-Korhonen, A.-L. Siikala (kuni 2009), oponendid Ilkka Haarni ja Kirsti Salmi-Niklander.

Anneli Baran kaitses 15. märtsil Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudis doktoriväitekirja “Fraseologismide semantika uurimisvõimalused”, juhendaja Arvo Krikmann, oponent Outi Lauhakangas.

Mare Kalda kaitses 30. mail Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudis doktoriväitekirja “Rahvajutud peidetud varandustest: tegude saamine lugudeks”, juhendaja Jürgen Beyer, oponendid Tiina Peil ja Irma-Riitta Järvinen.

Piret Voolaid kaitses 30. juunil Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudis doktoriväitekirja “Eesti mõistatused kui pärimusliik muutuvus kultuurikontekstis (Estonian riddles as a folklore genre in a changing cultural context)”, juhendajad Arvo Krikmann ja Tiiu Jaago, oponendid Mall Hiiemäe ja Sirkka Saarinen.

Magistrikraadid

31. mail kaitses folkloristika osakonna töötaja Kaisa Sammelselg etnoloogia alal magistritöö “Maausulised 21. sajandi alguse Eestis: analüüs läbi hiie problemaatika”, juhendajad Art Leete ja Tõnno Jonuks, retsensent Ergo-Hart Västrik.

Doktoriõppes jätkasid Katre Kikas, Nikolay Kuznetsov, Raivo Kalle, grandilistest Martin Rebane ja Kristiina Johanson.

Juhendamine

T. Jonuks juhendas Tuuli Kurisoo bakalaureusetööd “Ristripatsid Eesti 12.–13. sajandi laibakalmistutes – ehted, kristlaste või paganate tunnused” (kaitsti 2011).

T. Jonuks juhendas koos Martin Malvega Liivi Varuli bakalaureusetööd “Rituaalselt kasutatud inimluud Eesti noorema pronksiaja kalmistutes”.

T. Jonuks juhendas koos Marge Konsaga Tuuli Kurisoo magistritööd “Ristisümbolika Eesti hilisrauaaja materjalis”.

T. Jonuks juhendas koos Aivar Kriiskaga Kristiina Johansonini doktoritööd “Sekundaarselt kasutatud esemed Eesti arheoloogias”.

T. Jonuks juhendas koos Meelis Friedenthaliga Raivo Pranki doktoritööd “Mõök religioosse sümbolina 8.–13. sajandi Euroopa inimese maailmapildis”.

N. Kuznetsov juhendas koos Florian Siegliga Triin Todeski bakalaureusetööd “Verbi augmentatiivne võrdlusaste komi keeles” (kaitsti 2011).

- P. Voolaid juhendas Eleene Sammleri bakalaureusetööd “Eesti laste kirjad jõuluvanale: soovid traditsiooni keskmes” (kaitsti 2011).
- R. Sõukand juhendas koos Ain Raaliga Sofia Hratkevitši magistritööd “Ravimtaimede ja rahvameditsiini võtete kasutamine gripi ja külmetushaiguste korral Kuressaare ning Tallinna apteegikülastajate poolt” (kaitsti 2011).
- R. Sõukand juhendas koos Ain Raali ja Daisy Volmeriga Anna Abolinši magistritööd “Ženšenni preparaate kasutamine Eestis” (kaitsti 2011).
- R. Sõukand juhendas koos Väino Pikalaisega Raivo Kalle doktoriööd “Looduslikud toidutaimed Eesti etnokultuuris ning nende võimalik rakendamine tänapäeval”.

Oponeeringud

- K. Kikas oponeeris Karoliina Sarki (Tallinna Ülikool, germaani-romaani filoloogia) magistritööd “Norra rahvajuttude tõlkimine eesti keelde raamatu “Hedalen metsa trollid” näitel”.

Konverentsid, seminarid, loengud

Korraldatud ürituste kroonika

3. ja 4. veebruaril korraldas folkloristika osakond Jõgevastel Eesti folkloristide 6. talvekonverentsi “Haldjas 15: pärimus ja internet”. Ettekanded: Aado Lintrop, Lina Gergova, Ell Vahtramäe, Tiiu Jaago, Kadri Tüür, Asta Õim, Mare Kõiva, Ingrid Rüütel, Reet Hiemäe, Maili Pilt, Mare Kalda, Anneli Baran, Liisi Laineste, Piret Voolaid. Posterettekannet: Sille Kapper. Konverentsil esitleti Ingrid Rüütli Kihnu tantsude DVD-d, Janika Orase Saaremaa rahvalaulude veebikogumikku “Sõit, sõit, sõit Sørve poole”, Piret Paali raamatut “Written Cancer Narratives – An Ethnomedical Study of Cancer Patients’ Thoughts, Emotions and Experiences”. Konverents lõppes ekskursiooniga Barclay de Tolli mausoleumi.

Teesid ja muu informatsioon leitav aadressil <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2011/ftk6/>.

- 15.–20. augustini korraldas Liisi Laineste ISHSi 11. rahvusvahelise suvekooli ja sümposiooni “International Summerschool and Symposium for Humour and Laughter: Theory, Research and Applications” (ISS11). Lektoritena astusid üles Dorota Brzozowska, Wladislaw Chlopicki, Christie Davies, Holger Kersten, Arvo Krikmann, Alexander Kozintsev, Seppo Knuutila, Sharon Lockyer, John Morreall, Anu Realo, Graeme Ritchie, Willibald Ruch, Clare Watters, Liisi Laineste; ettekannetega: Piret Voolaid, Martin Rebane.
28. ja 29. oktoobril korraldas Liisi Laineste koostöös Poola partneritega Krosnos (Poola) Poola– Eesti ühiskonverentsi “Creativity and Tradition in Polish and Estonian Cultural Communication”. Ettekannetega astusid üles Eve Annuk, Anneli Baran, Risto Järv, Mare Kalda, Eda Kalmre, Arvo Krikmann, Mare Kõiva, Liisi Laineste, Maarja Lõhmus, Indrek Ojam, Ilona Piirimägi, Martin Rebane ja Piret Voolaid.
17. ja 18. novembril Eesti Kirjandusmuuseumis ja Eesti Rahva Muuseumis alushariduse keeleõppe koolitusseminar “A-B, hakka pähe! Kui ei hakka, lükkkan takka!”. Seminari korraldasid Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts, Emakeele Selts, muuseumi esindajana Piret Voolaid.
28. novembril korraldasid Mare Kõiva, Liisa Vesik ja Renata Sõukand 8. interdistsiplinaarse konverentsi “Medica: Medical Pluralism in the Era of Digimodernism”; esinesid Mihály Hoppál, Valentina Haritonova, Tatjana Bulgakov, Kaarina Rein, Mare Kõiva, Svetlana Tsonkova, Kristiina Johanson, Ave Tupits, Raivo Kalle ja Renata Sõukand, posterettekanne Piret Paalilt.
- 28.–30. novembrini osales Eda Kalmre kaaskorraldajana Vilniuses Leedu Kultuuriuuringute Instituudi korraldatud rahvusvahelisel konverentsil “Cultural Research in the 21st Century: Heritage, Identities and New Rhetoric”.

29. ja 30. novembril peeti Tartus Eesti Kirjandusmuuseumi, Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudi ning Kultuuri-teooria tippkeskuse sümposium "Traditional and Literary Epics of the World: Textuality, Authorship, Identity", mis oli pühendatud Eesti rahvuseepose "Kalevipoeg" 150. aastapäevale. Korraldustoimkonnas olid Mare Kõiva, Marin Laak, Risto Järv, Mare Kalda, Katre Kikas, Maris Kuperjanov, Salle Kajak.
22. detsembril korraldati Eesti Kirjandusmuuseumi Kreutzwaldi päevade rahvaluulepäev, esinesid Reet Hiiemäe, Märt Läänemets, Vladimir Sazonov, Heinike Heinsoo, Enn Ernits, Sirje Kupp-Sazonov, Renata Sõukand ja Raivo Kalle, Mare Kõiva, Anu Korb.

FO töötajate ettekanded

3. ja 4. veebruaril Eesti folkloristide 6. talvekonverentsil "Haldjas 15: pärimus ja internet" Jõgevastel: L. Gergova "Missing Stereotypes and Stereotypes in Excess", A. Õim "Mis on FES?", M. Kõiva "Koht ja paik loitsudes", R. Hiiemäe "Rollid ja rollikäitumine esoteerikafoorumites", M. Kalda "Tagasi Tammiku Rahaugumäele. Kas kohanimes on lugu sees?", A. Baran "Piltlikkuse rollist fraseologismi mõistmises", L. Laineste "'Vähe peksti meid, lolle!': Sovetiaeg postsotsialistlikus huumoris", P. Voolaid "Paröömiline pilguheit Tartu avalikku linnaruumi".
8. ja 9. veebruaril rahvusvahelisel konverentsil "Инновационные технологии в сфере национального образования" Sõktõvkaris, Komimaal: N. Kuznetsovi videoettekanne "Преподавание коми языка в Тартуском университете".
- 21.–25. veebruarini ISFNRI (International Society for Folk Narrative Research) vahekonverentsil "Telling Identities: Individuals and Communities in Folk Narratives" Shillongis, Indias: M. Kõiva "Serva Ell – how folk stories reflect the actions of a famous folk healer", Andres Kuperjanov "From Moon to Great Wain", L. Vesik "Contemporary dog-lore".

5. märtsil emeriitprofessor Anu-Reet Hausenbergi 70. sünnipäevale pühendatud seminaril Tallinnas: N. Kuznetsov “Komi uudissõnadest”.
27. märtsil andsid R. Sõukand ja R. Kalle Vikerraadio teadussaates Labor ülevaate muutustest eestlaste ravimtaimede kasutamises, tutvustades artiklit, mis ilmus ajakirjas *Journal of Ethnopharmacology* (http://vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1537301).
- 4.–8. aprillini konverentsil “Zoosemiotics and Animal Representations” Tartus: R. Sõukand, R. Kalle, Ingvar Svanberg “From Repelling to Killing: Human–Insect Relationship in Estonian Folk Tradition”.
11. ja 12. aprillil ERMi 52. aastakonverentsil “Toidukultuur”: R. Kalle ja R. Sõukand “Looduslike taimeliikide söögiks tarvita mine Eestis. Toidukultuuri kogumine ja vahendamine: individuaalsed ja institutsionaalsed vaatepunktid. / Recollecting and mediating food culture: individual and institutional perspectives”.
14. aprillil laste- ja noortekirjanduse konverentsil O. Lutsu nimelises Tartu Linnaraamatukogus: E. Kalmre “Tüdrukute omaloomingulised armastusjutud – pärimuskultuur ja/või kirjandus”.
15. aprillil Austmarr Network’i sümposiumil “Cultural Exchanges Across the Baltic Sea in the Middle Ages” Tartus: T. Jonuks “Estonia in Old-Norse literature”.
- 17.–20. aprillini SIEFi (The Société Internationale d’Ethnologie et de Folklore) kongressil “People Make Places – Ways of Feeling the World” Lissabonis, Portugalis: M. Kõiva “Making the ritual space and place”, M. Kõiva ja A. Kuperjanov “The Druzhe Tito Figure in YouTube”, L. Vesik “Contemporary Estonian pupil dog lore”.
20. aprillil Muinsuskaitseameti infopäeval Sõmerus: T. Jonuks “Miks arheoloogia?”.
27. aprillil konverentsil “Noorte hääled” Tartus: K. Kikas “Jakob Hurda ja Matthias Johann Eiseni vastuolu kajastumine rahvaluulekogujate kirjades”.

30. aprillil pärimuskultuuri õppepäevadel Kuressaares: R. Kalle “Looduskeskkond ja pärimuskultuur. Taimepärimus” ja R. Sõukand “Ravimtaimede kasutuse muutus ajas”.
26. mail Akadeemilise Rahvaluule Seltsi aastakoosolekul: P. Voolaid “Eesti mõistatused muutavas kultuurikontekstis”.
5. mail konverentsil “Sacred sites around the Baltic Sea” Ketrzyni muuseumis, Poolas: T. Jonuks “Isolated holy places – sites where nothing is around?”.
- 10.–15. maini konverentsil “Taking Malta out of the Box: Island Cultures, Economies, and Identities” Vallettas, Maltal: M. Kõiva ja A. Kuperjanov “Signs of giants in the islands”.
3. juunil pärimuskultuuri õppepäevadel Kuressaares: M. Kõiva “Rahvaarstid”.
11. juunil Eesti Rahvusliku Folkloorinõukogu Koolituskeskuse ja Sangaste seltsimaja kursusel “Inimene ja loodus” Sangaste vallas Kunstimäe puhkemajas: R. Kalle “Rahvameditsiin, taimravi ja pärimus. Ravimtaimede tundmine. Ravimtaimede praktikum. Ravimtaimede korjamine”.
12. juunil Kohtla valla päevade ajalookonverentsil: T. Jonuks “Kukuruse kalme”.
12. juunil Vikerraadio teadussaates andis R. Sõukand intervjuu platseebo olemusest (http://vikerraadio.err.ee/helid?main_id=1585761).
16. juunil Eesti Vabaharidusliidu Koolituskeskuse programmis “Täiskasvanute koolitus vabahariduslikes koolituskeskustes” Viljandimaal Energia talus: R. Kalle “Mis on pärandkooslused, pärandmaastikud, pärandkultuurmaastikud ja kuidas need on seotud taimedega”.
- 3.–10. juulini IX etnoloogia ja antropoloogia kongressil Petroskois, Karjalas: M. Kõiva ja A. Kuperjanov “Медиум как резервуар знания”, L. Vesik “Валентин день”.

- 5.–10. juulini ISHSi (International Society for Humor Studies) aastakonverentsil Bostonis, USA: L. Laineste “Women in Estonian family jokes”.
6. augustil konverentsil “Läänemere isandatest tänaseni – sõrulaase tee muutuv argipäev” Salmel: E. Kalmre “Kirjandusmuuseumi töomail: kogumisretked Sõrvemaale”, avati ka tema koostatud näitus “Sõrvemaa paigad ja inimesed” (kujundanud Artur Kuus).
13. augustil astronoomiahuviliste XVI kokkutulekul Palal: M. Kõiva “Kuu folklooris”.
- 15.–20. augustini rahvusvahelises huumori suvekoolis ja sümposiumil Eesti Kirjandusmuuseumis: A. Krikmann “Relationships of punchlineless (and in general older) “Schwanks” and contemporary punchlined jokes (“Witzes”)”.
- 24.–26. augustini rahvusvahelisel interdistsiplinaarsel konverentsil “Imaging Spaces/Places” Helsingi Ülikoolis: K. Kikas “In the footsteps of Kalevipoeg. (Re)locating legendary places in Soviet Estonia”.
- 17.–26. septembrini SEACi (The European Society for Astronomy in Culture) 19. kongressil “Stars and Stones: Voyages in Archaeoastronomy and Cultural Astronomy – A meeting of different worlds” Evoras, Portugalis: M. Kõiva “Stones in Estonian mythology” ja A. Kuperjanov “About Karelian petroglyphs”.
23. septembril üleeuroopalisel teadlaste ööl: R. Hiimäe “Taevasest teenäitajast tarbimismaailma sõnumitoojaks: inglite kujutamisesest reklaamis”; M. Kõiva ja A. Kuperjanov esinesid fotonäitusega “Surva”.
3. oktoobril professor Vello Salo loengusarjas “Armastus eesti keeles, folklooris ja kirjanduses” Tartus: A. Krikmann “Armastus kui teema ja mõiste eesti jm vanasõnades ja mõnes muus folklooris”.
6. oktoobril alusharidusõpetajate koolitusseminaril “A-B, hakka pähe! Mängust keeleni ja keelest mänguni” Tartu Ülikooli Narva

- Kolledžis: E. Kalmre “Laste hirmutamist ja hirmujuttudest” ja P. Voolaid “Lasteaiapärimuse kogumisest uurimiseni – kogumisvõistlus 2011”.
- 12.–16. oktoobrini Szegedi Ülikooli etnoloogia ja kultuuriantropoloogia osakonna korraldatud konverentsil “Heroes and Celebrities in Central and Eastern Europe”: M. Kõiva “Lennu phenomenon”.
12. oktoobril TÜ ajaloomuuseumis: T. Jonuks “Eesti usund muinas- ja keskaja piiril: olid nad kristlased või paganad?”.
- 13.–17. oktoobrini Ida-Euroopa etnobioloogide teisel konverentsil Királyrétis, Ungaris: R. Kalle “Wild plants in Estonian food culture: outline of research sources”, R. Sõukand “Personal and shared herbal landscapes”.
20. oktoobril O. Lutsu nimelise raamatukogu krati-teemalisel muinasjutupäeval: K. Kikas “Kratist rahvaluuleteadlase vaatepunktist”.
23. märtsil kevadise koolivaheaja loeng Tartu tähetornis: A. Kuperjanov “Jantar Mantar, Navagraha ja rauast sammas”.
- 27.–30. oktoobrini ISFNRI töörühma “Committee on Charms, Charmers and Charming” peakomitee töökoosolekul ja konverentsil “Oral Charms in Structural and Comparative Light” Moskvas: M. Kõiva “Letters from heaven and manuscript incantation collections”.
28. ja 29. oktoobril Poola-Eesti projektiseminaril “Creativity and Tradition in Polish and Estonian Cultural Communication” Krosnos, Poolas paarisettekanded: A. Lubecka ja L. Vesik (*online*) “National identities and display”, D. Brzozowska ja A. Krikmann “Stereotypes in three-nation jokes”, D. Brzozowska ja I. Ojam, L. Laineste “Gender stereotypes”, W. Chłopicki ja L. Laineste, I. Piirimägi (*online*) “Stand-up comedy”, M. Wojcicka ja E. Kalmre (*online*) “Urban legends”, M. Iżykowska ja M. Kalda (*online*) “Money in culture”, A. Lubecka ja M. Kõiva (*online*) “Ritual year”, M. Poprawa ja M. Rebane “Political discourse as folklore”, G. Szpila ja P. Voolaid “Graffiti, proverbs, riddles”, A. Teresz-

- kiewicz ja L. Laineste “Verbal Aggression on the Internet”, T. Piekot ja A. Baran “Multimodal texts”.
4. novembril Eesti Akadeemilise Usundiloo Seltsi aastakonverentsil “Vormelid ja tehnikad religioonis”: M. Kõiva “Käsikirjalised nõiaraamatud”.
- 6.–15. novembrini viiendal vanasõnade uurimise alasel teadusüritusel “Interdisciplinary Colloquium on Proverb” Taviras, Lõuna-Portugalis: A. Baran ja P. Voolaid “In graffiti veritas”.
- 10.–14. novembril SIEFi töörühma “The Ritual Year” 7. konverentsil “Researchers, Performance, Researcher Co-Designing Heritage, Co-Designing Performance” Ljubljanas, Sloveenias: M. Kõiva ja A. Kuperjanov “Back to the first class. Rituals connected with finishing school”.
15. novembril Ljubljana Ülikoolis sarjas “Euroopa mütoloogiad”: M. Kõiva “Estonian folk prophets”.
17. ja 18. novembril koolitusseminaril “A-B, hakka pähe! Kui ei hakka, lükkan takka!” Eesti Kirjandusmuuseumis ja Eesti Rahva Muuseumis: A. Õim “Kujundi roll emakeele omandamisel”, P. Voolaid “Ussa-pussa, ussa-maru, sina oled mängus karu! Lasteaiapärimuse kogumisvõistlus 2011”, E. Kalmre “Hirmust, hirmutamistest ja hirmujuttudest”, P. Voolaid ja A. Tuisk “Liisklugemised ja lõbusad riimid lastepärimuses”.
25. ja 26. novembril Luxembourggi keelepäevadel: A. Õim “Metafoorid, mille järgi me elame”, “Metafoorid keelearengus”.
28. novembril 8. interdistsiplinaarsel konverentsil “Medica: Medical Pluralism in the Era of Digimodernism” Eesti Kirjandusmuuseumis: M. Kõiva “Constructive alternativism and the healers”, R. Kalle ja R. Sõukand “Unintentional prevention of diseases: historical study on Estonian tea-plants”.
- 28.–30. novembril Leedu Kultuuriuuringute Instituudi rahvusvahelisel konverentsil “Cultural Research in the 21st Century: Heritage, Identities and New Rhetoric” Vilniuses: E. Kalmre “About the folklore process: On the example of the Sõrve peninsula”.

29. ja 30. novembril Eesti rahvuseepose “Kalevipoeg” 150. aastapäevale pühendatud sümposionil “Traditional and Literary Epics of the World: Textuality, Authorship, Identity” Tartus: K. Kikas “Dr. Kreutzwald has been blamed... A village tailor H. A. Schults defending the authenticity of Kreutzwald’s Kalevipoeg”, M. Kõiva “Kalevipoeg as the basis of new narrative forms”.
- 14.–16. detsembrini TAGi (The Theoretical Archaeology Group) konverentsil Birminghamis: T. Jonuks koos Ester Orase ja Kristiina Johansoniga “Terms and concepts in archaeology of religion”.
15. detsembril osalesid M. Kõiva ja A. Kuperjanov Eesti-Bulgaaria kahepoolse projekti arutelul ja lõpparuande kinnitamisel Sofias (koostöö Bulgaaria TA Etnoloogia ja Folkloristika instituudi ja Etnograafia Muuseumiga).
21. ja 22. detsembril 55. Kreutzwaldi päevade teaduskonverentsil Eesti Kirjandusmuuseumis: R. Hiemäe “Gnoomid, kooboldid ja gobliinid. Uskumusolendite nimetuste tõlkimise spetsiifikast”, R. Sõukand ja R. Kalle “Tõlked ja valetõlked Eesti taimepärilmuse mõjutajatena”, M. Kõiva “Mitmekeelsed loitsud. Kas tõlked või koodivahetus?”.

Siseseminaride ettekanded

- Folkloristide teispäevaseminarid toimusid M. Kalda koordineerimisel, kokku toimus 19 seminari.
4. jaanuaril tutvustas N. Kuznetsov ühte osa äsja ilmunud raamatust “Зыряне и зырянски край в литературных документах XIX века” (Sürjalased ja sürjamaa 19. sajandi kirjasõnas).
18. jaanuaril kõneles A. Kuperjanov astraaluskumustest (pikemalt Tunguusi meteoriidiga seonduvast).
25. jaanuaril tutvustas K. Kikas Paul van der Grippi raamatut “Passion and Profit. Towards an Anthropology of Collecting” (2007).
1. veebruaril rääkis M. Kõiva käsikirjalistest nõia- ja maagiaraamatutest.

8. veebruaril tutvustas Kadri Tüür esialgset failirepositooriumi.
15. veebruaril esines R. Hiiemäe: “Kommertsmaailma sõnumitoojad. Inglise kujutamine tarbijareklaamides”.
8. märtsil andsid M. Kõiva, L. Vesik ja A. Kuperjanov ülevaate 22.–25. veebruarini Kirde-Indias Shillongis toimunud Rahvusvahelise Rahvajutu-uurimise Seltsi (ISFNR) vahekonverentsist.
5. aprillil rääkis T. Jonuks looduslikest pühapaikadest ja üldsuse eest varjatud pühapaikadest.
14. aprillil (erandina neljapäeval) esines Sloveenia TA Etnoloogia Instituudi teadur Maja Godina Golija: “The potato in Slovenia: From hatred to glory”.
19. aprillil rääkis Agnes Aljas tänapäeva argielu dokumenteerimisest ning viimaste aastate Eesti Rahva Muuseumi välitöödepraktikast ja vajadustest.
3. mail külastati seminari raames näitust “Kukruse kaunitar ja tema kaasaegsed: Eesti rikkalikem kalmistu muinas- ja keskaja piirilt”. Väljapanekut tutvustas üks näituse koostajaid T. Jonuks.
31. mail andsid Mari Sarv ja Kadri Tüür ülevaate konverentsist “Aligning National Approaches to Digital Preservation” rahvusraamatukogus.
13. septembril osakonna külalисуurija L. Granbom-Herraneni seminar “Vanasõnad SMSides – vanad sõnad, uus kontekst”.
5. oktoobril oli tutvustas Aleksandra Arhipova vene folkloristika uusi jooni.
18. oktoobril pidas Ekaterina Tsirkova ettekande udmurdi loitsude kogumis- ja uurimisloost ning klassifitseerimisest.
22. novembril kõneles A. Baran fraseologismide visualiseerimisest.
28. novembril tutvustas Dmitri Funki (Moskva) Siberi väikerahvaste folklooritekstide elektroonilist korpust (šori, teleuudi ja evengi materjalid).
6. detsembril arutles R. Hiiemäe teemal “Vormelid ja narratiivid peomuljete jagamise saidi eileklubis.com materjalis”.

13. detsembril tutvustas N. Kuznetsov Anna-Leena Siikala ja Oleg Ulyashevi värsket raamatut “Hidden Rituals and Public Performances: Traditions and Belonging among the Post-Soviet Khanty, Komi and Udmurts” (2011), keskendudes komidest kõnelevale osale.

Loengutsüklid

Eesti Kunstiakadeemias: “Eesti folkloor” (M. Kõiva).

Tartu Ülikoolis: “Sissejuhatus soome-ugri keelte ja eesti keele uurimisse”; soome-ugri keelte seminar; ungari keele seminar; komi keel; soome-ugri keelte magistriseminar; ungari keele magistriseminar (N. Kuznetsov).

Eesti Maaülikoolis: 2011/2012 õppeaastal e-kursus “Sissejuhatus etnobotaanikasse” (Renata Sõukand, Raivo Kalle).

Eesti Usuteaduste Instituudis: “Eesti rahvausund” (M. Kõiva).

Rahvusvaheline koostöö

Eesti-Poola ühisprojekt “Creativity and tradition in Estonian and Polish cultural communication” (L. Laineste, W. Chlopicki).

Soome-Eesti ühisprojekt “Pohjois-Euroopan kansojen yhteisten sananlaskujen vertaileva tutkimus” (A. Krikmann).

Venemaa, Soome, Ungari ja Eesti ühisprojekt “Mythologia Uralica” (M. Kõiva).

EKMi ja Peterburi Kunstkamera projekt “Traditions and Innovations” (juhid J. Berezkin, M. Kõiva).

Eesti-Bulgaaria ühisprojekt “Folklore and Dynamics of Identities in New Europe – the case of Bulgaria and Estonia” (2009–2011) (juhid E. Anastasova, M. Kõiva, täitjad T. Ojamaa, K. Labi ja A. Kuperjanov).

“Uralic Mythologies” (M. Hoppál, M. Kõiva).

“Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Crosscultural Research Project” (A. Baran).

Intercontinental Dialogue on Phraseology Project (IDP Projekt)

“Research on Phraseology in Europe and Asia: Focal Issues in Phraseological Studies” (A. Baran).

Kokkuvõttes oli aasta 2011 tõiselt keeruline ja pinges, täis uusi ideid ja osalt valmivaid, osalt jätkuna kulgevaid mahukaid töid ja laienevaid koostööprojekte. Aasta esimesse poolde jäi nelja doktoritöö edukas kaitsmine (P. Paal, A. Baran, M. Kalda, P. Voolaid). See annab palju arenguvõimalusi nii väitekirja kaitsnutele kui ka kogu osakonnale. Samas on tõsieluline tõik, et nüüdsest on pea-aegu kõikidel osakonna teaduritel doktorikraad ja seda majanduskitsikuse laine haripunktis.

Valmis uudne lühivormide alussõnastik FES ja rida uurimusi, mis jäävad pikemaks ajaks püsima kui oma aja teadusmõtte maa-märgid. Toimus märkimisväärseid üritusi, nagu osavõtjate kõrge tunnustuse pälvinud Rahvusvahelise Huumori Uurimise Seltsi suvekool ja sümpoosion L. Laineste juhtimisel. Ühe kirjastuse Mouton de Gruyter auhinna pälvis P. Voolaid. P. Voolaiu vedada oli lasteaiapärimuse kogumisaktsioon, mis tõi kaasa uudse ainestiku ja vastajaterühma kõrval kahasse haridusministeeriumi jm kultuuriasutustega koolitussarja alushariduse õpetajatele. Teadustöö kõrval on valminud mitmed laiale lugejaskonnale suunatud tellimusraamatud. Üritustest mainigem veel Eesti–Poola ühiskonverentsi oma uuendusliku paarisettekannete sarjadega ning Medica sarja 8. konverentsi “Medical Pluralism in the Era of Digimodernism” ja folkloristide talvekonverentsi, mis oli pühendatud serveri Haldjas 15. aastapäevale ning mis vahendas interneti-uuringuid, edusamme digi-andmebaaside alal ja nüüdiskultuuri uurimisel.

Suurepäraseid rahvusvahelised kontaktid on olnud Poola, Bulgaaria, Sloveenia ja Portugali suunal, laabunud on koostöö rahvusvaheliste formaalsete ja mitteformaalsete tööühmadega. 2011. aastal ilmus SIEFi tööühma “The Ritual Year” aastaraamat (M. Kõiva, Mall ja Gordon Leman), samuti P. Paali koostatud Põh-

ja-Euroopa uurijaid haarav artiklivalimik “Inimene, tervis ja haigused” sarjas “Tänapäeva folkloorist”; jätkus erialaajakirjade Folklore: Electronic Journal of Folklore ja Mäetagused väljaandmine, millele lisandus ISFNRI tööühma ajakiri Incantatio. Kõige selle juures on oluline olnud kooskõla ja kõigi osakonna töötajate mõistev ning sõbralik koostöö parema tulemuse nimel, õla alla panemine, olgu selleks siis konverentsid, väljaanded, välitööd, digiteerimine, tehniline töö või analüüs suurprojektide heaks.

Eesti Kirjandusmuuseumi väljaanded 2011

Merike Kiipus

Trükised

11th International summer school for humour research : theory, research, applications : programme, lecture materials and symposium abstracts : 15th –20 August 2011, Tartu / editor Liisi Laineste ; assistant editor Maris Kuperjanov. Tartu : ELM Scholarly Press, 2011. 240 lk.

Eetika ja valikud : Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kogumiskonverents Tartus, 27. oktoobril 2011 / Akadeemiline Rahvaluule Selts ; koostaja ja toimetaja Eda Kalmre. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2011. 22 lk.

Faehlmann, Friedrich Robert. Teosed. III / Eesti Kirjandusmuuseum ; Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus ; koostanud Kristi Metste, Jaan Undusk, Marju Lepajõe. Tartu-Tallinn : Eesti Kirjandusmuuseum : Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, 2011. 455 lk.

Folklore : electronic journal of folklore : printed version / Folk Belief and Media Group of the Estonian Literary Museum ; Estonian Institute of Folklore ; edited by Mare Kõiva & Andres Kuperjanov. Tartu : Folk Belief and Media Group of the Estonian Literary Museum.

Vol. 47. 2011. 208 lk.

Vol. 48. 2011. 216 lk.

Vol. 49. 2011. 160 lk.

- Haldjas 15: pärimus ja Internet : Eesti folkloristide 6. talvekonverents : teesid : 3.–4. veebruar 2011, Jõgeveste / EKM Teaduskirjastus ; Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond ; koostajad: Helen Hanni, Maris Kuperjanov. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2011. 26 lk.
- Inimene, tervis ja haigused : terviseteemaline artiklikogumik “Medica” / Eesti Kirjandusmuuseum ; koostanud Piret Paal ; toimetajad Eda Kalmre, Piret Paal. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2010. 337 lk. (Tänapäeva folkloorist ; 9) [ilmus 2011]
- Kalender 2011; Kalender 2012 / Eesti Kirjandusmuuseum ; koostajad Vilve Asmer, Risto Järv, Merike Kiipus, Kadri Tüür. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum 2010. 24 lk. [ilmus 2011]
- Nüpli I suvekool (18. kevadkool) : kaotatud klassika : lähilugemine : teesid : 26.–27. august 2011, Otepää vald / koostajad: Marin Laak, Johanna Ross. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum 2011. 36 lk.
- Kuldkalake / toimetajad: Ave Tupits, Kanni Labi. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseumi teaduskirjastus, 2011. 109 lk. (Pro folkloristica ; 16)
- Luhtatulek : ekslemisi Mehis Heinsaare tihnikutes / Eesti Kirjandusmuuseumi kultuuri- ja kirjandusteooria tööühm ; koostaja Sven Vabar ; toimetaja Mari Laaniste. Tallinn ; Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011. 200 lk. (Etüüde nüüdiskultuurist ; 3)
- Medica VIII : Medical pluralism in the era of digimodernism : [International Conference of Ethnomedicine and Medical Anthropology] : November 28, 2011, Tartu : abstracts & schedule / Department of Folkloristics, Estonian Literary Museum ; Estonian Institute of Folklore ; editor Mare Kõiva. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2011. 15 lk.
- Metsast leitud kirik = Mõtsast lõütü kerik : Urvastõ kohapärimus / Eesti Kirjandusmuuseum ; koostanud Valdo Valper ; toimetaja Mall Hiiemäe. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2010. 149 lk. (Eesti Rahvaluule Arhiivi Toimetused ; 28) [ilmus 2011]

Mäetagused : hüperajakiri / Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna rahvausundi ja meedia töörühm, MTÜ Eesti Folkloori Instituut ; toimetajad: Mare Kõiva, Andres Kuperjanov ; tegevtoimetaja Asta Niinemets. Tartu : EKM Teaduskirjastus.

Nr. 47. 2011. 184 lk.

Nr. 48. 2011. 160 lk.

Nr. 49. 2011. 208 lk.

Ojamaa, Triinu. 60 aastat eesti koorilaulu multikultuurses Torontos = 60 years of Estonian choral singing in multicultural Toronto / toimetaja: Kanni Labi ; tõlkija: Mall Puhm. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, 2011. 398 lk.

Tõlge kultuuris : 55. Kreutzwaldi päevade teadusliku konverentsi teesid : 21.–22. detsember 2011, Tartu / Eesti Kirjandusmuuseum : EKM teaduskirjastus ; toimetaja Mall Hiimäe. Tartu : EKM Teaduskirjastus. 27 lk.

Dissertatsioonid

Baran, Anneli. Fraseologismide semantika uurimisvõimalused / juhendaja: Arvo Krikmann ; Tartu Ülikool, kultuuriteaduste ja kunstide instituut. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, c2011. 172 lk. (Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuensis ; 14) – <http://hdl.handle.net/10062/16515>

Kalda, Mare. Rahvajutud peidetud varandustest: tegude saamine lugudeks / juhendaja: Jürgen Beyer ; Tartu Ülikool, kultuuriteaduste ja kunstide instituut. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, c2011. 273 lk. (Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuensis ; 15) – <http://hdl.handle.net/10062/17237>

Kalkun, Andreas. Seto laul eesti folkloristika ajaloos : lisandusi representatsiooniloole / juhendaja: Kristin Kuutma ; Tartu Ülikool, Kultuuriteaduste ja kunstide instituut. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, c2011. 284 lk. (Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuensis ; 18) – <http://hdl.handle.net/10062/18222>

Näripea, Eva. Estonian cinescapes: spaces, places and sites in Soviet Estonian cinema (and beyond) : doctoral thesis = Eesti filmimaastikud. Ruumid, kohad ja paigad Nõukogude Eesti filmis (ning edaspidi). Tallinn : Eesti Kunstiakadeemia, 2011. 283 lk. (Dissertationes Academiae Artium Estoniae ; 6)

Voolaid, Piret. Eesti mõistatused kui pärimusliik muutavas kultuurikontekstis / juhendajad: Arvo Krikmann, Tiiu Jaago ; Tartu Ülikool, kultuuriteaduste ja kunstide instituut. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, c2011. 239 lk. (Dissertationes folkloristicae Universitatis Tartuensis ; 16) – <http://hdl.handle.net/10062/17528>

Koostööväljaanded

Call it a day : contemporary comics from Finland, Estonia, Hungary and Latvia : FINEST 2010–2011 / editor: Mari Laaniste ; design: Joonas Sildre ; cover image: Dániel Csordás. Tallinn : Soome Instituut, 2011. 128 lk.

Hiiemäe, Mall. Pühad kivid Eestimaal / Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv ; koostanud Mall Hiiemäe ; toimetanud Tiina Tammer. Tallinn : Tammerraamat, 2011. 152 lk.

Incantatio : an international journal on charms, charmers and charming / ISFNR Committee on on Charms, Charmers and Charming, Estonian Literary Museum ; general editor Mare Köiva. Tartu : ISFNR Committee on on Charms, Charmers and Charming.

Issue 1 / guest editor Jonathan Roper. 2011. 110 lk.

International symposium “Traditsional and literary epics of the world : textuality, autorship, identity : the Kalevipoeg 150” abstracts : Tartu, November 29–30, 2011 / Estonian Literary Museum ; Institute for Cultural Research and Fine Arts ; Tartu University ; editor Pihla Siim. Tartu : ELM Scholarly Press, 2011. 44 lk.

Journal of Ethnology and Folkloristics : [the joint publication of the Estonian Literary Museum, the Estonian National Museum

and the University of Tartu] / editor-in-chief Ergo-Hart Västriik ; managing editor Toivo Sikka ; editors: Terje Anepaio, Risto Järv, Art Leete, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk. Tartu : Estonian National Museum.

Vol. 4, No. 1. 2010. 93 lk. [ilmus 2011]

Vol. 4, No. 2. 2010. 136 lk. [ilmus 2011]

Vol. 5, No. 1. 2011. 125 lk.

Kalevipoeg : the Estonian national epic = eesti rahvuseepos / F. R. Kreutzwald ; translator Triinu Kartus ; editor-in-chief and foreword: Marin Laak, editor of the translation Harri Mürk ; commentaries: David E. Gay ; artistic vision: Gunnar Neeme. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum ; Tallinn : Kunst, 2011. Eesti-keelne tekst: 20. tr. 535 lk.

Komistusi metafooridega / koostanud Asta Õim ; toimetanud Katre Õim ; Tartu Ülikool. Tartu : Keelehooldekeskus, 2011. 58 lk. (Keelehooldekeskus ; 6)

Kunstiteaduslikke uurimusi = Studies on art and architecture = Studien für Kunstwissenschaft. 20 : 3–4 : Eesti filmi sajand = Special Issue A Century of Estonian Cinema / Eesti Kunstiteadlaste Ühing = Estonian Society of Art Historians ; peatoimetaja: Virve Sarapik ; erinumbri toimetaja Eva Näripea. Tallinn : Eesti Kunstiteadlaste Ühing, 2011. 228 lk.

Kõiva, Mare. Eesti loitsud / toimetanud Veronika Kivisilla. Tallinn : Pegasus, 2011. 288 lk.

L'Esprit de la forêt : contes estoniens et seto / traduit de l'estonien par Eva Toulouze ; sélectionnés et commentés par Risto Järv. Genève : José Corti, 2011. 257 lk.

Lintrop, Aado. Õhtud sõidavad õue / toimetanud Siiri Ombler. Tartu : Ilmamaa, 2011. 136 lk.

Methis : studia humaniora Estonica. 7 / TÜ kultuuriteaduste ja kunstide instituut, Eesti Kirjandusmuuseumi kultuurilooline arhiiv ; koostajad Sirje Olesk ja Tiina Saluvere. Tartu : Eesti Kir-

jandusmuuseum ; Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituut, 2011. 270 lk.

Nr. 7 (kevad). Nõukogude aja erinumber / koostajad Sirje Olesk ja Tiina Saluvere. 270 lk.

Nr. 8. Vabanumber / koostajad Jaak Tomberg, Marin Laak. 213 lk.

Noorte hääled : noorte etnoloogide ja folkloristide konverents : Tartu, 27.–28. aprill 2011 : ettekannete kokkuvõtted / koostajad Marleen Nõmmela, Ave Tupits. Tartu : Eesti Rahva Muuseum, 2011. 35 lk.

Rommel, Mari-Ann. Päritud paigad : kohajutte ja legende Rae vallast / Rae Vallavalitsus ; Eesti Kirjandusmuuseum, Eesti Rahvaluule Arhiiv ; toimetamine: Kadri Tamm, Heiki Valk, Valdo Valper. Jüri, Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 2011. 160 lk.

Stam, Robert. Filmiteooria : sissejuhatus / tõlkijad: Eva Näripea, Mari Laaniste, Andreas Trossek ; toimetajad: Eva Näripea, Mari Laaniste. Tallinn : Eesti Kunstiakadeemia, 2011. 399 lk.

Sõjas kasvanud poisid : Eesti meeste mälestused sõjast ja Saksa okupatsioonist / Eesti Kirjadusmuuseum, Ühendus Eesti Elulood ; koostanud Rutt Hinrikus ; toimetanud Livia Viitol. Tallinn : Tänapäev, c2011. 277 lk.

The Ritual Year. 6, The inner and the outer : the yearbook of the SIEF Working Group on the Ritual Year : peer reviewed articles based on the Presentations of the Conference in Tallinn, Estonia 4–7 June, 2010 / SIEF Working Group on the Ritual Year ; ELM Department of Folkloristics ; edited by Mare Kõiva. Tartu : ELM Scholarly Press, 2011. 399 p.

Tomberg, Jaak. Kirjanduse lepitav otstarve / toimetanud Neeme Lopp. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2011. 199 lk. (Heuremata : humanitaarteaduslikke monograafiaid)

Trajectories of (Be)longing : Europe in Life Writing. IABA Europe 2011, May 18–20, Tallinn University, Estonia : abstracts / Estonian Institute of Humanities, Tallinn University ; Estonian Lit-

erary Museum ; compiled by Leena Kurvet-Käosaar. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus, 2011. 108 lk.

Tüdruk veiniplekiga kleidis : tänapäeva hirmu- ja õudusjutte / koostanud Eda Kalmre ; toimetaja Anu Jõesaar. Tallinn : Ajakirjade Kirjastus, 2011. 112 lk.

Uku Masing. Aarded tellistes / koostanud ja toimetanud Mari-Liis Tammiste, Risto Järv, Kristi Salve. Tartu : Ilmamaa, 2011. 328 lk.

Uurimusi 1940. aastate eesti kirjandusest / Tallinna Ülikool, eesti keele ja kultuuri instituudi kirjandusteaduse osakond ; koostanud Anneli Kõvamees ja Piret Viires ; toimetanud Anneli Kõvamees ; eessõna: Sirje Olesk, Piret Viires. Tallinn : Eesti Keele Sihtasutus, 2011. 183 lk.

Voolaid, Piret. Elu on lill, ainult kasta! : kõnekäände inimesest ja elamisest. Tallinn : Ajakirjade Kirjastus, 2011. 100 lk.

E-väljaanded

Eesti fraseologismide elektrooniline alussõnastik / koostanud Asta Õim, Katre Õim. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 2011 – <http://www.folklore.ee/justkui/sonastik>

Eetika ja valikud : Akadeemilise Rahvaluule Seltsi kogumiskonverents Tartus, 27. oktoobril 2011 / Akadeemiline Rahvaluule Selts ; koostaja ja toimetaja Eda Kalmre. Tartu : EKM Teaduskirjastus – <http://www.folklore.ee/rl/inste/ars/kk11/teesid.htm>

Folklore : electronic journal of folklore / Folk Belief and Media Group of the Estonian Literary Museum ; edited by Mare Kõiva & Andres Kuperjanov. Tartu : Estonian Literary Museum, 2010.

Vol. 47 – <http://www.folklore.ee/folklore/vol47/>

Vol. 48 – <http://www.folklore.ee/folklore/vol48/>

Vol. 49 – <http://www.folklore.ee/folklore/vol49/>

Haldjas 15: pärimus ja Internet : Eesti folkloristide 6. talvekonverents : teesid : 3.–4. veebruar 2011, Jõgeveste / EKM Teaduskirjas-

tus ; Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakond ; koostajad Helen Hanni, Maris Kuperjanov. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2011 – <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2011/ftk6/teesid.pdf>

Incantatio : an international journal on charms, charmers and charming / ISFNR Committee on on Charms, Charmers and Charming, Estonian Literary Museum ; general editor Mare Kõiva. Tartu : ISFNR Committee on on Charms, Charmers and Charming.

Issue 1 / guest editor Jonathan Roper. 2011 – <http://www.folklore.ee/incantatio/01.html>

International symposium “Traditsional and literary epics of the world : textuality, autorship, identity : the Kalevipoeg 150” : abstracts : Tartu, November 29–30, 2011 / Estonian Literary Museum ; Institute for Cultural Research and Fine Arts ; Tartu University ; editor Pihla Siim. Tartu : ELM Scholarly Press – <http://www.folklore.ee/events/epics2011/abstracts.pdf>

Journal of Ethnology and Folkloristics : [the joint publication of the Estonian Literary Museum, the Estonian National Museum and the University of Tartu] / editor-in-chief Ergo-Hart Västriik ; managing editor Toivo Sikka ; editors: Terje Anepaio, Risto Järv, Art Leete, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk. Tartu : Estonian National Museum.

Vol. 4, No. 1–2; Vol. 5, No. 1 – <http://www.jef.ee/>

Medica VIII : Medical pluralism in the era of digimodernism : [International Conference of Ethnomedicine and Medical Anthropology] : November 28, 2011, Tartu : abstracts & schedule / Department of Folkloristics, Estonian Literary Museum ; Estonian Institute of Folklore ; editor Mare Kõiva. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2011 – <http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/medicaVIII/tees.pdf>

Metsast leitud kirik = Mõtsast löütü kerik : Urvastõ kohapärimus / Eesti Kirjandusmuuseum ; koostanud Valdo Valper ; toimetaja Mall Hiimäe. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2010 – <http://www.folklore.ee/era/pub/files/ERAT28valik.pdf>

Mäetagused : hüperajakiri / Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonna rahvausundi ja meedia rühm, MTÜ Eesti Folkloori Instituut ; toimetajad Mare Kõiva, Andres Kuperjanov. Tartu : EKM Teaduskirjastus, 2010.

Nr. 47 – <http://www.folklore.ee/tagused/nr47/>

Nr. 48 – <http://www.folklore.ee/tagused/nr48/>

Nr. 49 – <http://www.folklore.ee/tagused/nr49/>

Pühakud ja vägimehed : muinasjutte Lutsi maarahvalt ja nende naabritelt / Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv ; Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond ; koostanud ja toimetanud Inge Annom, Risto Järv, Mairi Kaasik, Kärri Toomeos-Orglaan. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 2011 – <http://www.folklore.ee/muinasjutt/lutsi/>

Sõjas kasvanud poisid: Eesti meeste mälestused sõjast ja Saksa okupatsioonist / Eesti Kirjandusmuuseum, Ühendus Eesti Elulood ; koostanud Rutt Hinrikus. Tallinn : Eesti Pimedate Raamatukogu, 2011. 1 CD (14 t. 53 min.).